

Euro - Centrum

Studia Podyplomowe

EFEKTYWNE UŻYTKOWANIE ENERGII ELEKTRYCZNEJ

w ramach projektu

**Śląsko-Małopolskie Centrum Kompetencji
Zarządzania Energią**

JAKOŚĆ ENERGII ELEKTRYCZNEJ – ZAPADY NAPIĘCIA

dr hab. inż. Zbigniew Hanzelka

AGH

**AKADEMIA GÓRNICZO-HUTNICZA
IM. STANISŁAWA STASZICA W KRAKOWIE**

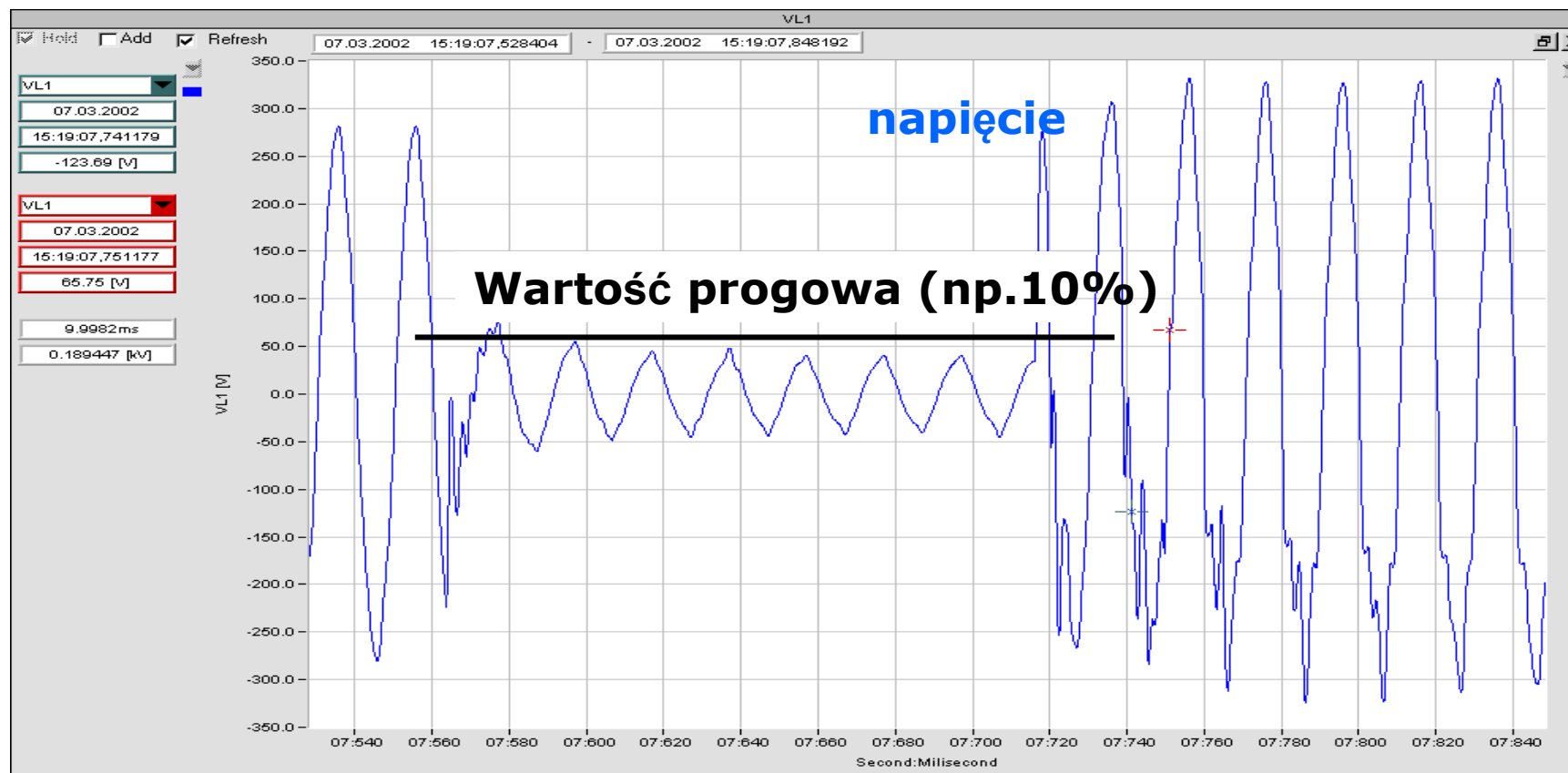
JAKOŚĆ ENERGII ELEKTRYCZNEJ – ZAPADY NAPIĘCIA

Zbigniew HANZELKA

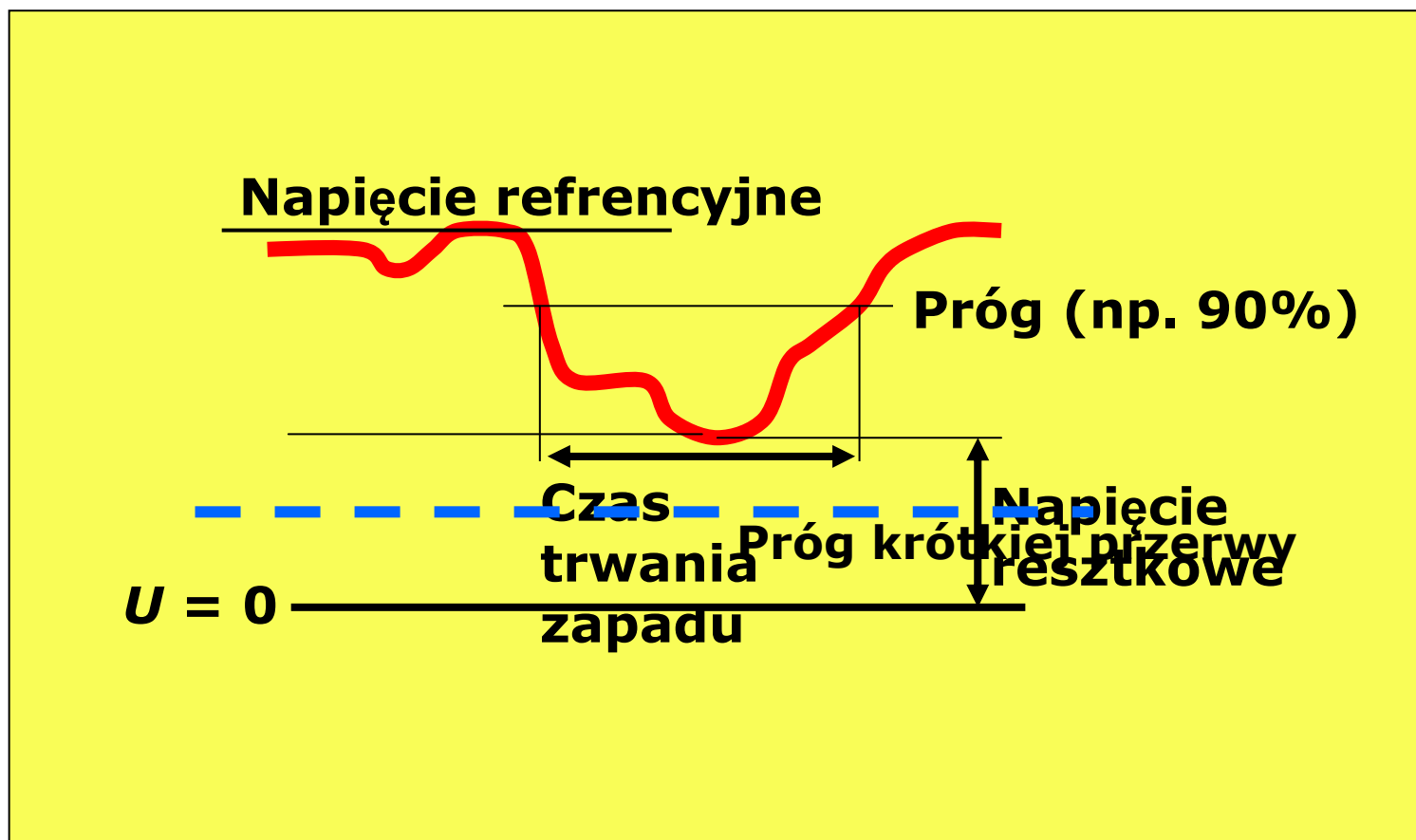
KGHM, marzec 2012 r

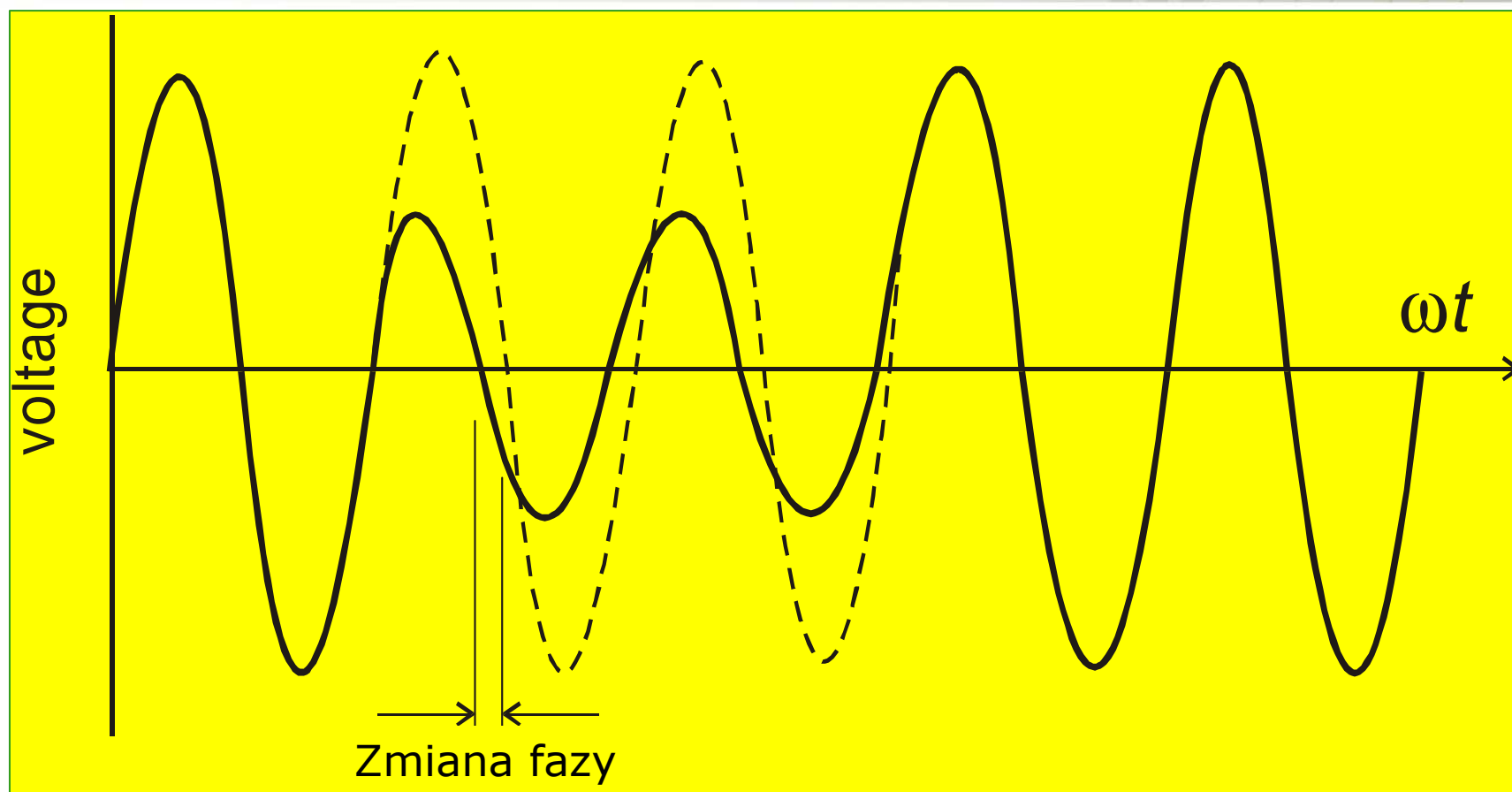
ZAPADY NAPIĘCIA

ZAPADY NAPIĘCIA

ZAPADY NAPIĘCIA

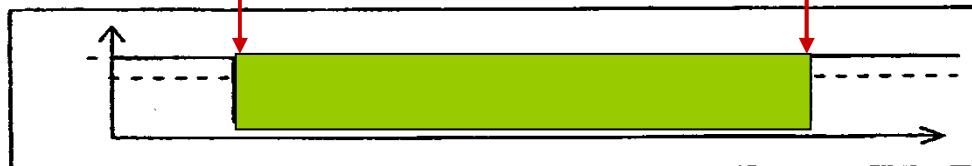
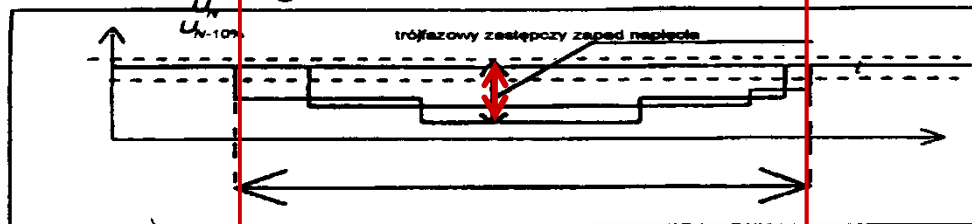
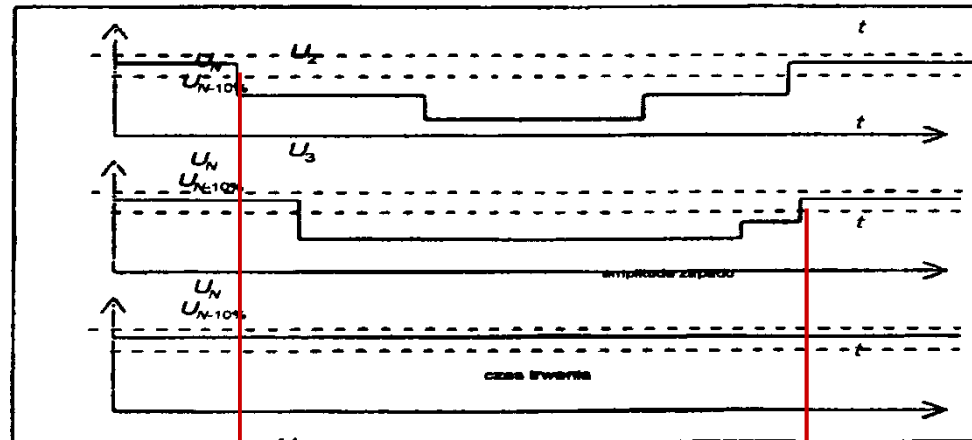
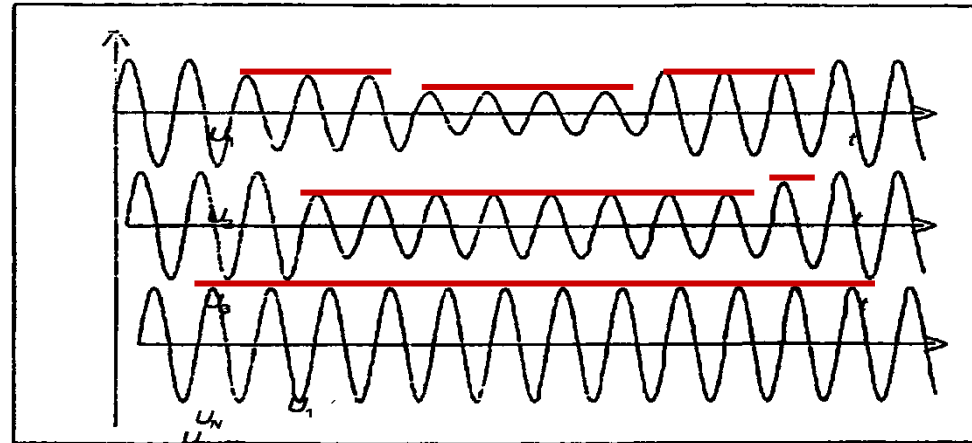

Regulacje pomijają także fazę początkową zapadu

AGH

Zapad trójfazowy

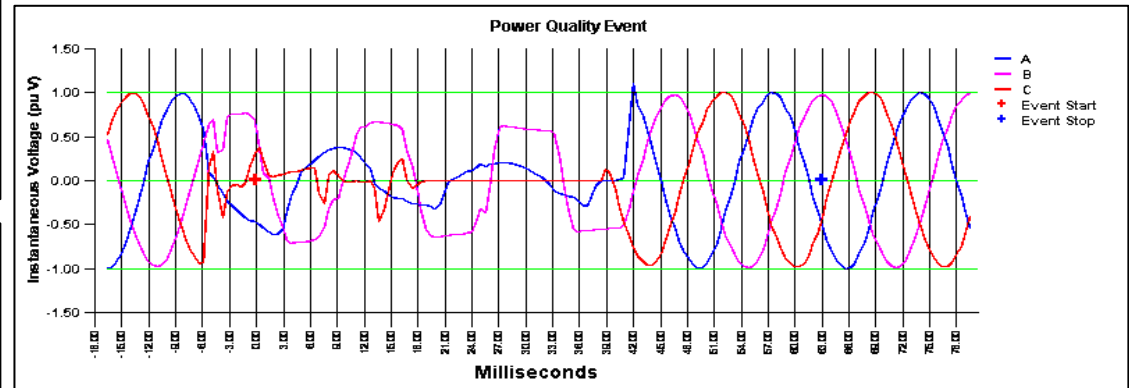
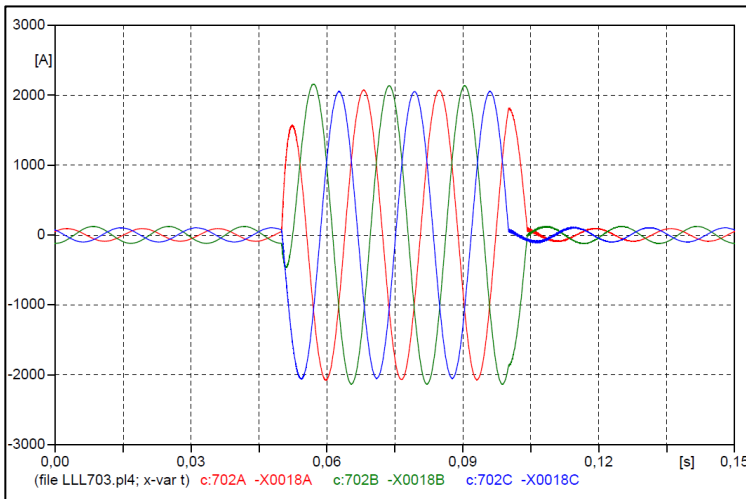
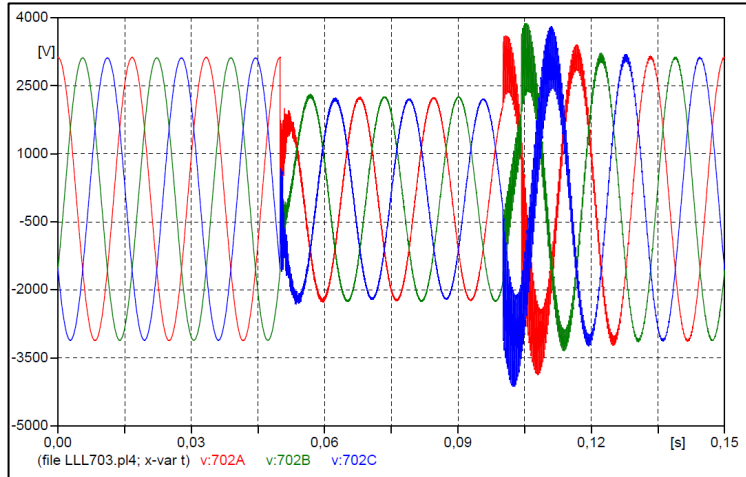

Przyczyny zapadów napięcia

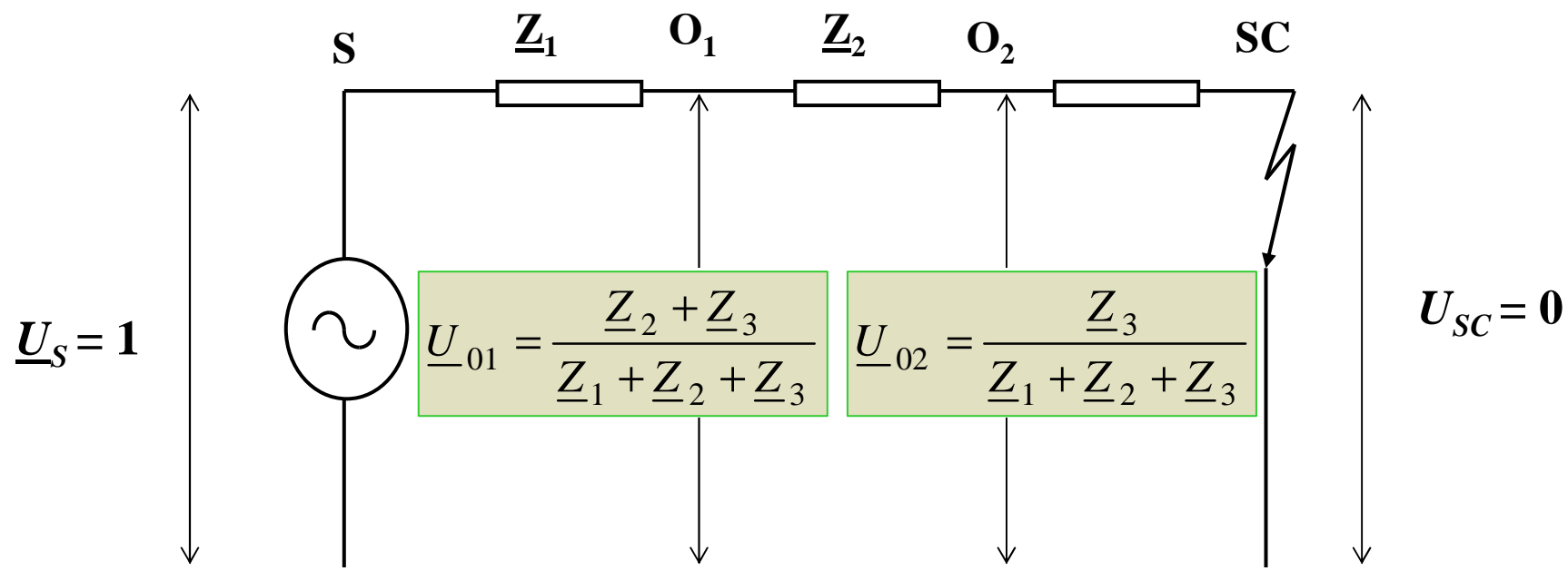

ŹRÓDŁA ZAPADÓW

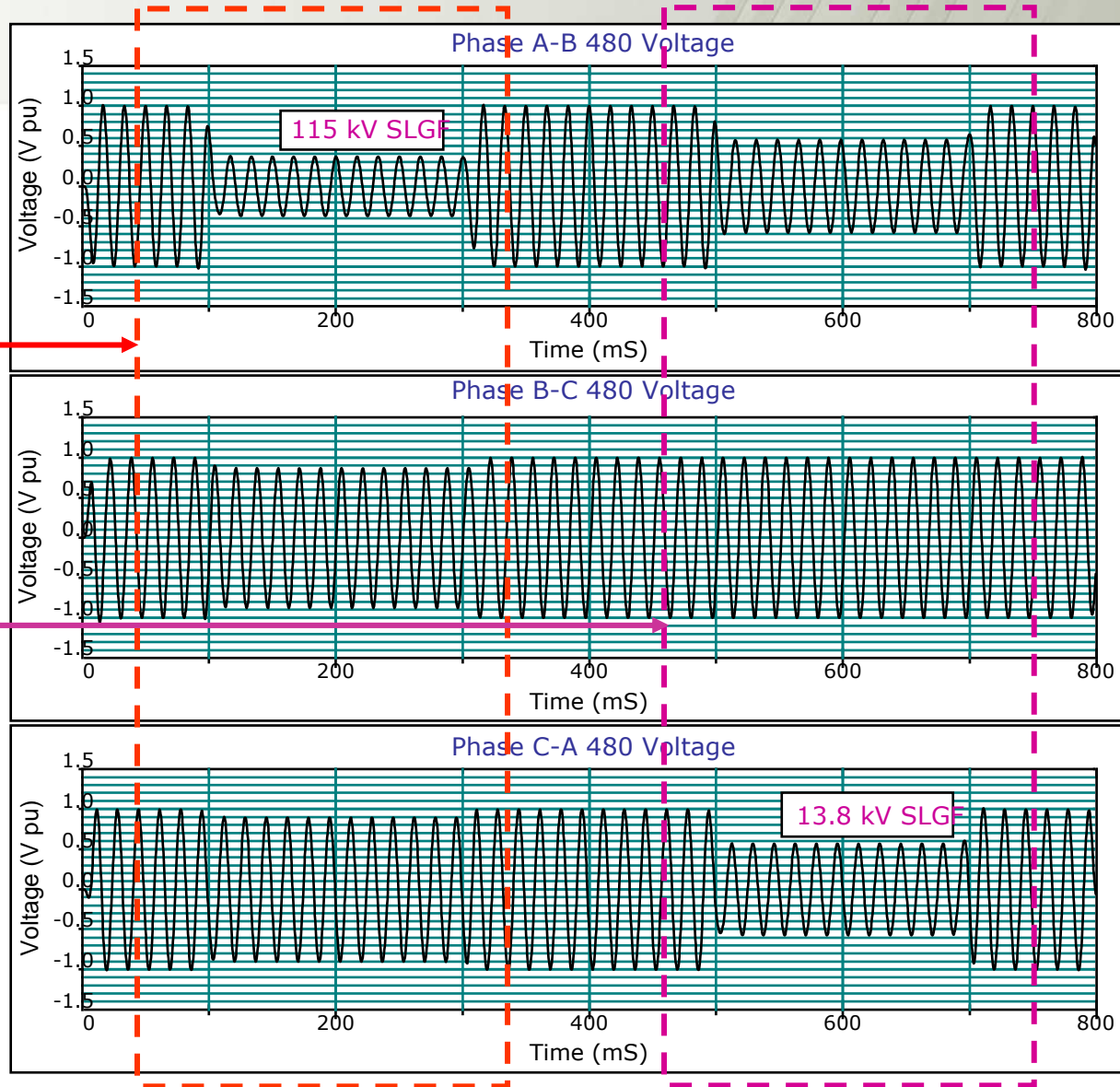
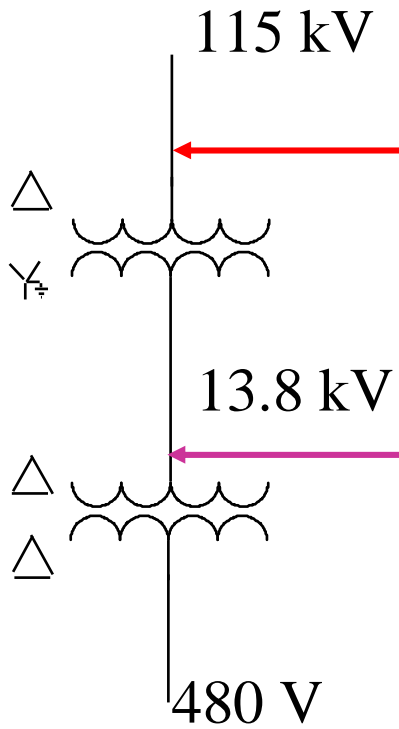

Przyczyny zapadów napięcia

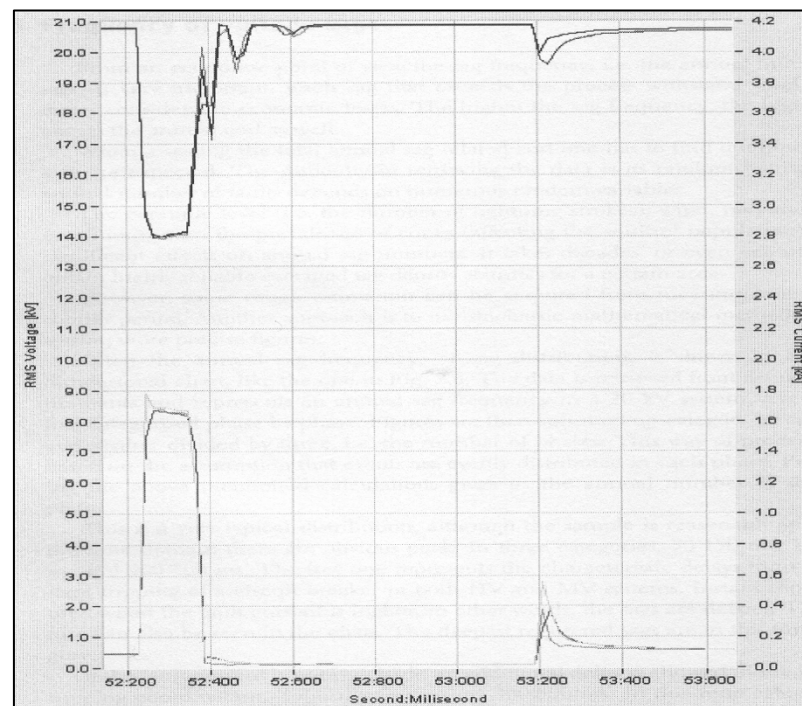
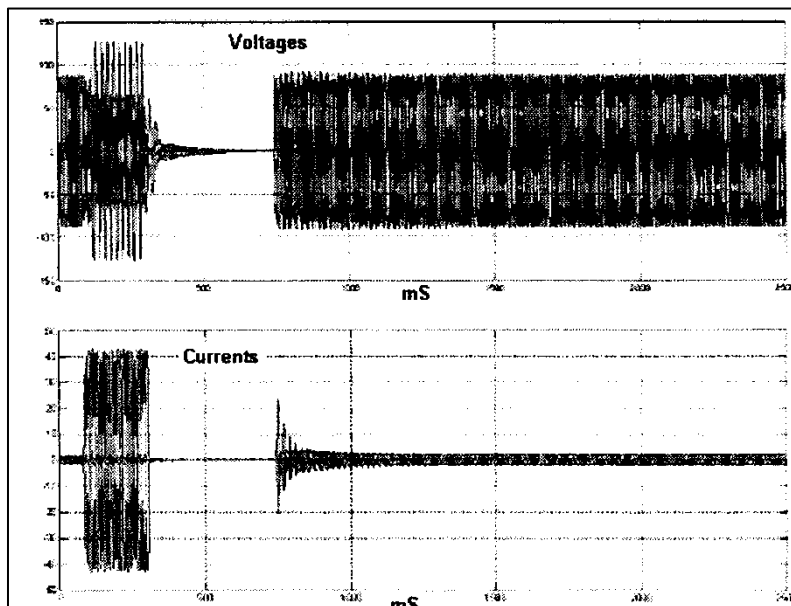

Połączenie transformatora

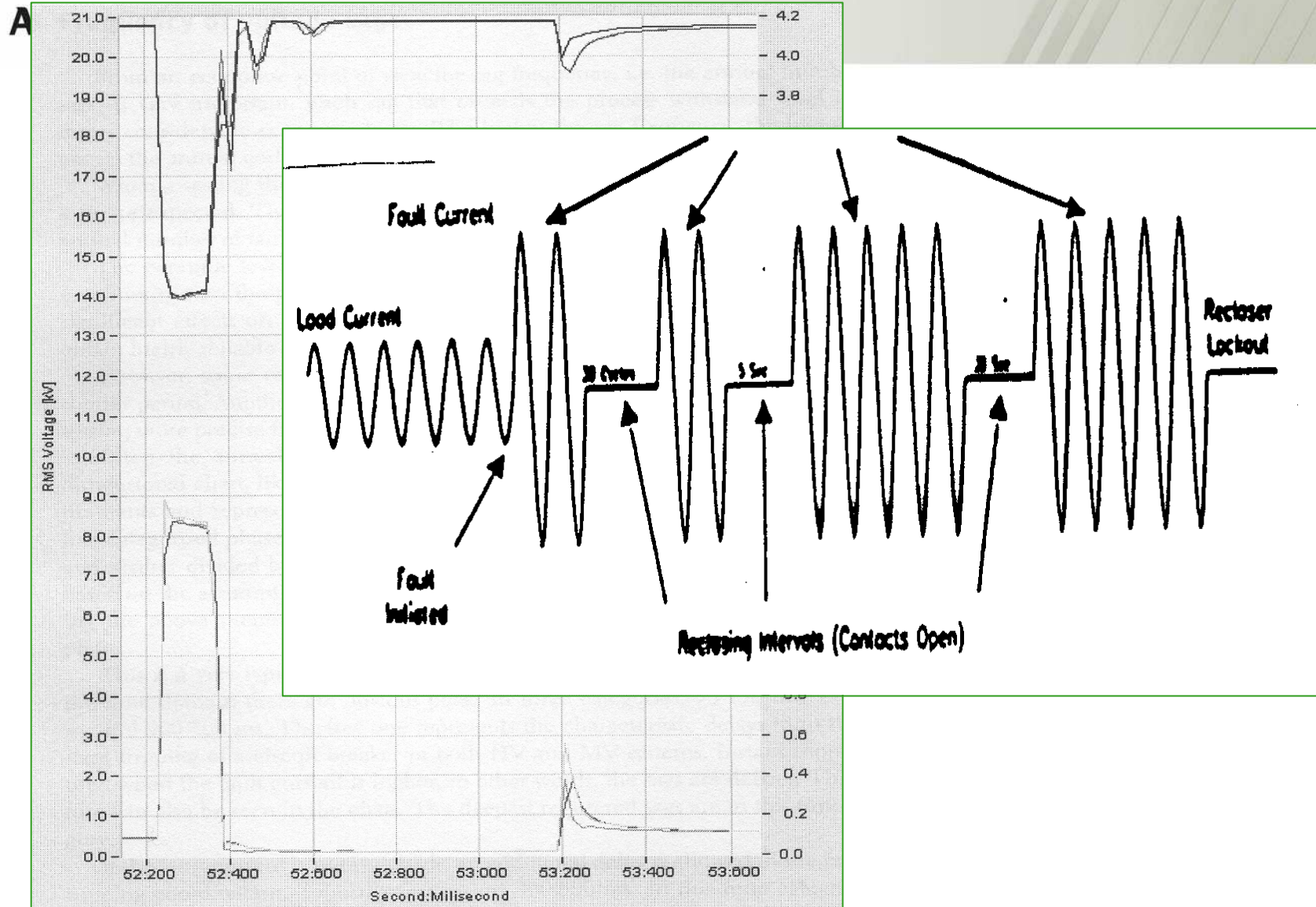

ŹRÓDŁA ZAPADÓW

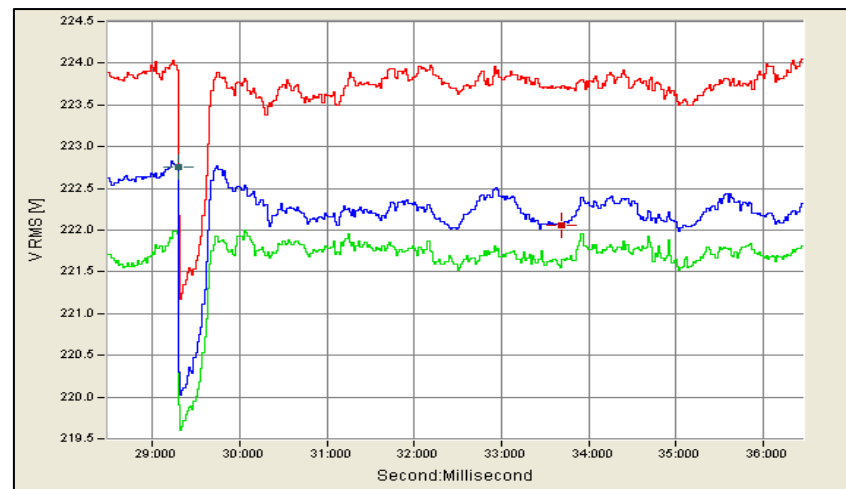
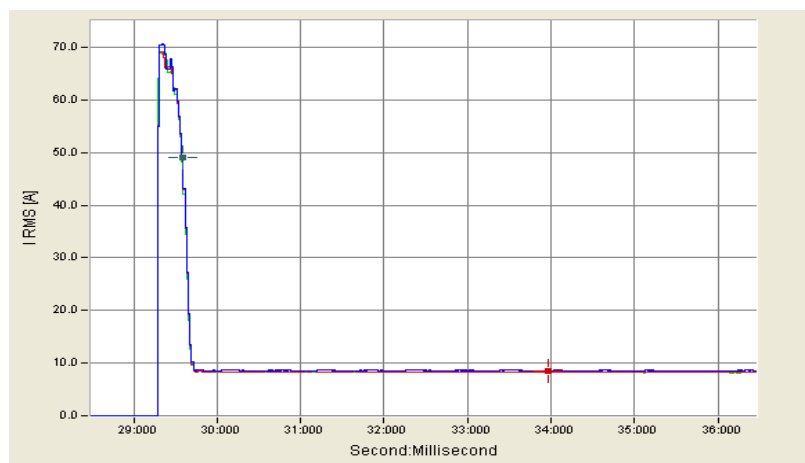
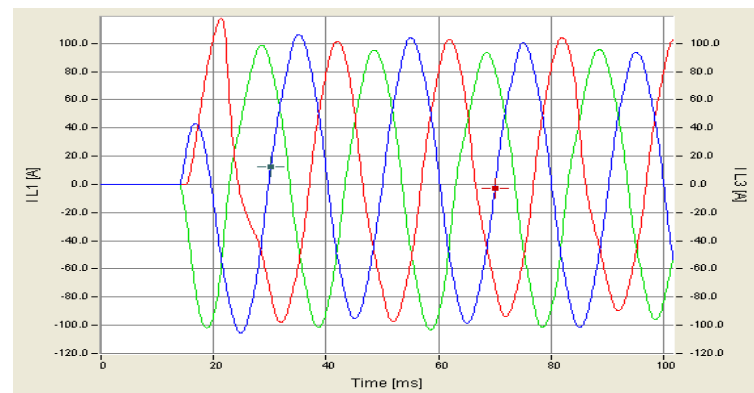
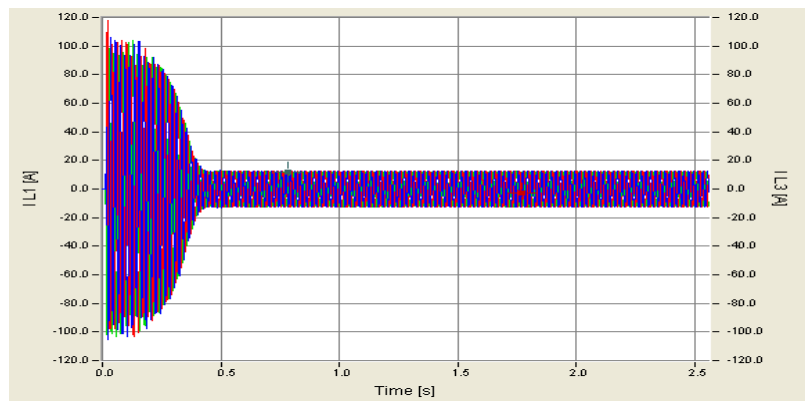

AUTOMATYKA SAMOCZYNNEGO POWTÓRNEGO ZAŁĄCZANIA (SPZ)

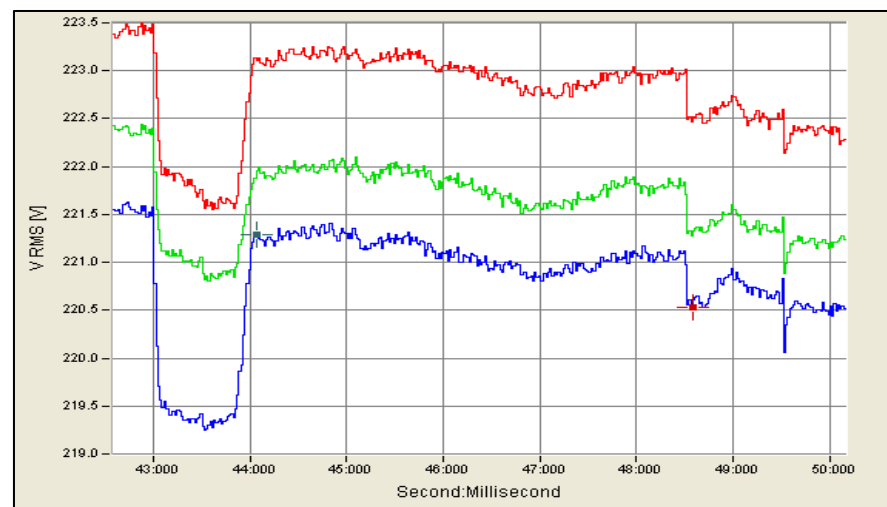
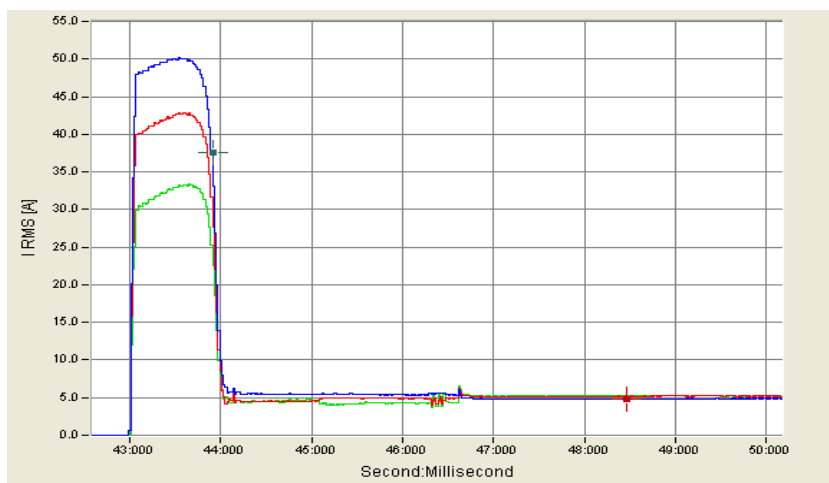
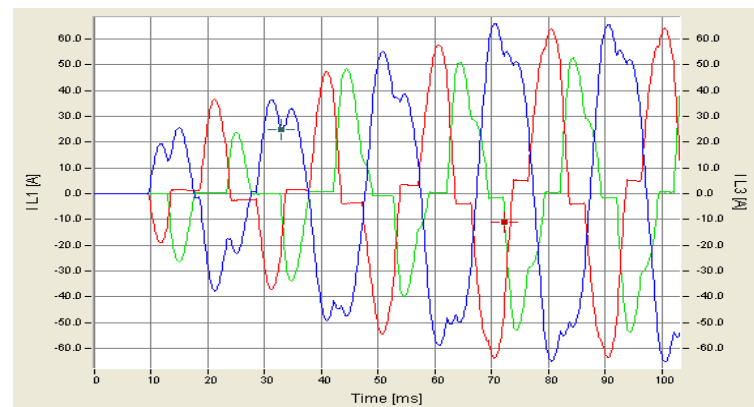
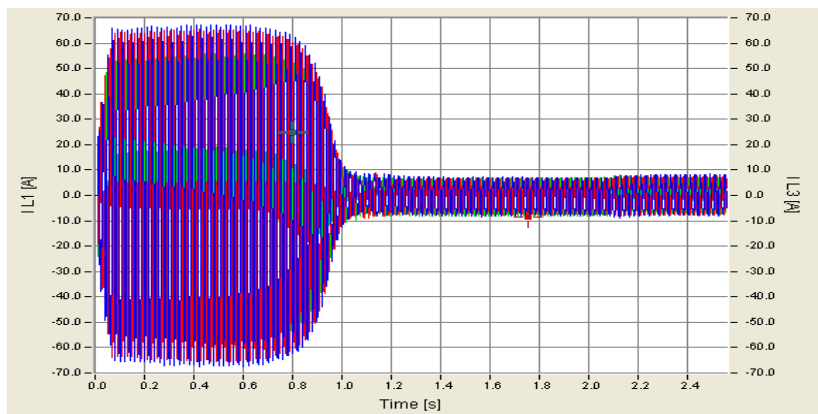

ŹRÓDŁA ZAPADÓW

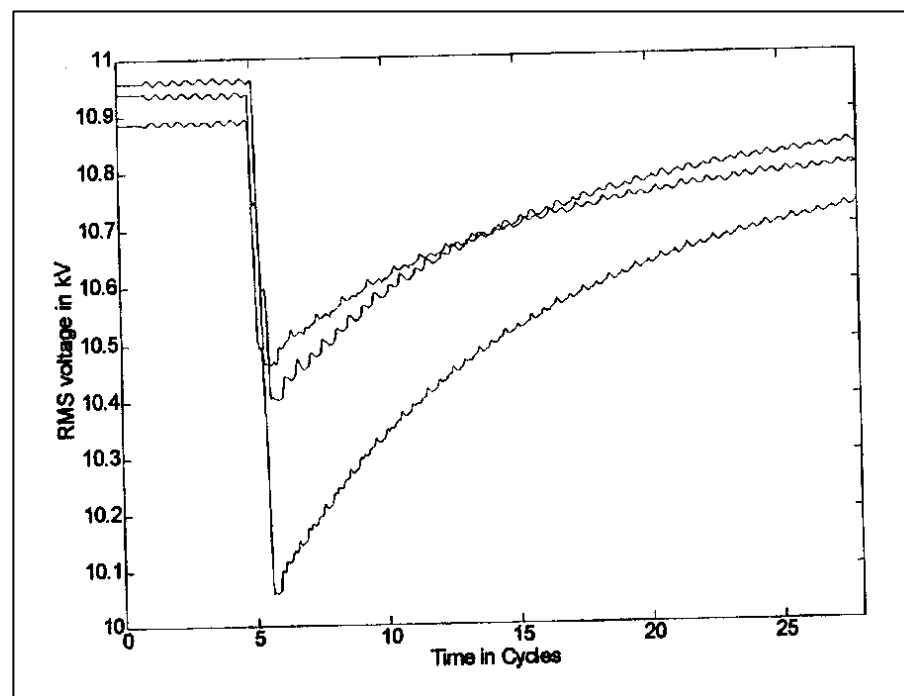
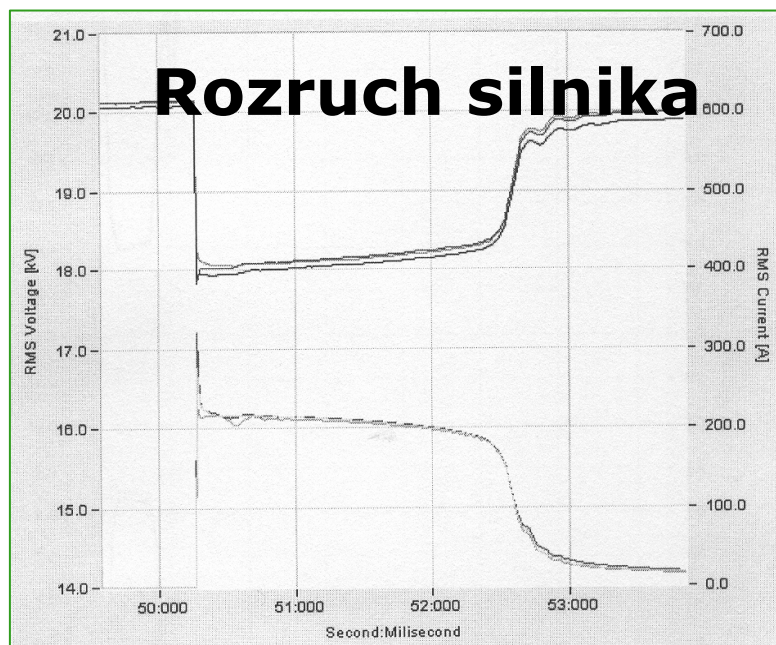

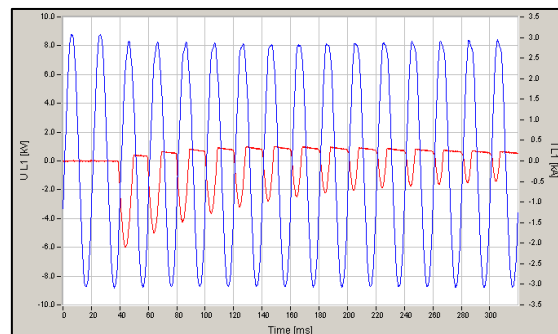
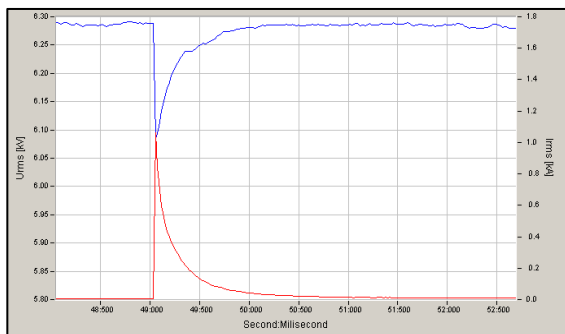
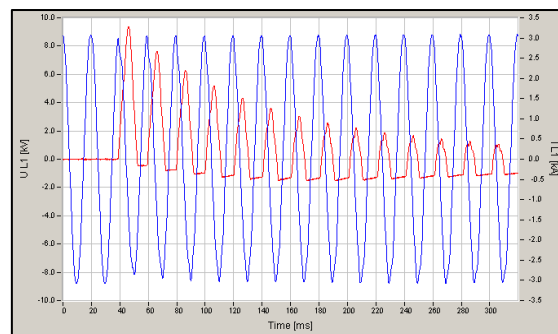
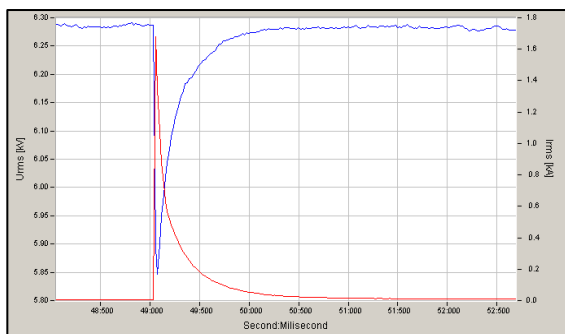
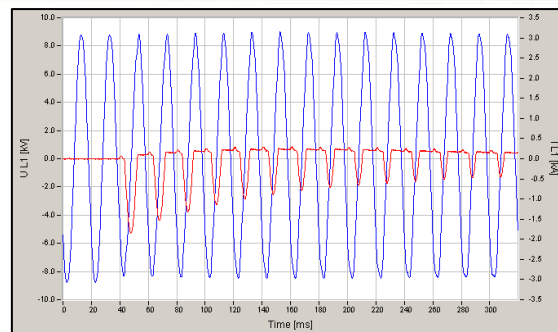
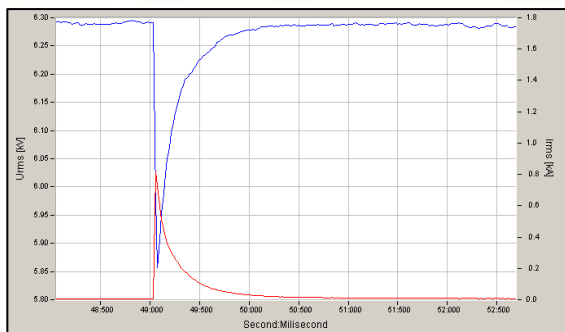
ŹRÓDŁA ZAPADÓW

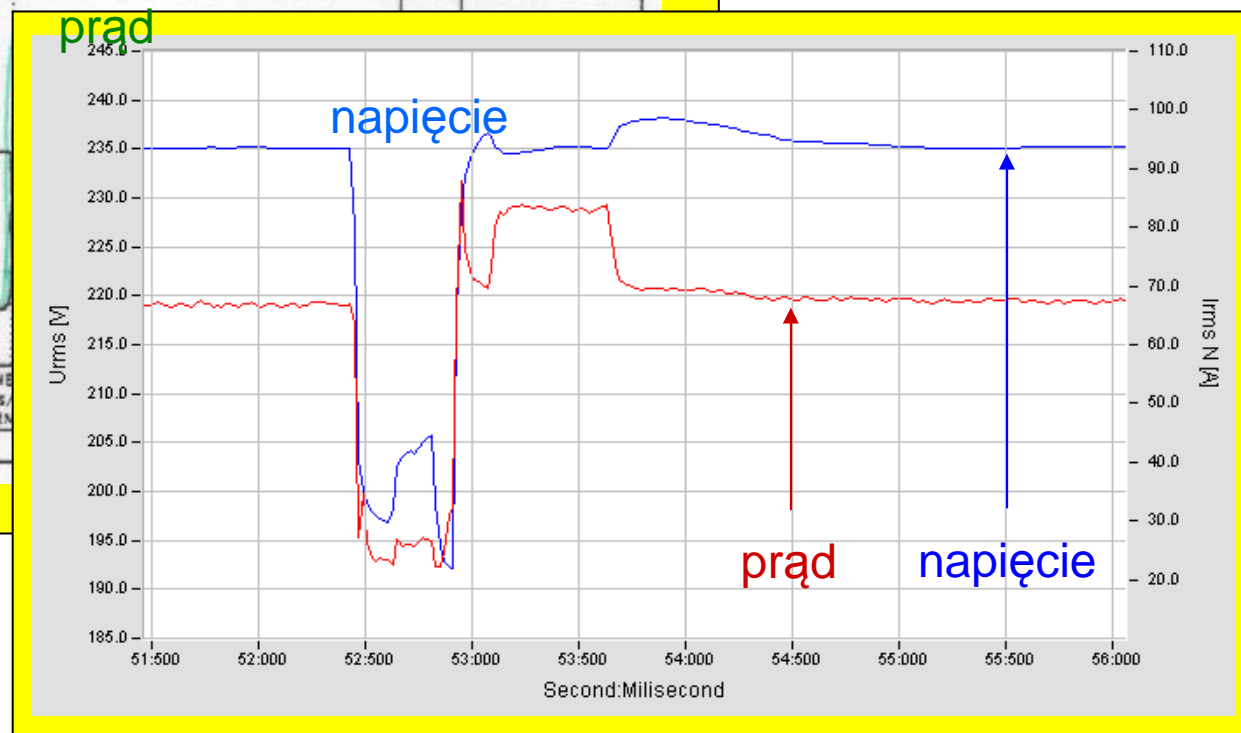
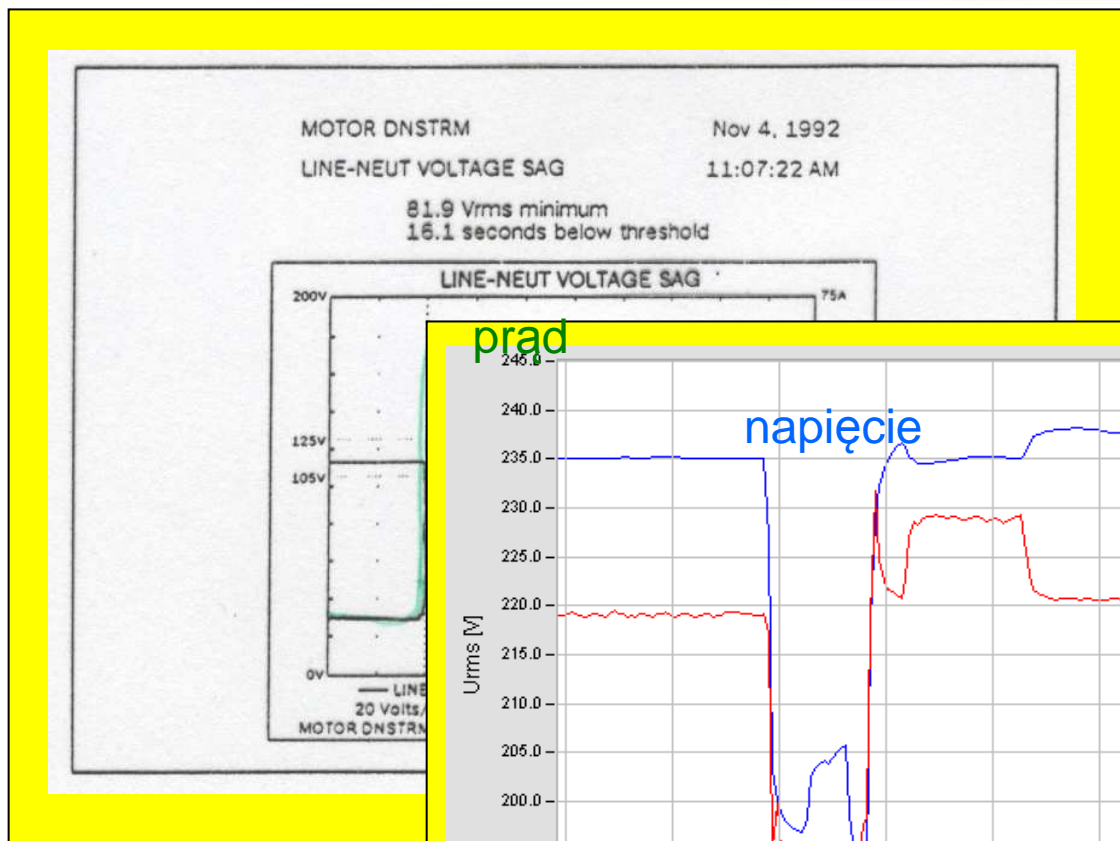

ŹRÓDŁA ZAPADÓW

LOKALIZACJA ŹRÓDŁA

Skutki

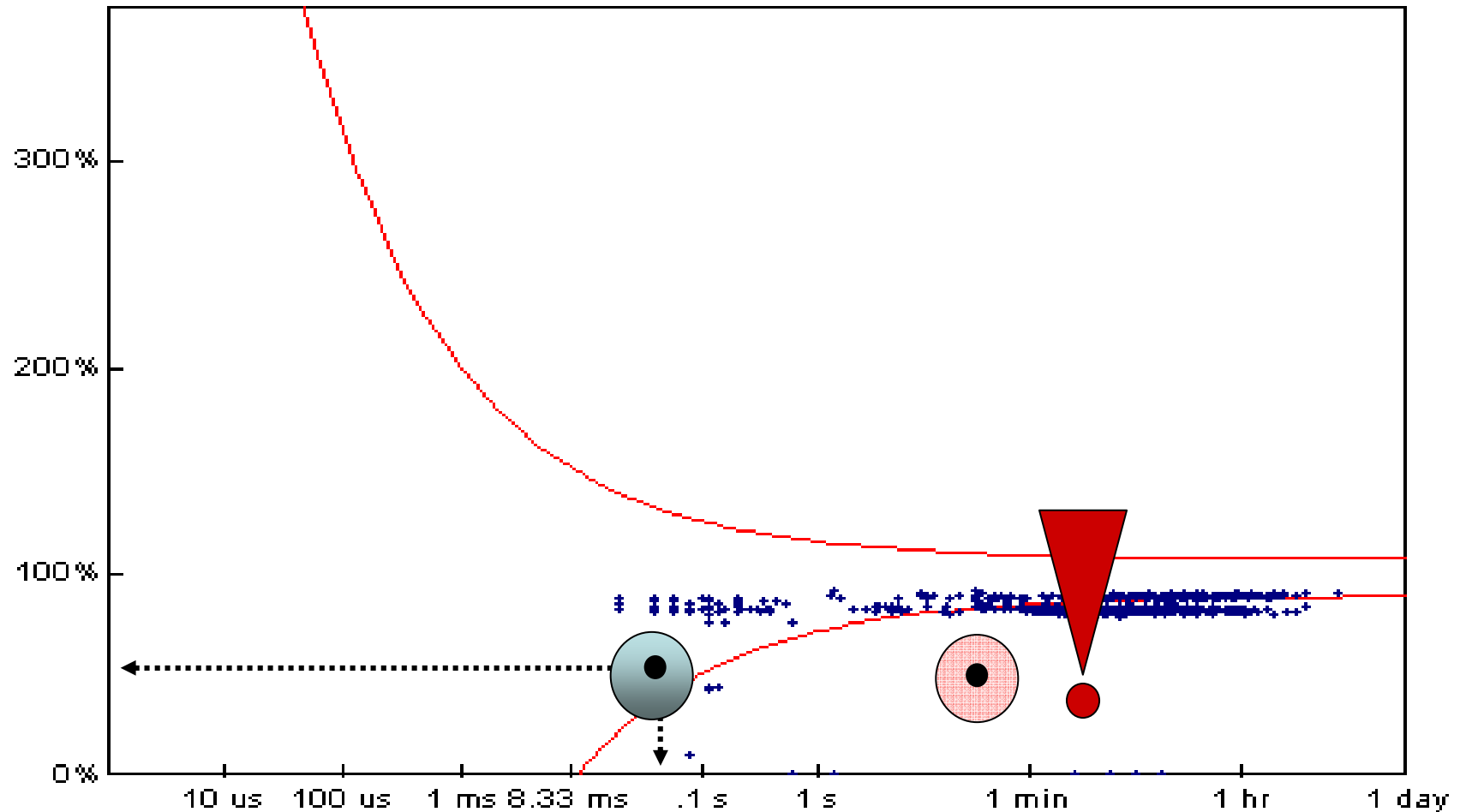

SKUTKI ZAPADÓW

Kinga (Trafo 11 str wtór całosc) (CBEMA)

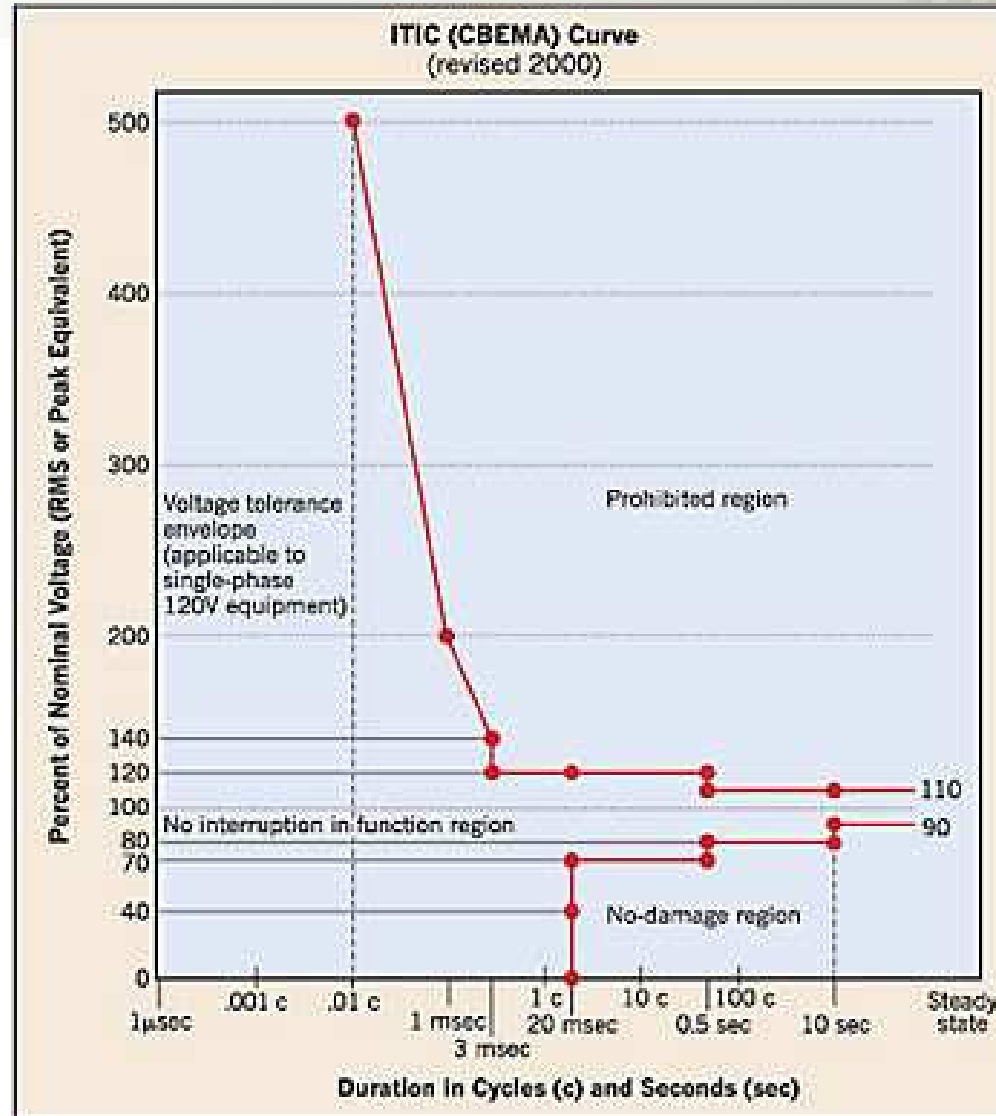
Phase A Event Tolerance Summary. March 08, 2002. 743 events.

1996 ITIC Curve1

Information Technology Industry Council

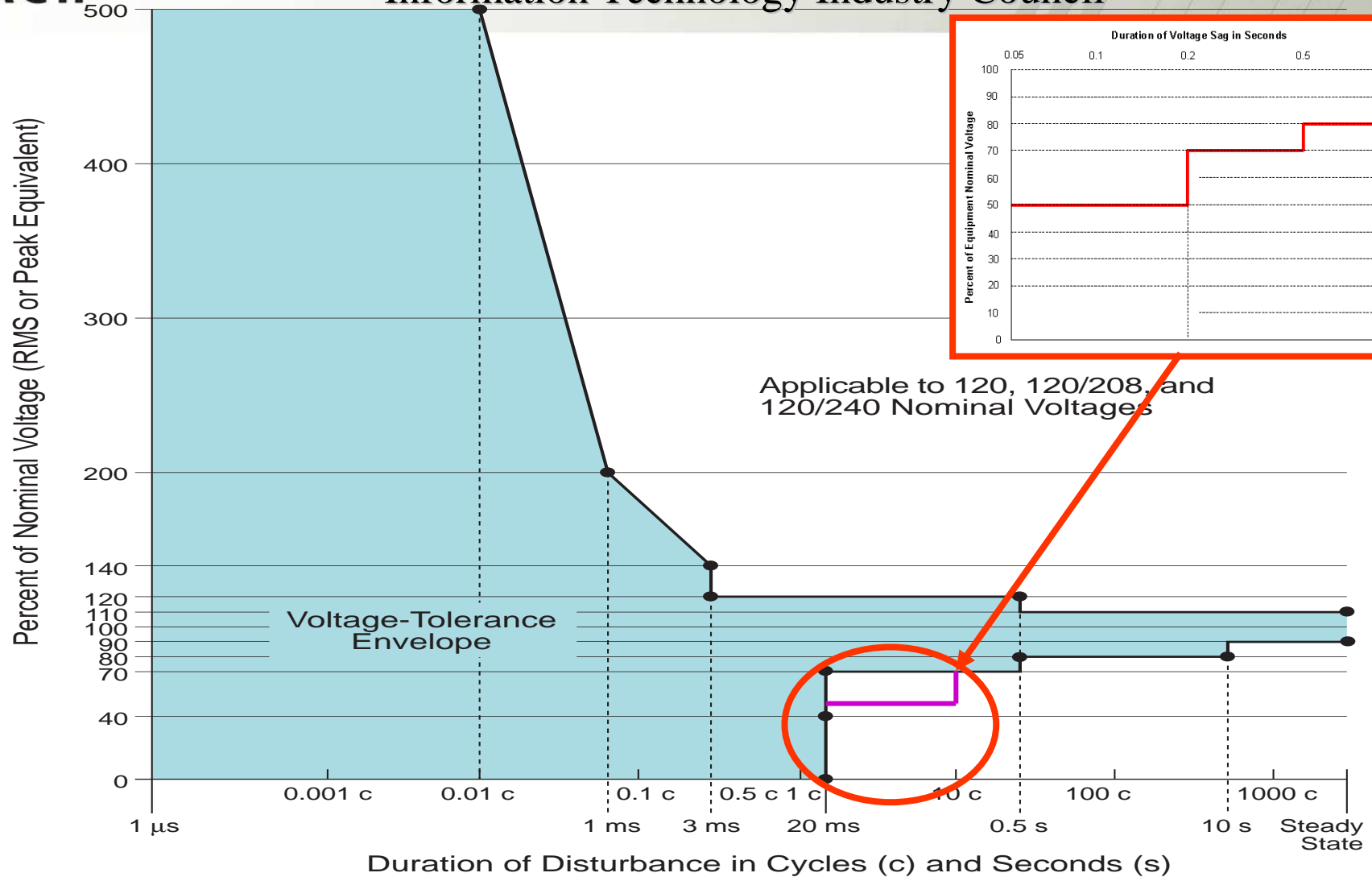

AGH

1996 ITIC Curve - 2

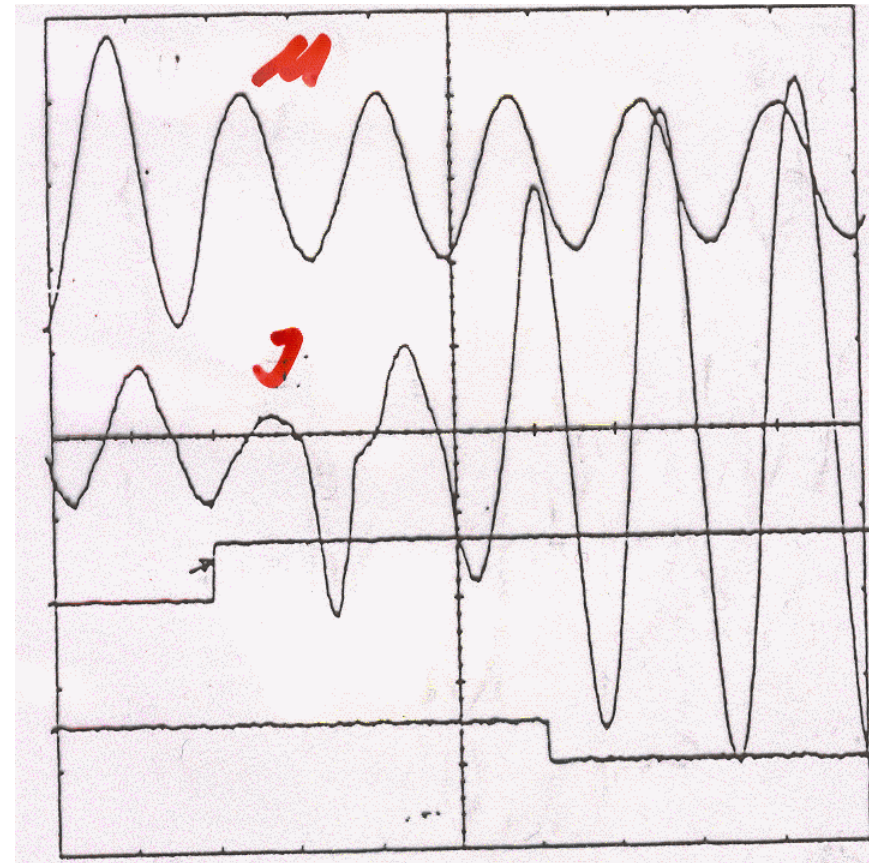
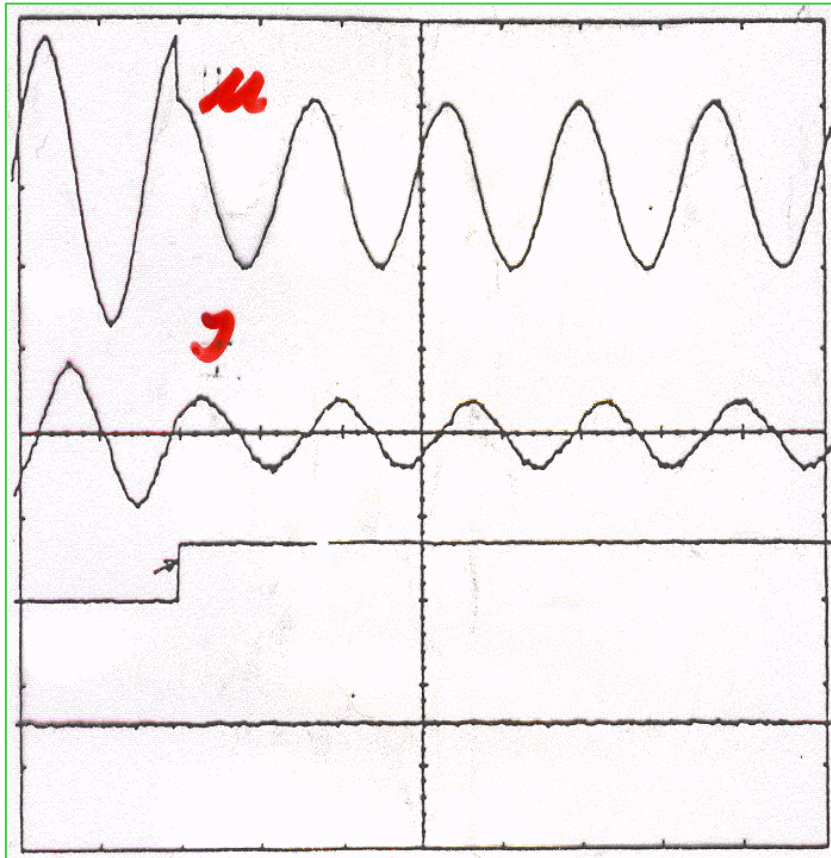
Information Technology Industry Council

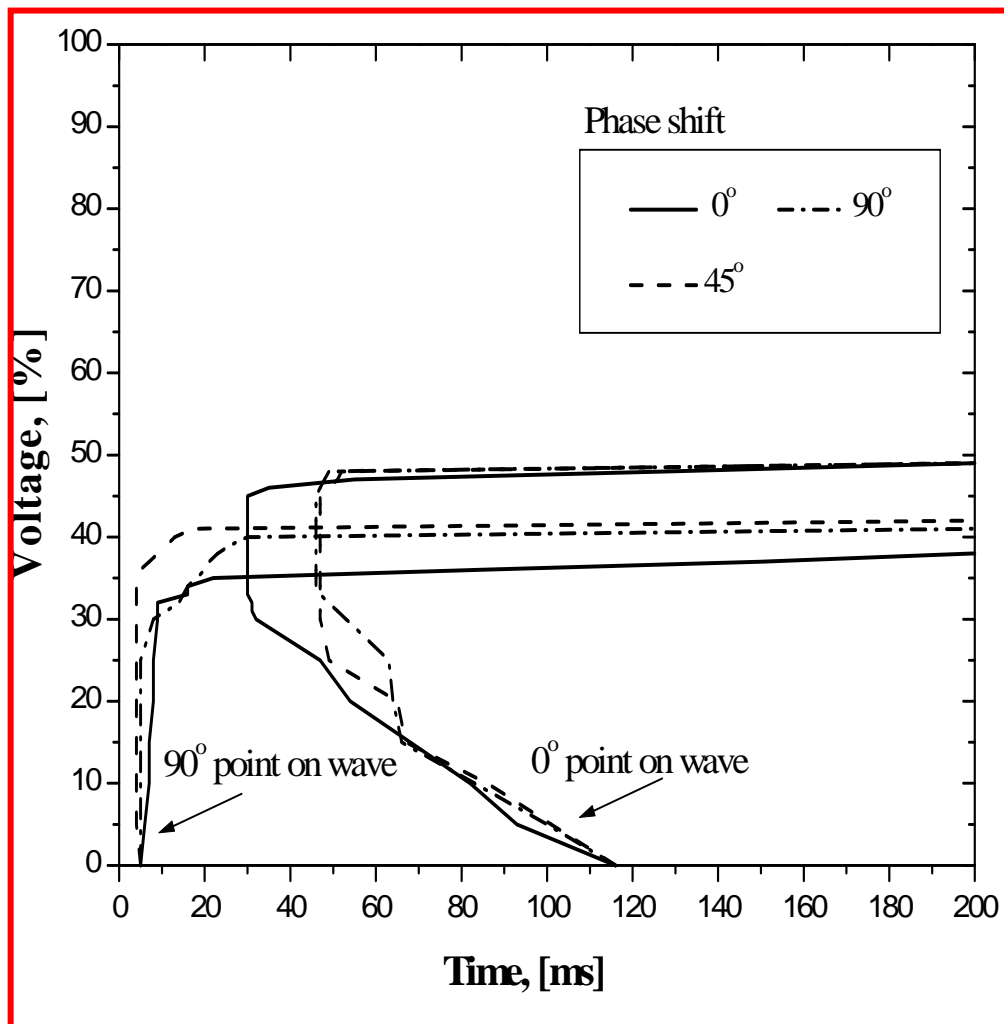

SKUTKI ZAPADÓW NAPIĘCIA

- Styczniki i przekaźniki
- Silniki indukcyjne
- Maszyny synchroniczne
- Regulowane napędy elektryczne
  - system sterowania
  - część energoelektroniczna
  - utrata kontroli nad prędkością i momentem nie tolerowana przez wiele technologii.
- Lampy wyładowcze

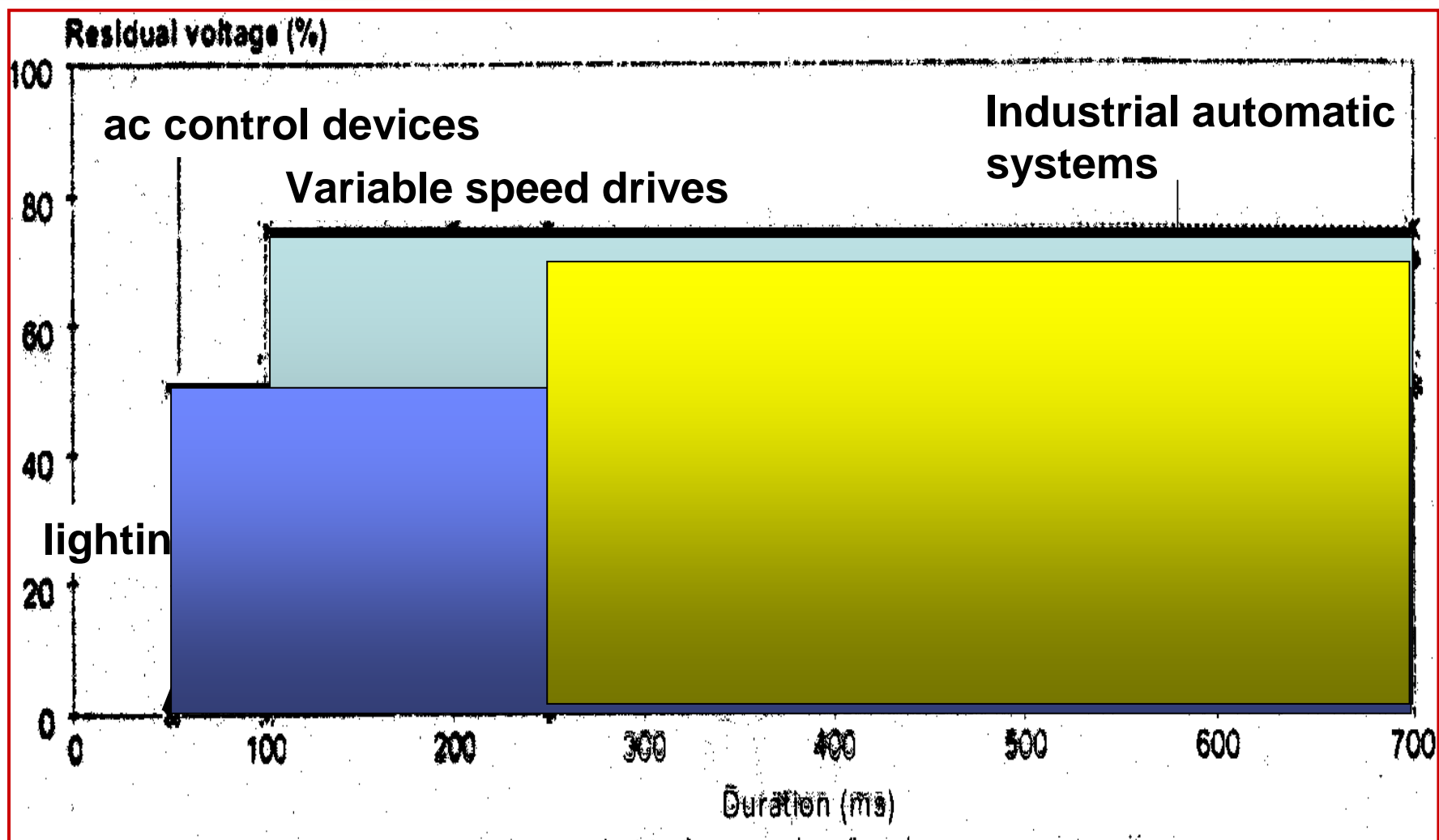

Styczniki

Zapady napięcia

Sposoby redukcji skutków

AGH

SPOSOBY POPRAWY

- redukcja liczby zwarć
- skrócenie czasu eliminacji zwarć
- usprawnienie lokalizacji uszkodzeń
- eliminacja zwarć za pomocą automatyki SPZ
- zmiana konfiguracji systemu zasilającego
- rezerwowanie zasilania
- stosowanie odpornego sprzętu
- stabilizatory napięcia
  - układy gromadzące energię (UPS, SMES, koła zamachowe ...)
  - układy bez możliwości gromadzenia energii

ZMNIEJSZENIE LICZBY ZWARCĆ

Zastępowanie linii napowietrznych liniami kablowymi (długi czas naprawy)

Stosowanie pokrytych przewodów w liniach napowietrznych

Rygorystyczne przestrzeganie okresów przycinania drzew

Stosowanie odgromników

Podwyższenie poziomu izolacji

Zwiększenie dbałości podczas napraw i przeglądów

SKRÓCENIE CZASU ELIMINACJI ZWARĆ

**Zmiana systemu zabezpieczeń, brak redukcji
liczby zwarć**

**szybkie bezpieczniki ograniczające prąd
zwarciovowy (mniej niż połowa okresu, głównie
odbiorcy końcowi niskiego napięcia)**

**czas działania wyłącznika + czas podejmowania
decyzji przez zabezpieczenie**

USPRAWNIENIE LOKALIZACJI USZKODZEŃ

Nowoczesne środki łączności, transportu i zdalnego sterowania łącznikami (telemechanika)

Wskaźniki przepływu prądu zwarciovego (średnie napięcie)

Systemy zdalnego monitorowania stanu sieci

POPRAWA ODPORNOŚCI SPRZĘTU

POPRAWA ODPORNOŚCI SPRZĘTU

Zgromadzenie informacji o systemie

Uzyskanie informacji o czułości sprzętu

Okreslenie kosztów potencjalnego zakłócenia

POPRAWA ODPORNOŚCI SPRZĘTU

Dla układów jednofazowych stosowanie bardziej złożonych zasilaczy dc/dc tolerujących większe zmiany napięcia wejściowego

Zasilacze dc nie powinny być przeciążone

Wspólne sterowanie układami zasilaczy

Projektowanie sprzętu z wykorzystaniem odpornych elementów składowych np. przekaźników, styczników, układów rozruchowych; unikanie stosowania w odpowiedzialnych układach styczników powszechnego zastosowania

Unikanie stosowania sprzętu o niedostosowanym napięciu zasilającym

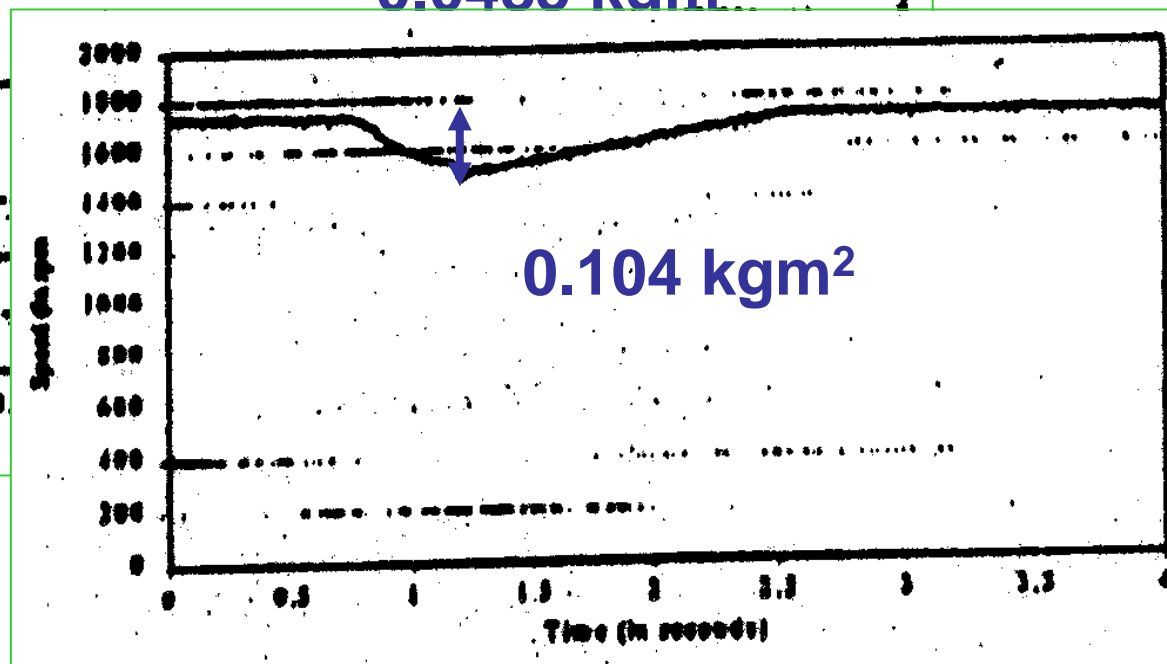
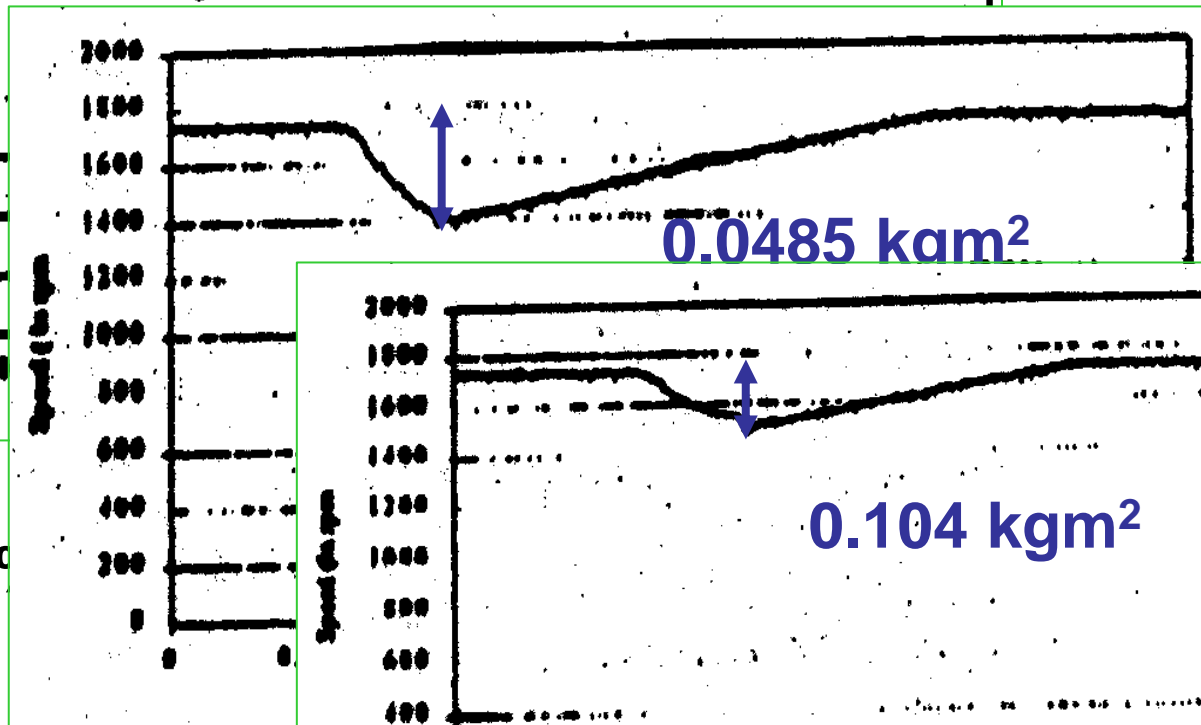
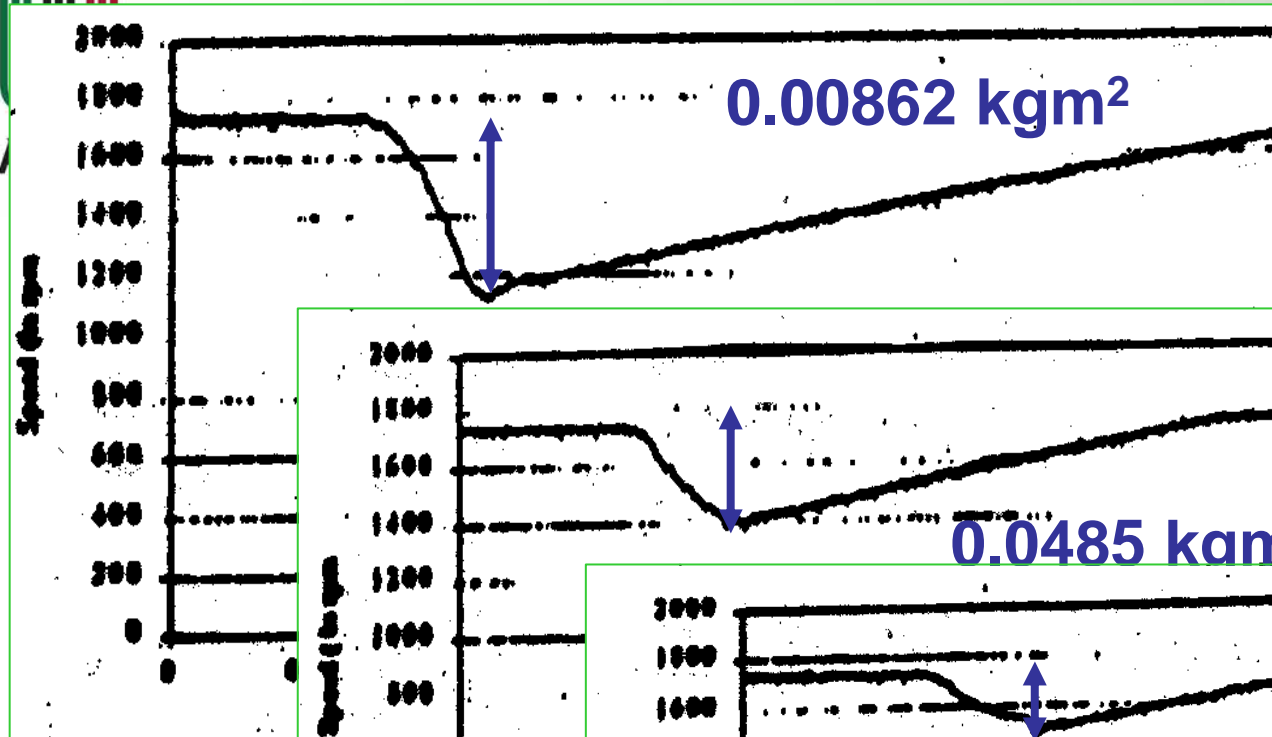

POPRAWA ODPORNOŚCI SPRZĘTU

Wyłączniki i bezpieczniki powinny być wymiarowane na większe prądy łączeniowe

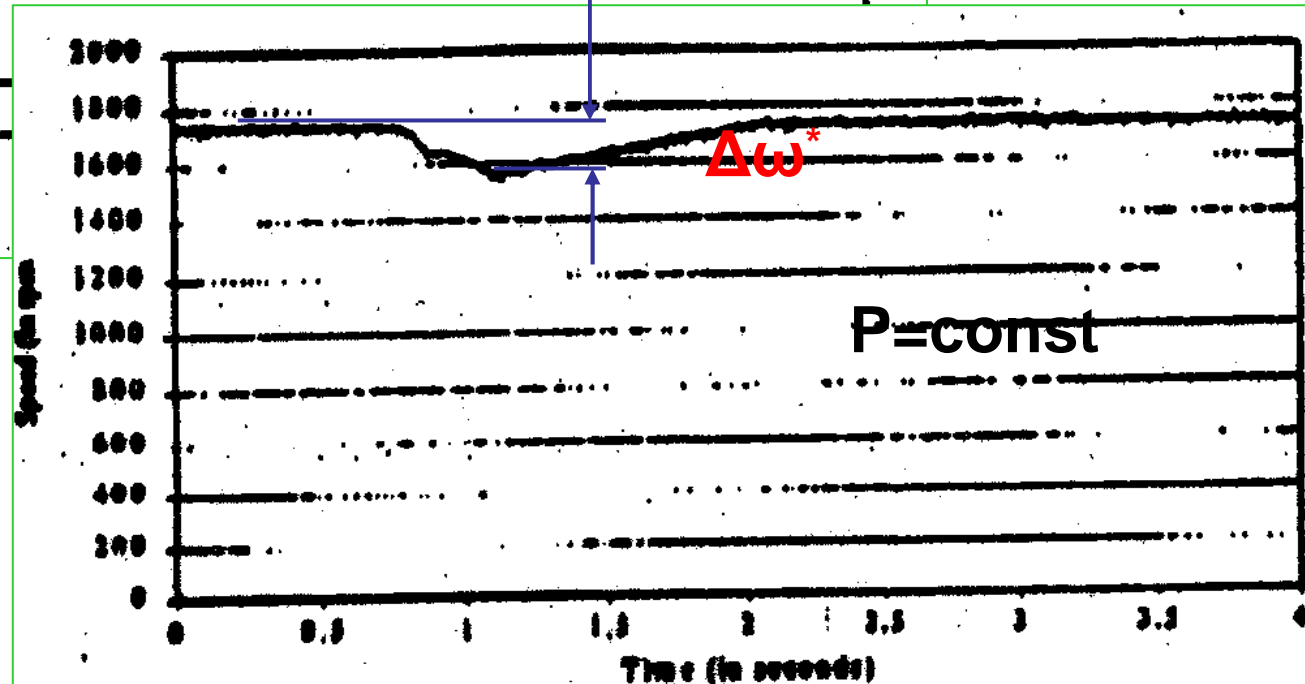
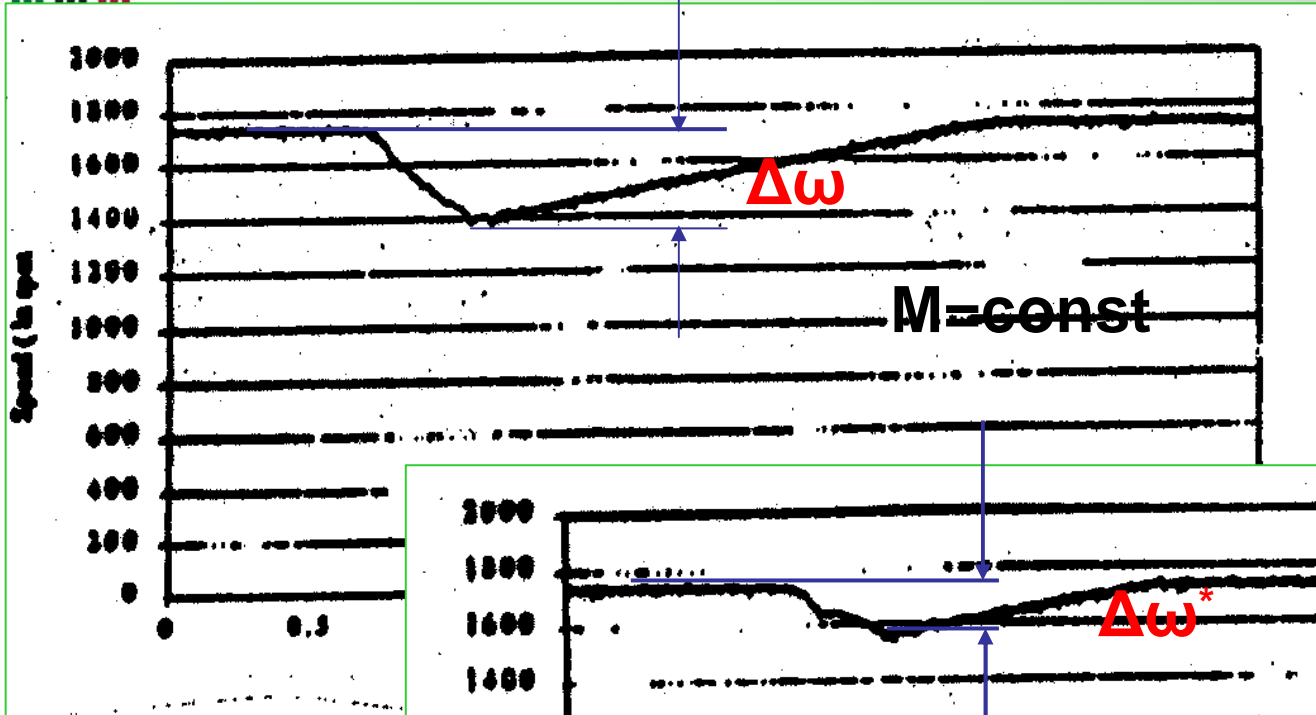
Unikanie stosowania pamięci „ulotnych”

Przewidzieć na etapie projektowania możliwość zmiany parametrów procesu technologicznego na skutek zapadu napięcia

Zapad: 30
167 ms,
M=const

Zapad: 30 % i 167 ms

Podwyższenie odporności regulowanego napędu na zapady napięcia

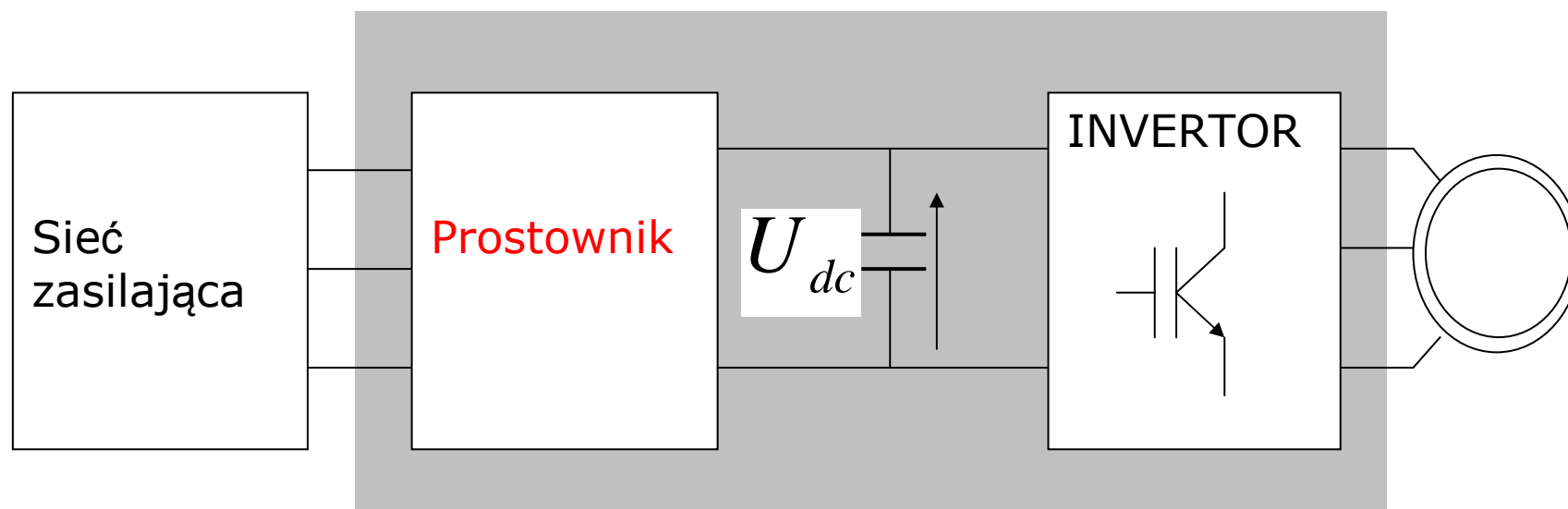
Zmiana trybu pracy napędu i modyfikacja układu sterowania;

Modyfikacja topologii układu energoelektronicznego;

Alternatywne zasilanie;

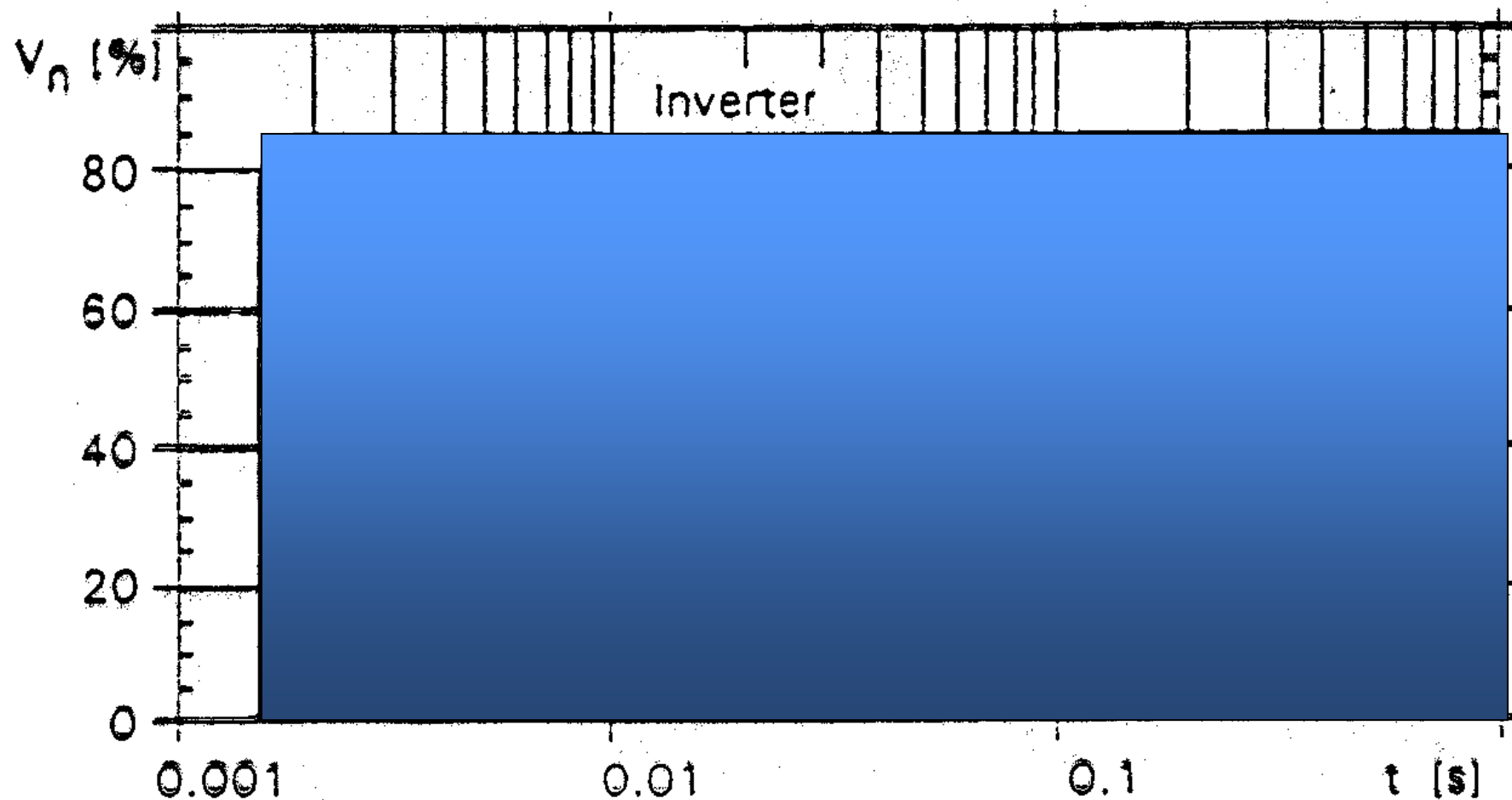
Instalacja układów kompensujących.

Podwyższenie odporności regulowanego napędu na zapady napięcia

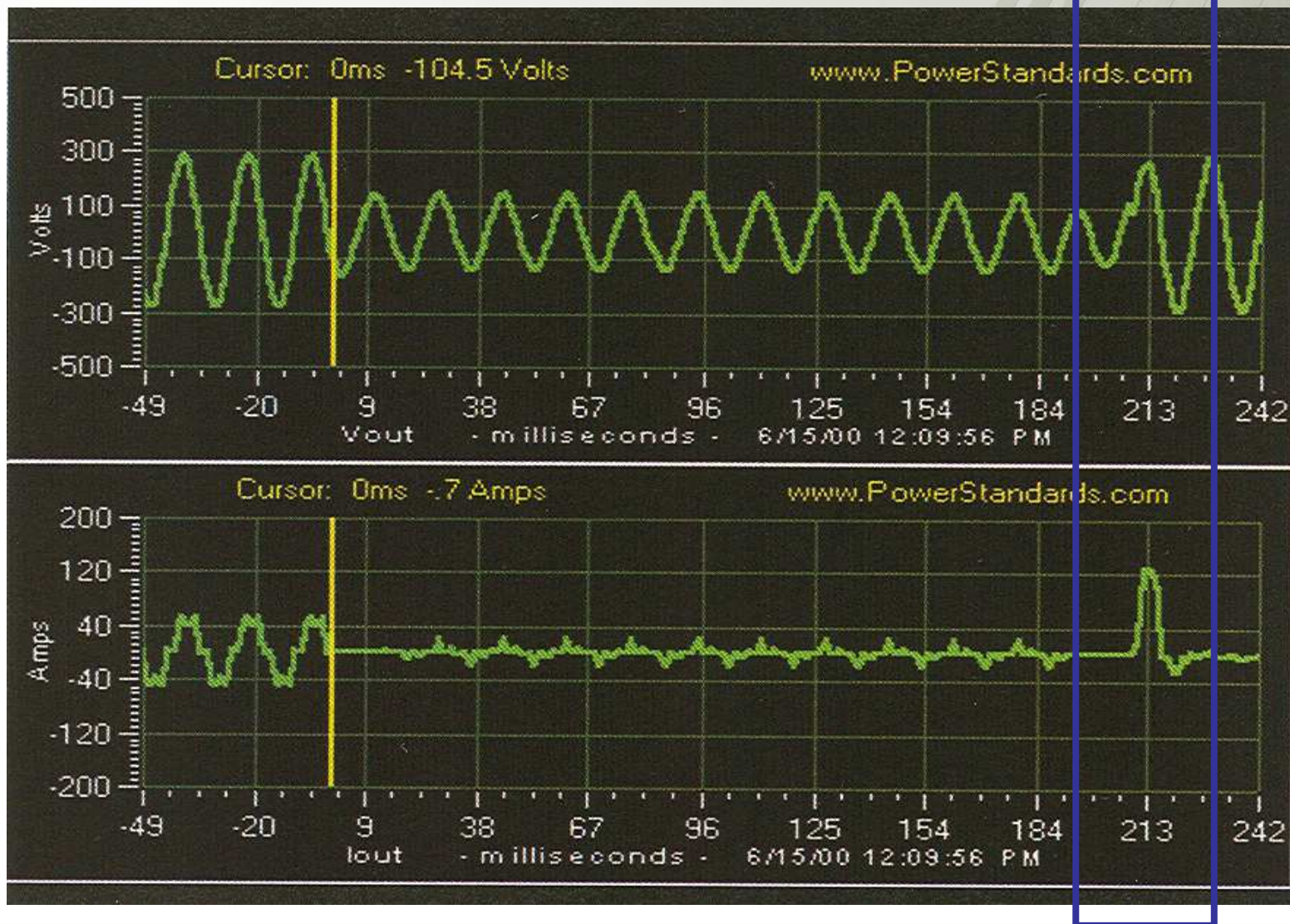
Schemat ideowy regulowanego napędu VSI

Podwyższenie odporności regulowanego napędu na zapady napięcia

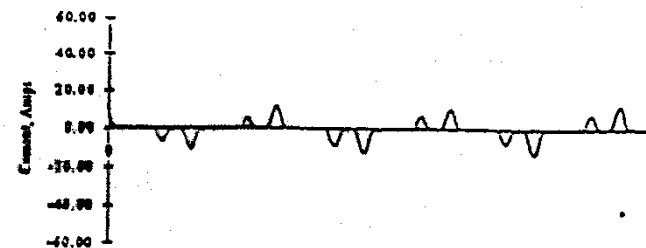
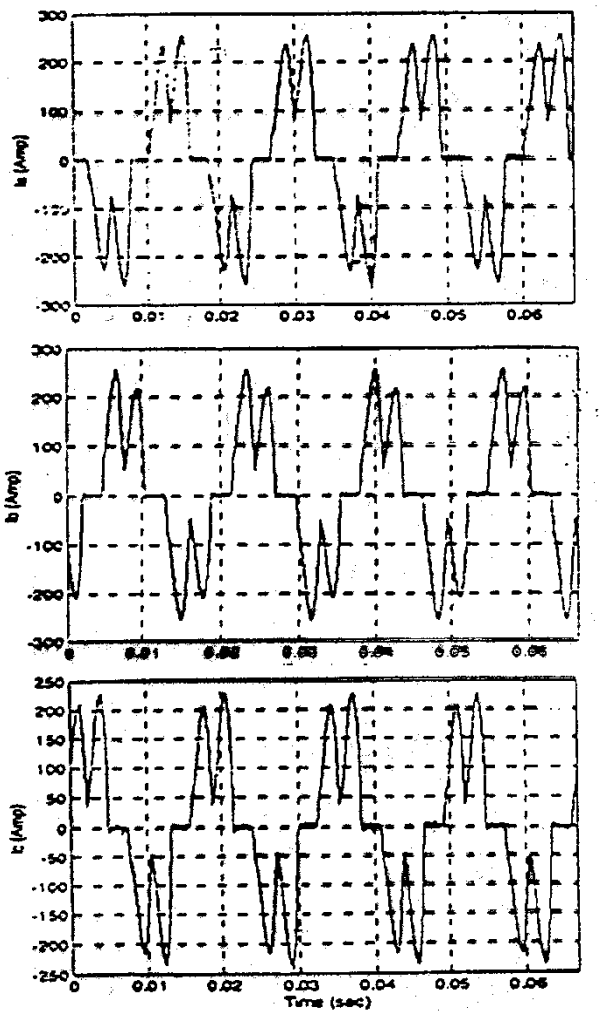
Podwyższenie odporności regulowanego napędu na zapady napięcia

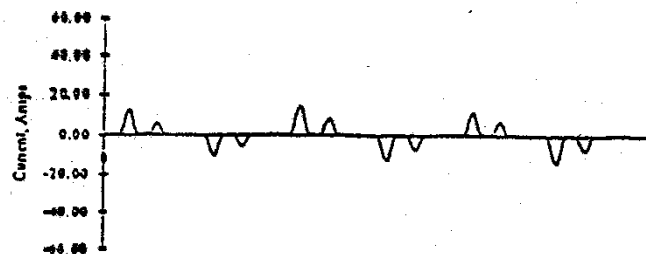

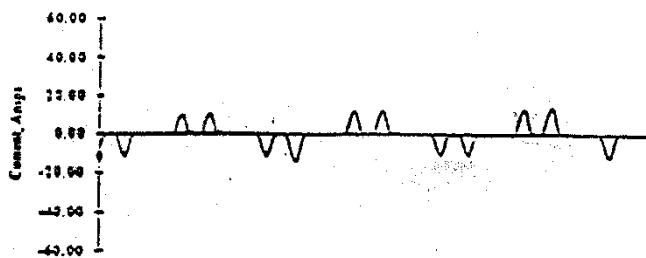
Podwyższenie odporności regulowanego napędu na zapady napięcia

Phase B Current

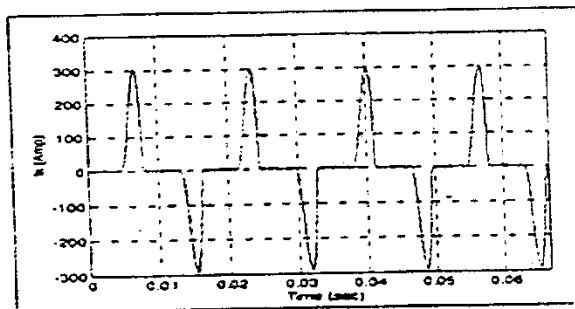

Phase C Current

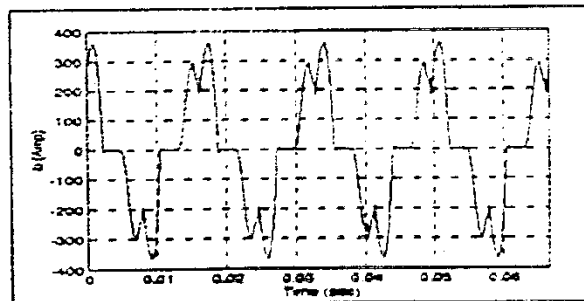

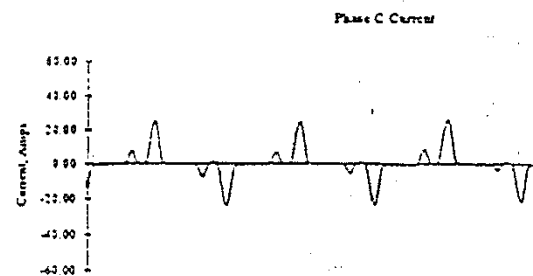
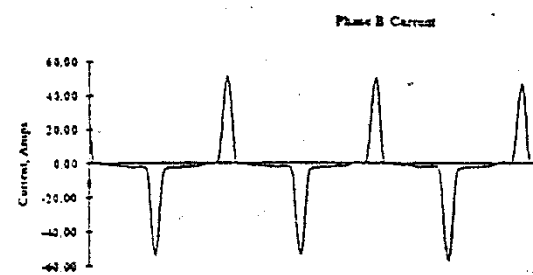
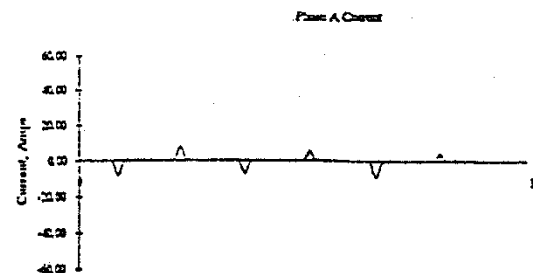
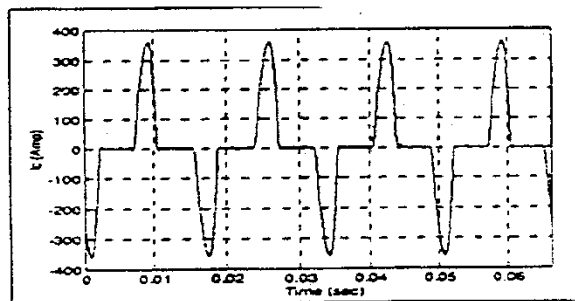
Podwyższenie odporności regulowanego napędu na zapady napięcia

a) Phase A current

b) Phase B current

Podwyższenie odporności regulowanego napędu na zapady napięcia

1 METODA

Ręczny lub automatyczny ponowny rozruch napędu po określonym czasie zwłoki podczas którego prędkość silnika maleje do zera.

2 METODA

Szybkie zahamowanie napędu i konwencjonalny ponowny rozruch.

3 METODA

Automatyczny rozruch silnika po upływie określonego czasu (zależnego od stałej czasowej wirnika, typowo kilkaset ms).

Podwyższenie odporności regulowanego napędu na zapady napięcia

4 METODA

Synchronizacja napięciowa inwertora.

5 METODA

Modyfikacja sterowania z wykorzystaniem energii kinetycznej wirujących mas.

6 METODA

Redukcja prędkości/momentu obciążenia.

Podwyższenie odporności regulowanego napędu na zapady napięcia

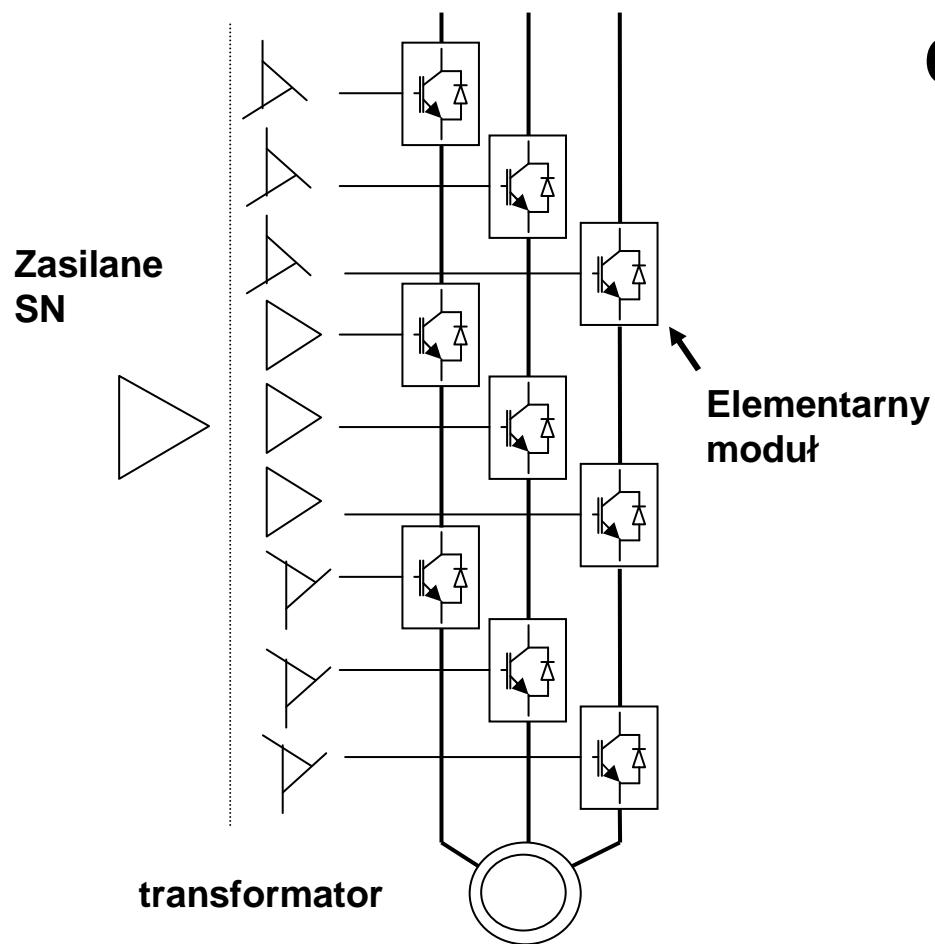
7 METODA

Przewymiarowanie napięciowe przekształtników.

8 METODA

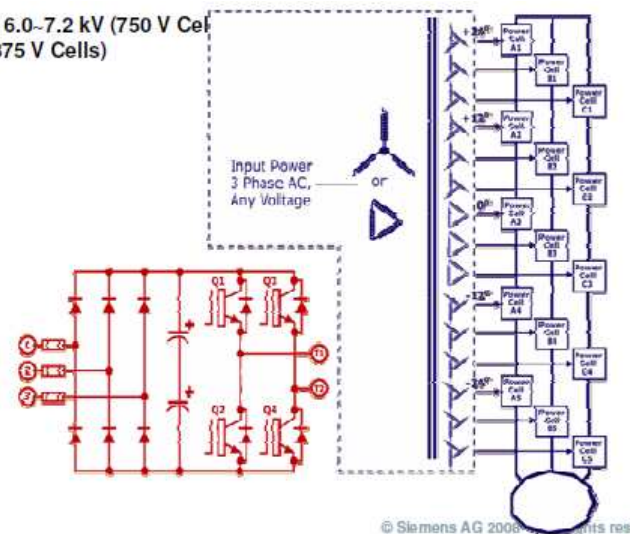
Zwiększenie pojemności kondensatorów w obwodzie DC.

Podwyższenie odporności regulowanego napędu na zapady napięcia

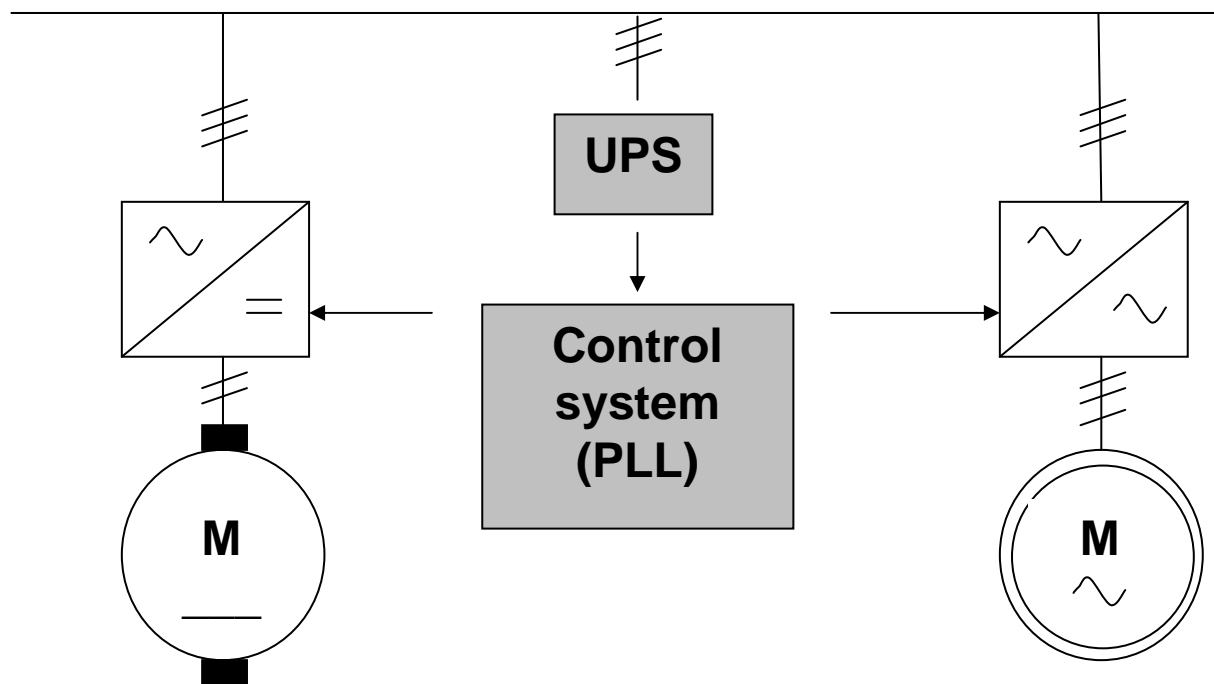
CI-ML-VSI

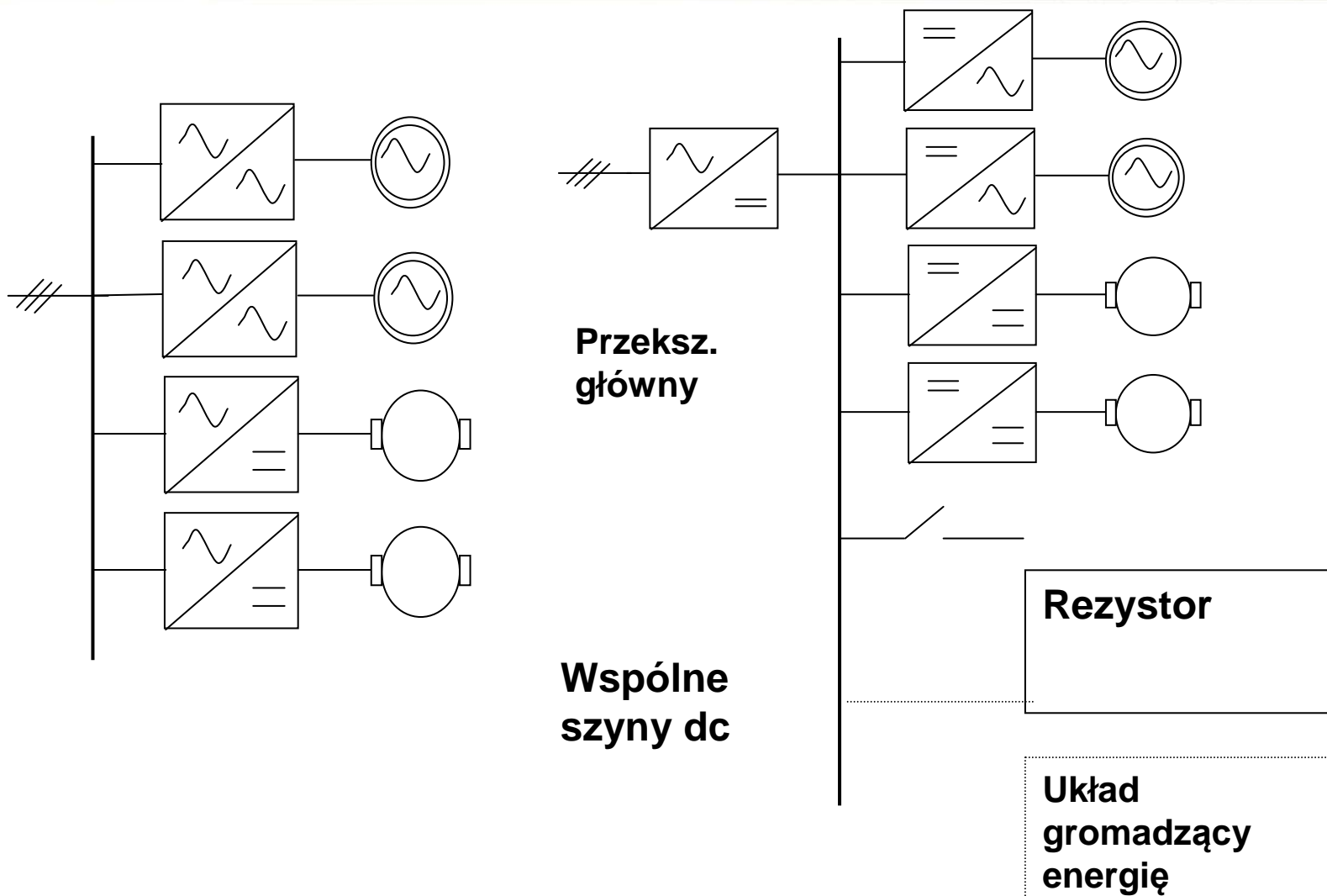
Przełącznik 6.0–7.2 kV (750 V Cells)
lub 11 kV (1375 V Cells)

9 METODA

Poprawa warunków zasilania układu regulacji

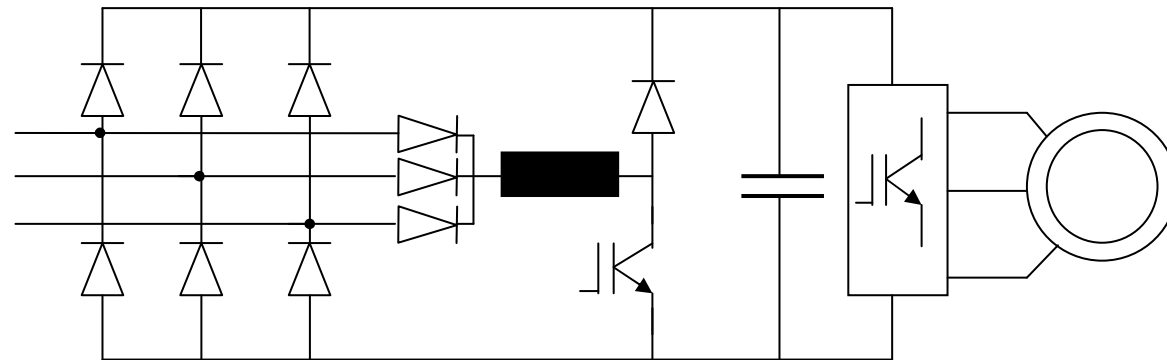
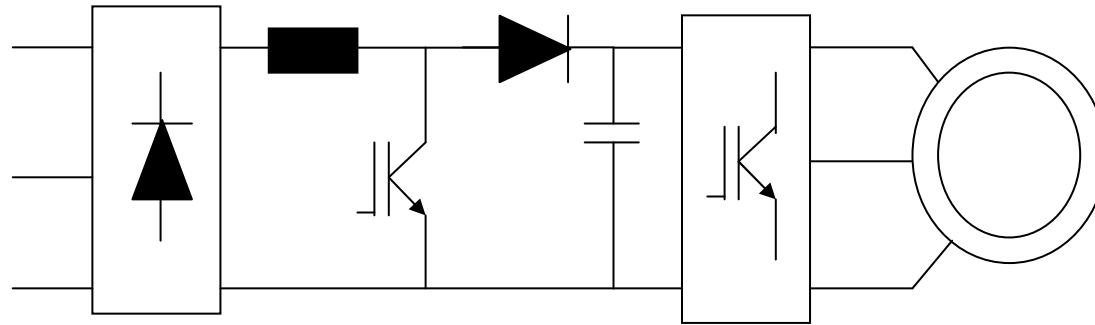

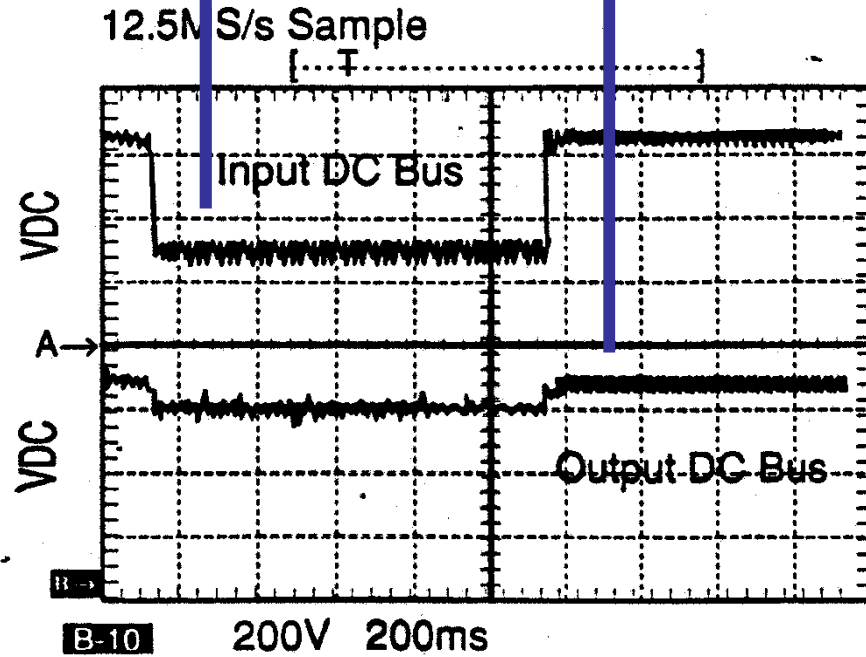
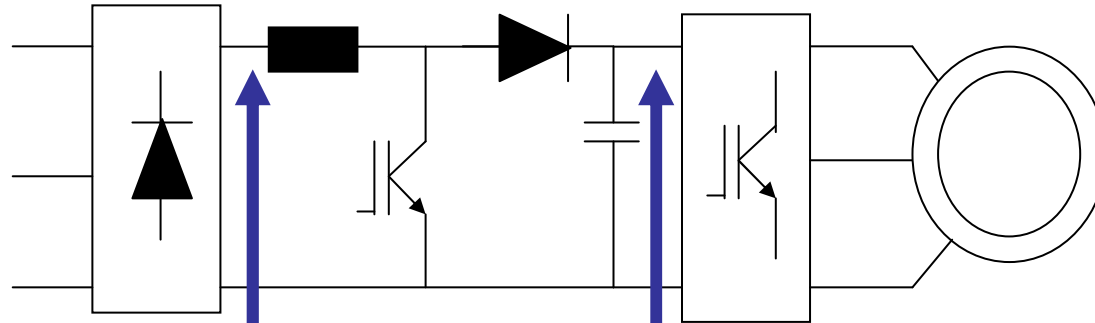

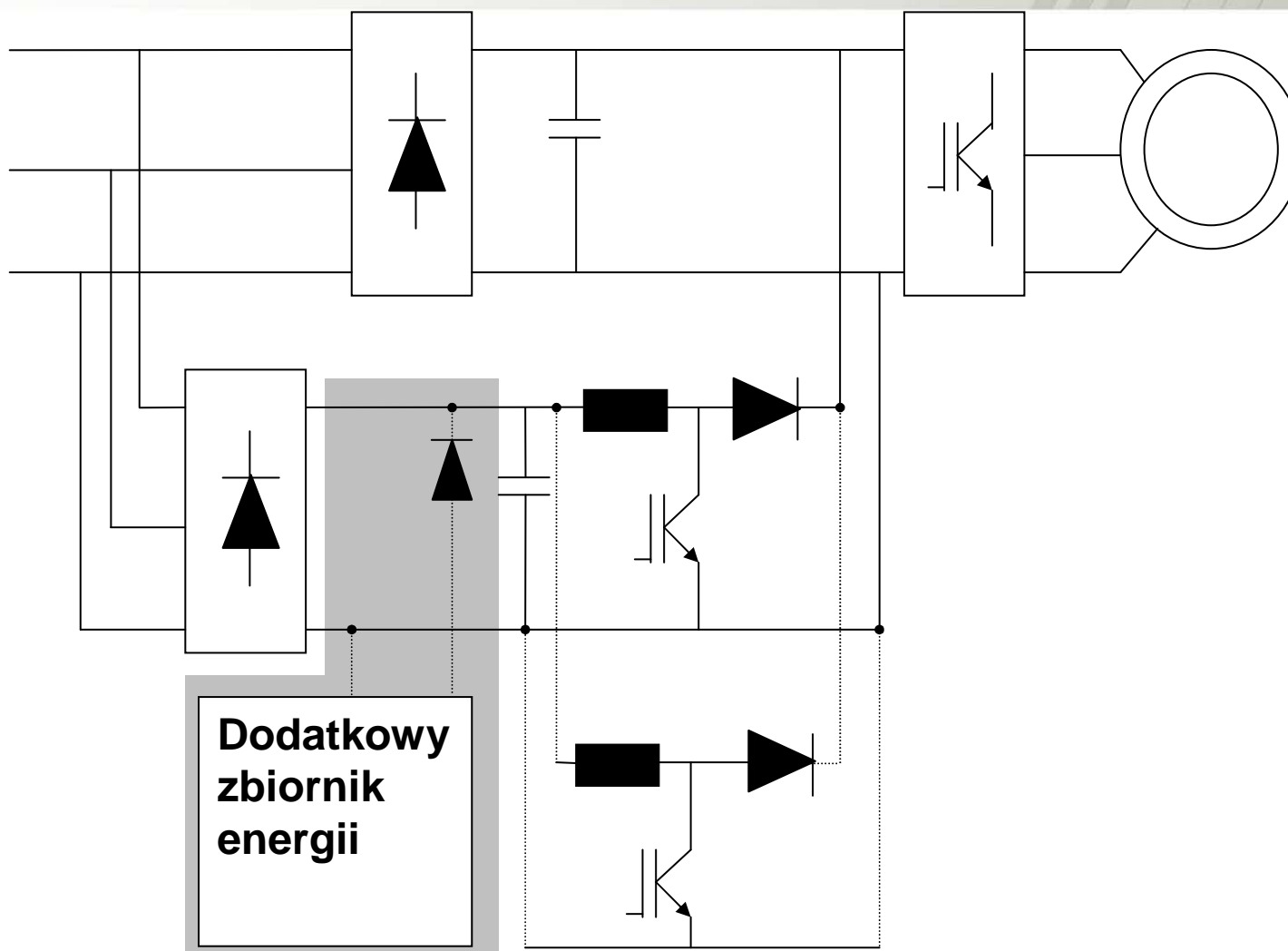
11 METODA

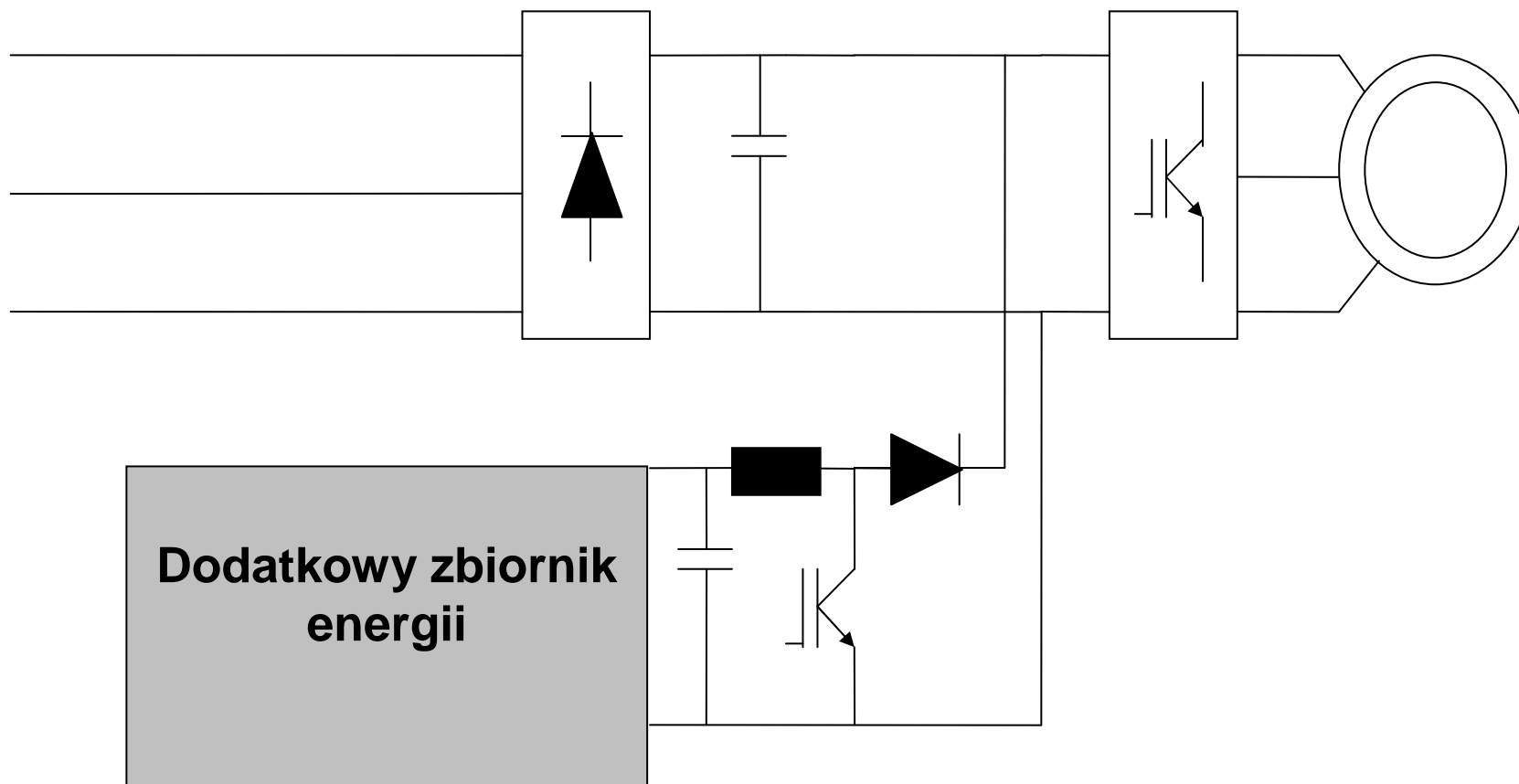
Stabilizator

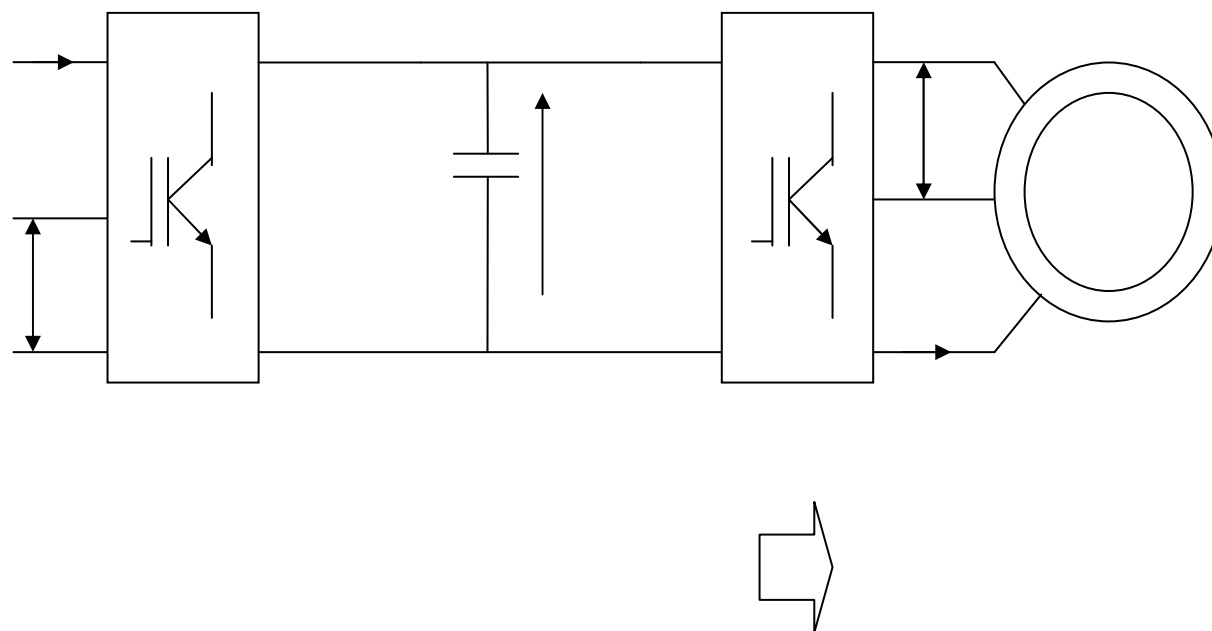

11 METODA

Aktywny przekształtnik wyjściowy

POMIAR ZAPADÓW NAPIĘCIA

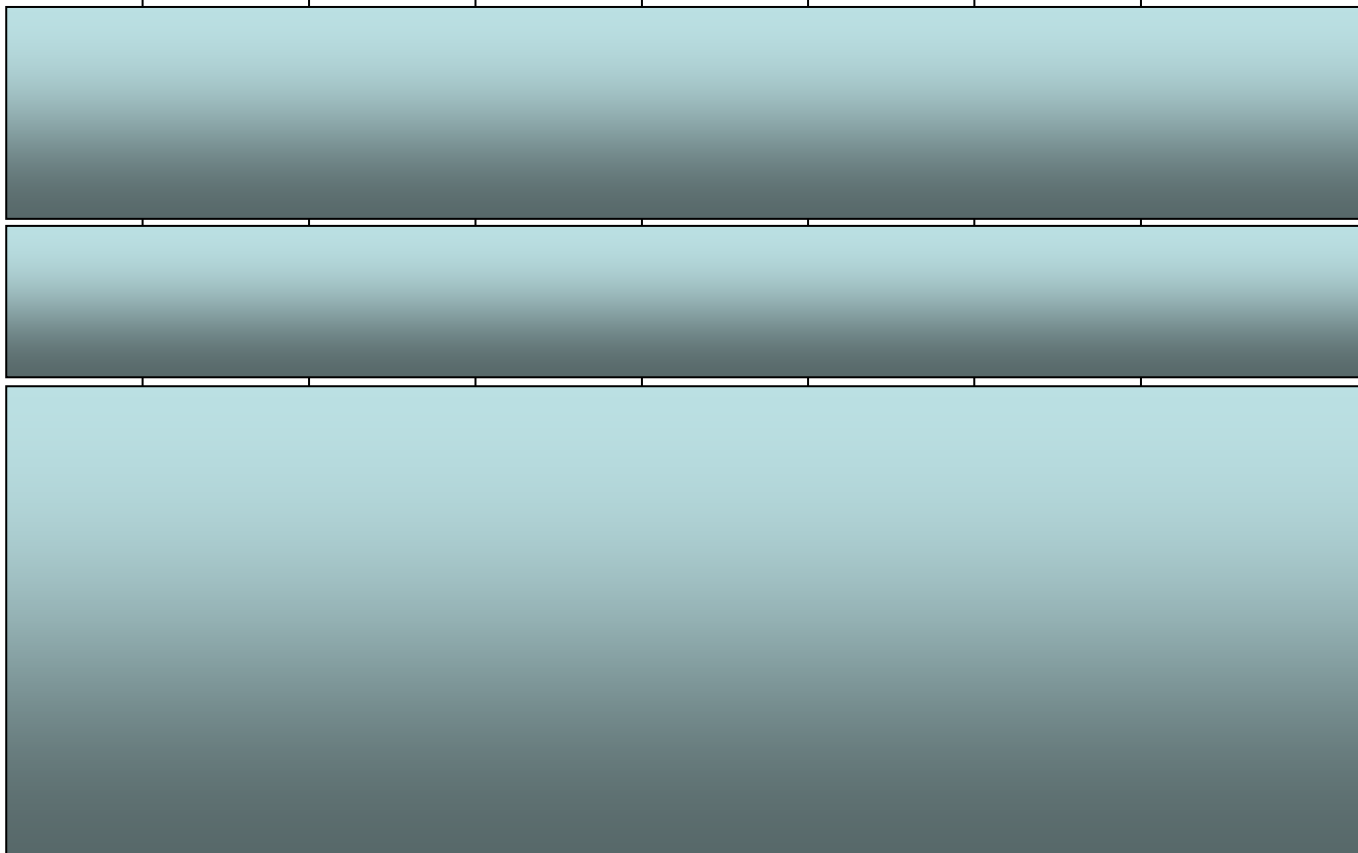
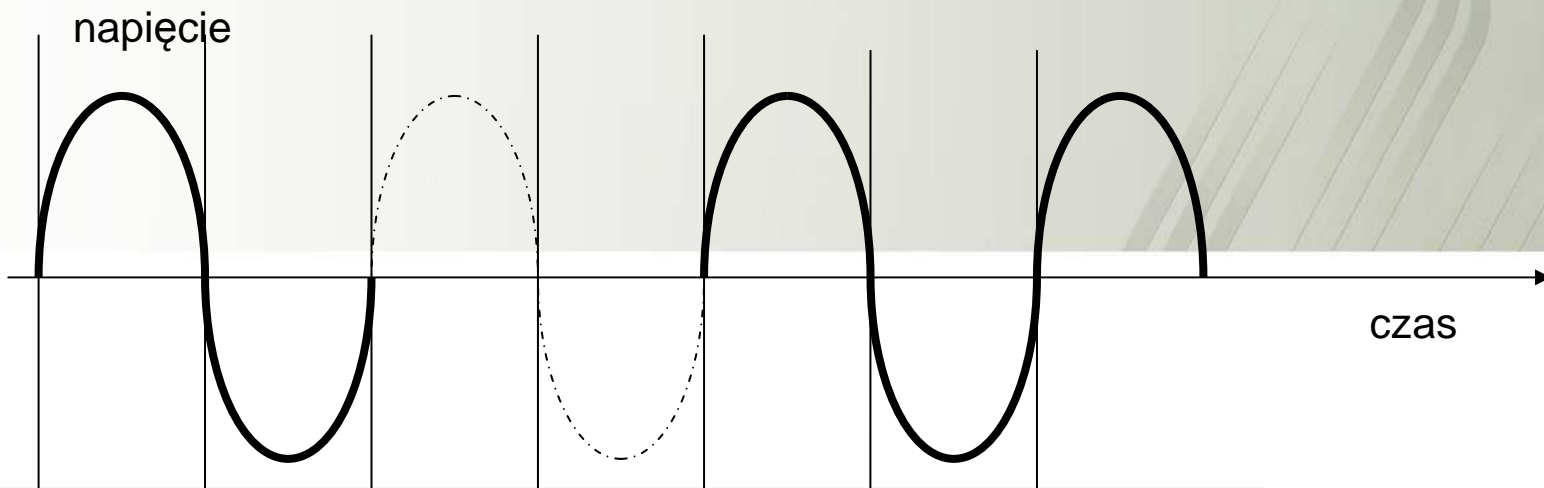
$$U_{rms(1/2)} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^N u^2}{N}}$$

$$U_{rms-200-ms} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^N u^2}{N}}$$

$$U_{rms-3-s} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^{15} U_{rms-200-ms}^2}{15}}$$

$$U_{rms-10-min} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^{200} U_{rms-3-s}^2}{200}}$$

$$U_{rms-2-h} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^{12} U_{rms-10-min}^2}{12}}$$

**System Average RMS (Variation)
Frequency Index_{Voltage} (SARFI_X)
0.5 cycle-1 min.**

$$SARFI_X = \frac{\sum N_i}{N_T}$$

X = 90, 80, 70, 50, 10 %

**System Momentary RMS (Variation) Frequency
Index_{Voltage} (SMARFI_X)**

30 okresów-3 s

**System Temporary Average RMS (Variation)
Frequency Index_{Voltage} (STARFI_X)**

3-60 s

SARFI Index	0-0.2 seconds	0.2-0.5 seconds	0.5-3 seconds	3-60 seconds	TOTAL
SARFI(90)					
SARFI(80)					
SARFI(70)					
SARFI(50)					
SARFI(10) - Interruptions					

POMIAR ZAPADÓW NAPIĘCIA

retained voltage U	Duration t			
	$20 \leq t < 150$ (ms)	$150 \leq t < 600$ (ms)	$0.6 \leq t < 3$ (s)	
$90 > U \geq 85$	Y			
$85 > U \geq 80$				
$80 > U \geq 70$	S		Z1	
$70 > U \geq 60$			X1	Z2
$60 > U \geq 40$			X2	
$40 > U \geq 0$	T			

NRS-048-2:2003
IEEE P1564 draft5

Południowa Afryka

Energia zapadu napięcia

$$E_{VS} = \int_0^T \left[1 - \left\{ \frac{U(t)}{U_{nom}} \right\}^2 \right] dt$$

$$E_{VS} = \left[1 - \left(\frac{U}{U_{nom}} \right)^2 \right] T$$

$$SEI = \sum_{i=1}^n E_{VS-i}$$

$$E_{VS} = (E_{VS-A} + E_{VS-B} + E_{VS-C})$$

AGH

Indeksy oparte na zmianach napięcia

Strata napięcia

$$L_U = \int (1 - U(t)) dt$$

$$S = (1 - R) T$$

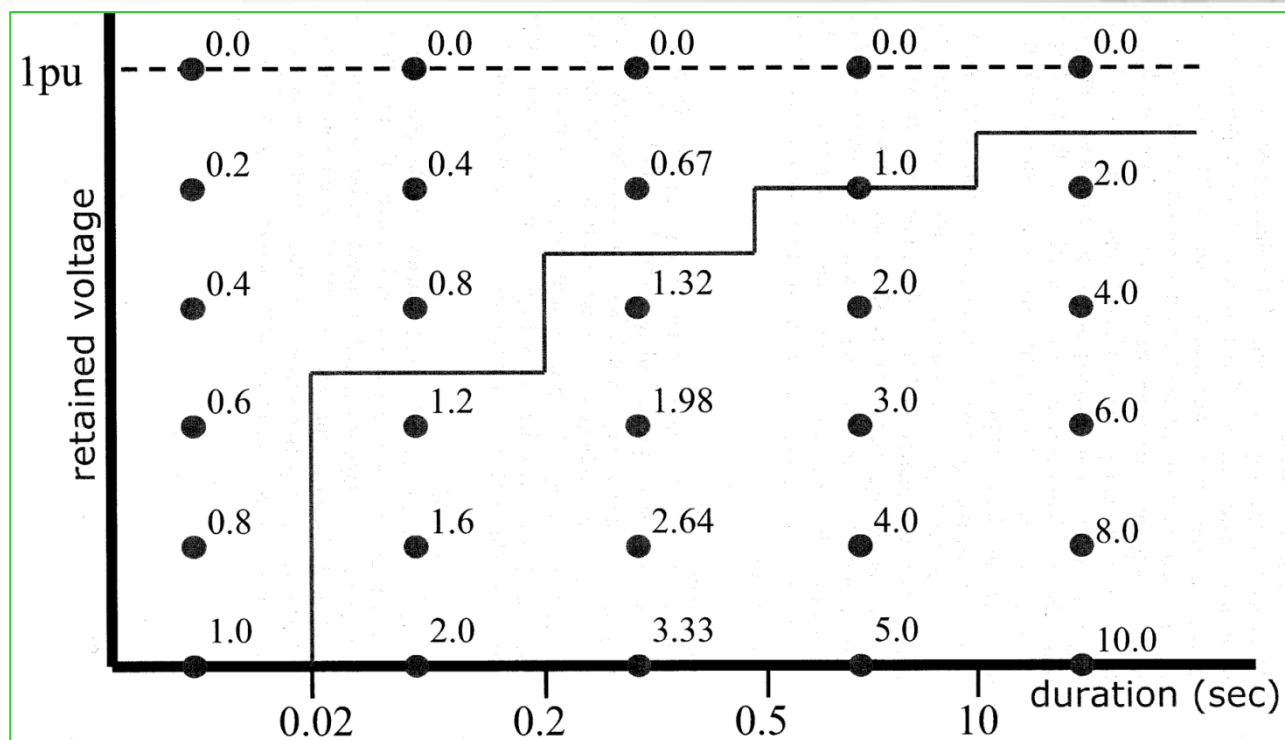
Wskaźnik odniesiony do charakterystyki referencyjnej

$$S_e = \frac{1 - U}{1 - U_{ref}(d)}$$

U : wartość resztkowa napięcia podczas zapadu o czasie trwania d ,

$U_{ref}(d)$: wartość zapadu na charakterystyce referencyjnej dla czasu trwania zaburzenia d

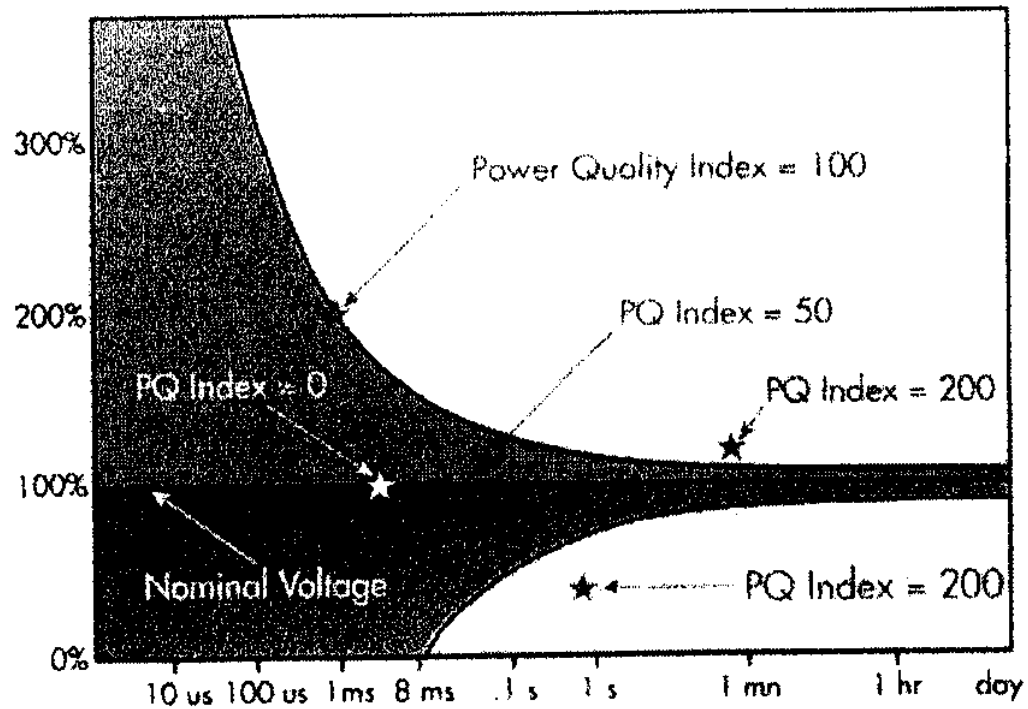
POMIAR ZAPADÓW NAPIĘCIA

Indeks „ostrości” zapadu odniesiony do charakterystyki referencyjnej (linia ciągła) dla zaburzeń o różnym czasie trwania i różnym napięciu resztkowym

RPM Power Quality index approach

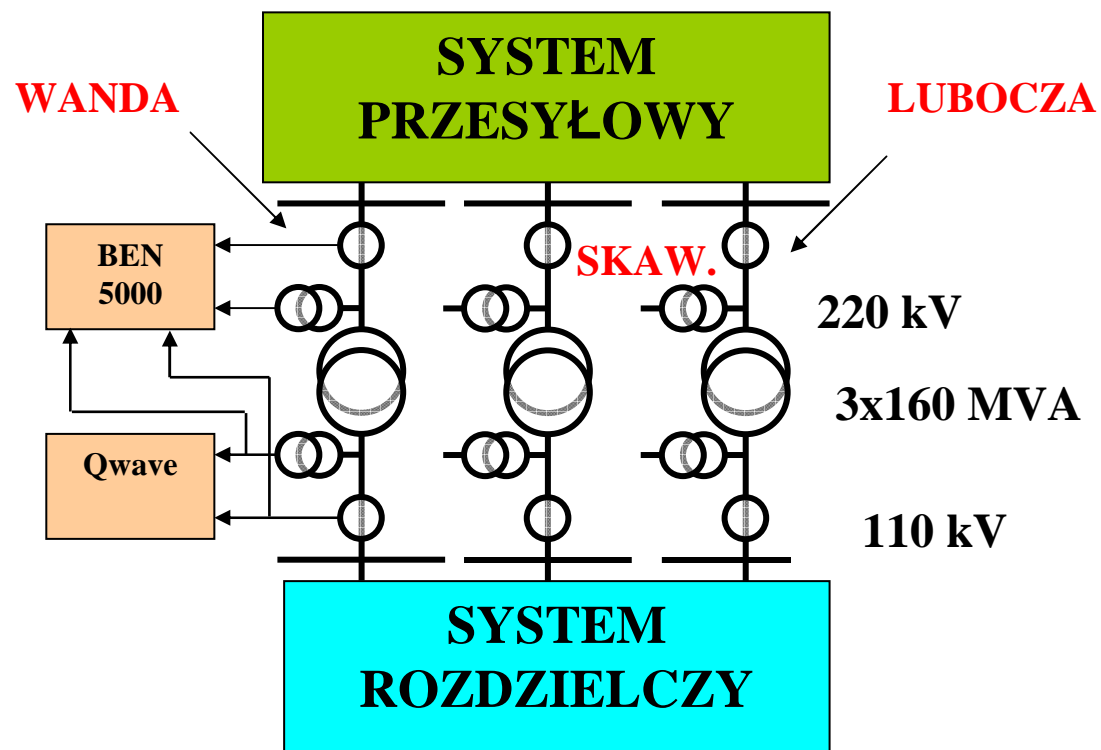
$$PQ\ Index = \left(\frac{100\% - V}{100\% - V_{CBEMA}(T)} \right) \times 100\%$$

KONTRAKT

KONTRAKT

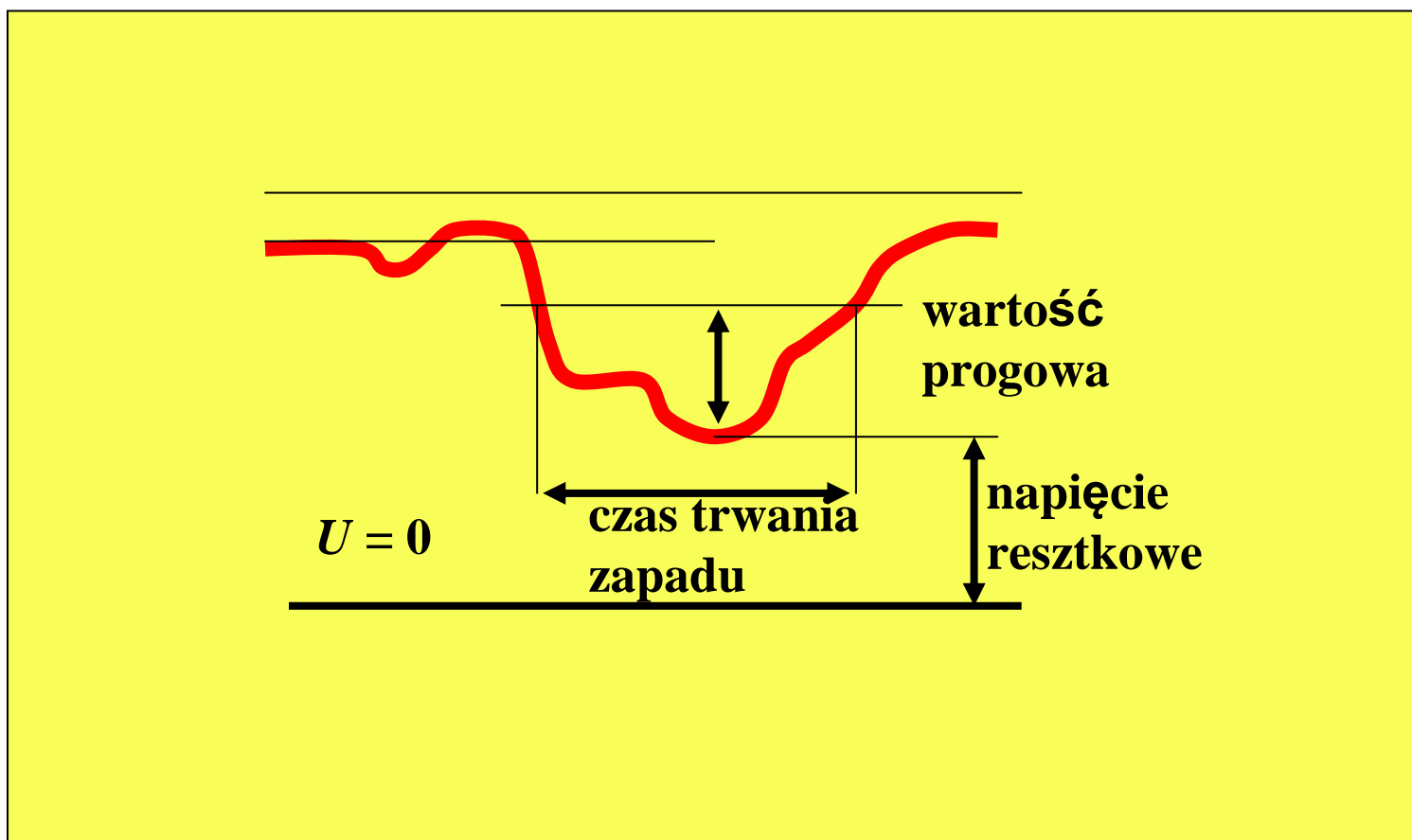

LUBOCZA – odbiorcy przemysłowi i komunalni,
WANDA - odbiorcy przemysłowi,
SKAWINA – w pobliżu elektrociepłowni

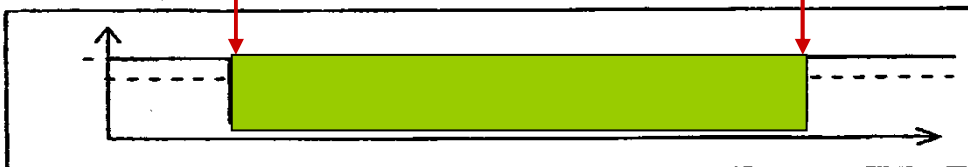
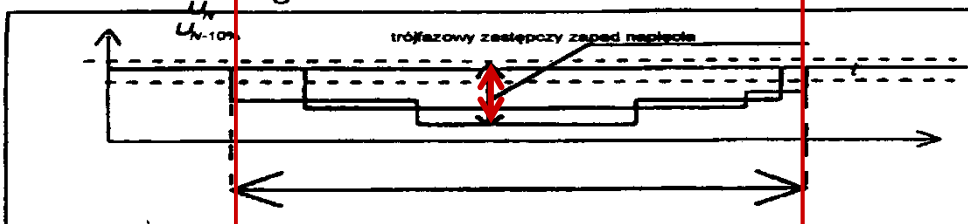
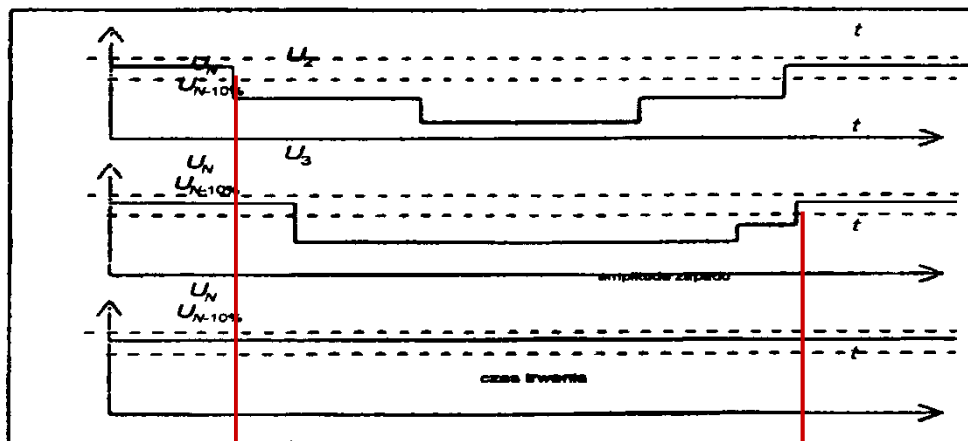
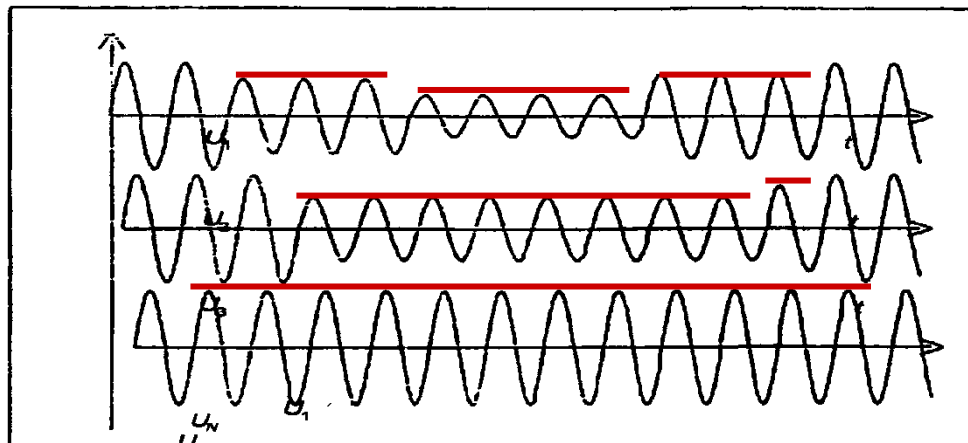
Decyzja 1:

Wybór wielkości opisujących zapad

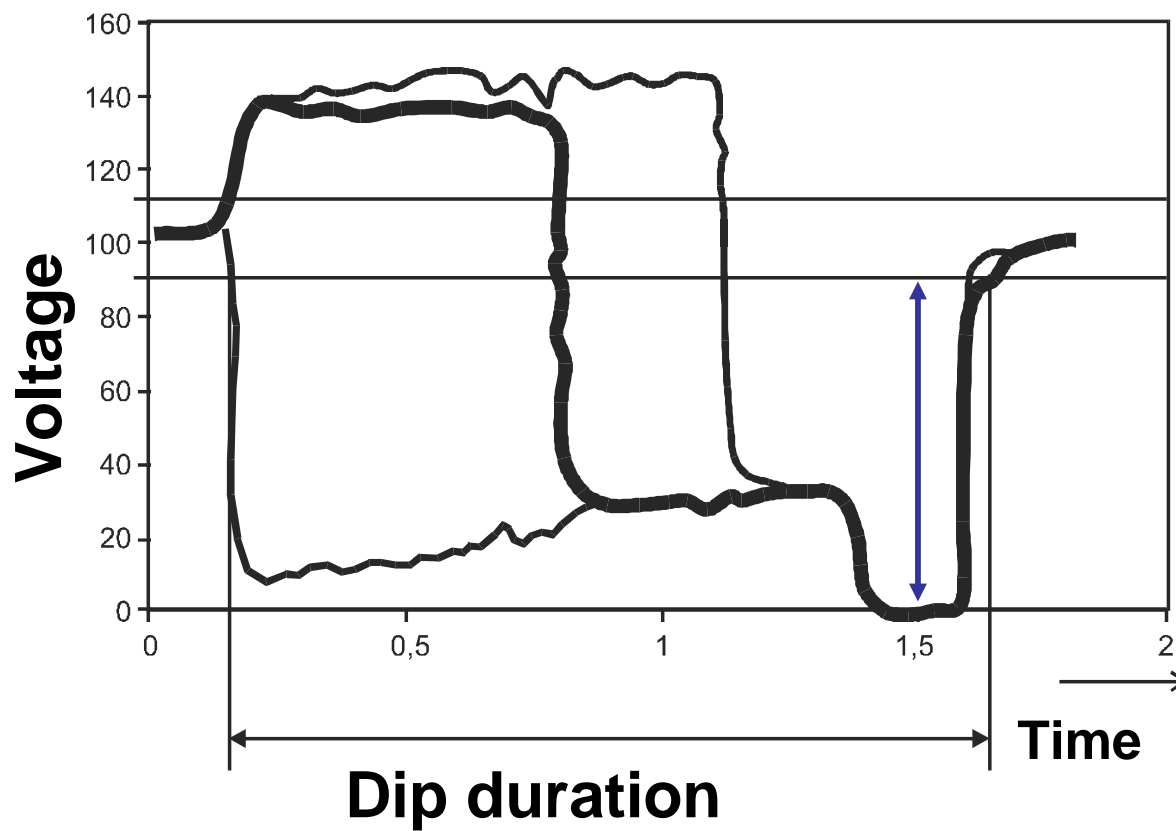

Decyzja 2:

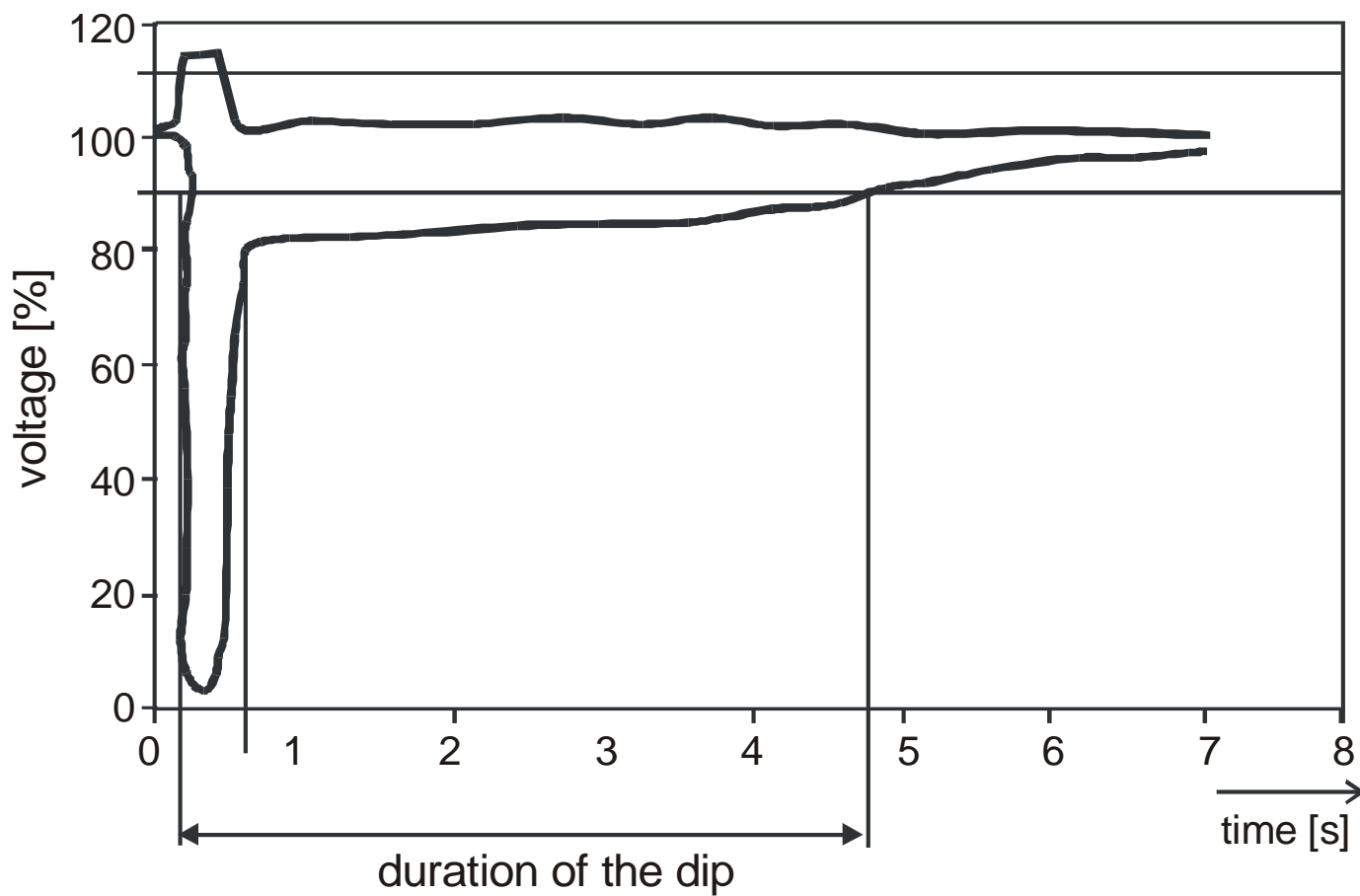
Agregacja fazowa?

Agregacja fazowa

Agregacja fazowa

Decyzja 3:

Sposób raportowania wyników pomiaru:

Czas trwania	10 -	20 -	100 -	500 ms-	1 - 3 s	3 -	20- 60 s	60 - 180 s
Napięcie resztkowe u [%]	20 ms	100 ms	500 ms	1 s		20 s		
$90 > u \geq 85$								
$85 > u \geq 70$								
$70 > u \geq 40$								
$40 > u \geq 10$								
$10 > u \geq 0$								
UWAGA 1: Wyniki pomiarów w pierwszej kolumnie i pierwszym wierszu są odpowiednio zwiększone przez przepięcia i zmiany obciążenia.								

Zapady napięcia bez agregacji (WANDA)

Zapady [%]	10 - 100ms	100 - 500ms	500 ms - 1s	1 - 3s	3 - 20s	20 - 1min
10 - 15	1/3/0	0/0/0	0/0/0	0/0/0	0/0/0	0/0/0
15 - 30	1/0/4	2/3/3	1/1/1	0/0/0	0/0/0	0/0/0
30 - 60	0/1/3	0/0/1	0/0/1	0/0/0	0/0/0	0/0/0
60 - 90	1/1/1	0/0/0	0/0/0	0/0/0	0/0/0	0/0/0
90 - 100	1/2/3	0/0/0	0/0/0	0/0/2	2/1/3	0/1/0

Liczba zarejestrowanych zapadów: 44

Agregacja fazowa (WANDA)

Zapady [%]	10 - 100ms	100 - 500ms	500ms - 1s	1 - 3s	3 - 20s	20s - 1min
10 - 15	3	0	0	0	0	0
15 - 30	5	5	1	0	0	0
30 - 60	4	1	1	0	0	0
60 - 90	3	0	0	0	0	0
90 - 100	6	0	0	2	6	1
Liczba zarejestrowanych zapadów: 38						

Decyzja 4:

Pomiar wartości skutecznej napięcia

Norma PN EN 61000-4-30

$$U_{rms(1/2)} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^N u^2}{N}}$$

$$U_{rms-200-ms} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^N u^2}{N}}$$

$$U_{rms-3-s} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^{15} U_{rms-200-ms}^2}{15}}$$

$$U_{rms-10-min} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^{200} U_{rms-3-s}^2}{200}}$$

$$U_{rms-2-h} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^{12} U_{rms-10-min}^2}{12}}$$

Decyzja 5:

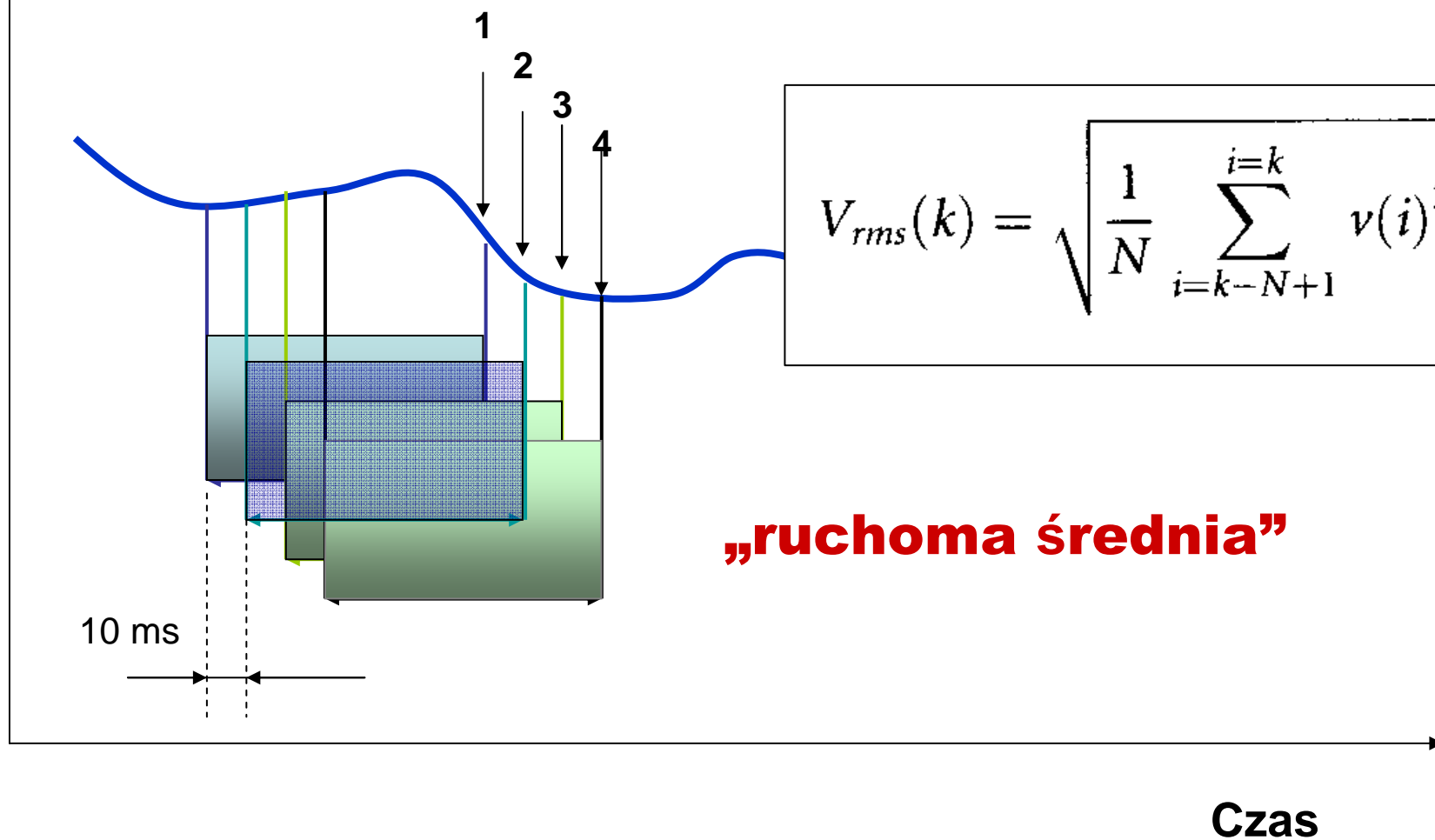
Napięcie referencyjne przyjmowane dla celów pomiarowych

napięcie znamionowe

napięcie deklarowane lub

„ruchoma średnia”.

Wartość skuteczna napięcia

AGH

wartość napięcia referencyjnego

GPZ	Napięcie referencyjne	90 %	80 %	70 %	60 %
WANDA	$U_N = 110 \text{ kV}$	44	35	24	21
	$U_N = 120 \text{ kV}$	44*	41	30	21
	$U_N = U_X \text{ kV}$	44*	40	29	21
LUBOCZA	$U_N = 110 \text{ kV}$	74	59	45	42
	$U_N = 120 \text{ kV}$	74*	67	54	42
	$U_N = U_X \text{ kV}$				
SKAWINA	$U_N = 110 \text{ kV}$	19	6	0	0
	$U_N = 120 \text{ kV}$	19*	17	4	0
	$U_N = U_X \text{ kV}$	19*	12	4	0
* - niepełna liczba zapadów, U_X - napięcie przed zapadem					

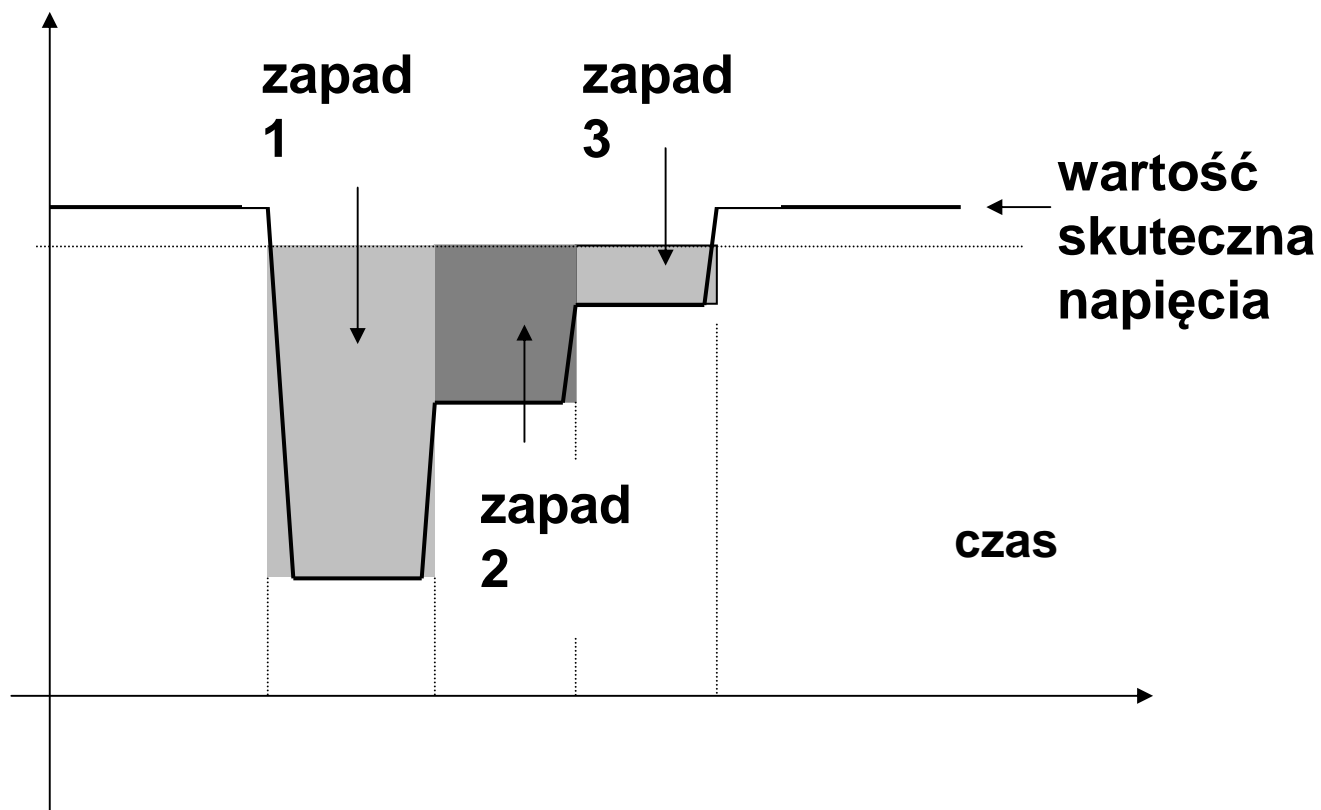
Decyzja 6:

Wartość napięcia progowego

stała wartość napięcia progowego

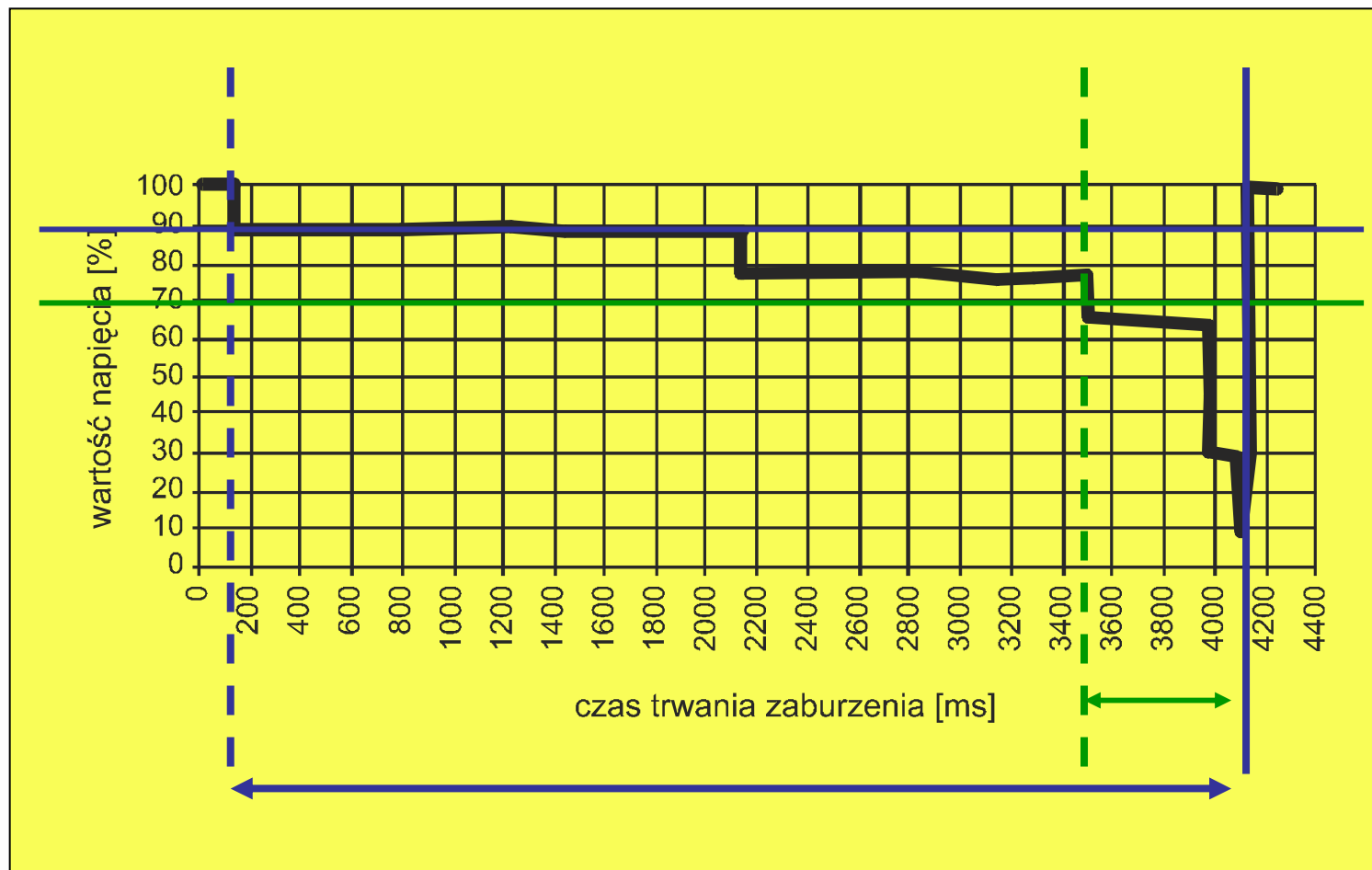
zmienna wartość napięcia progowego (kilka napięć progowych)

Decyzja 6:

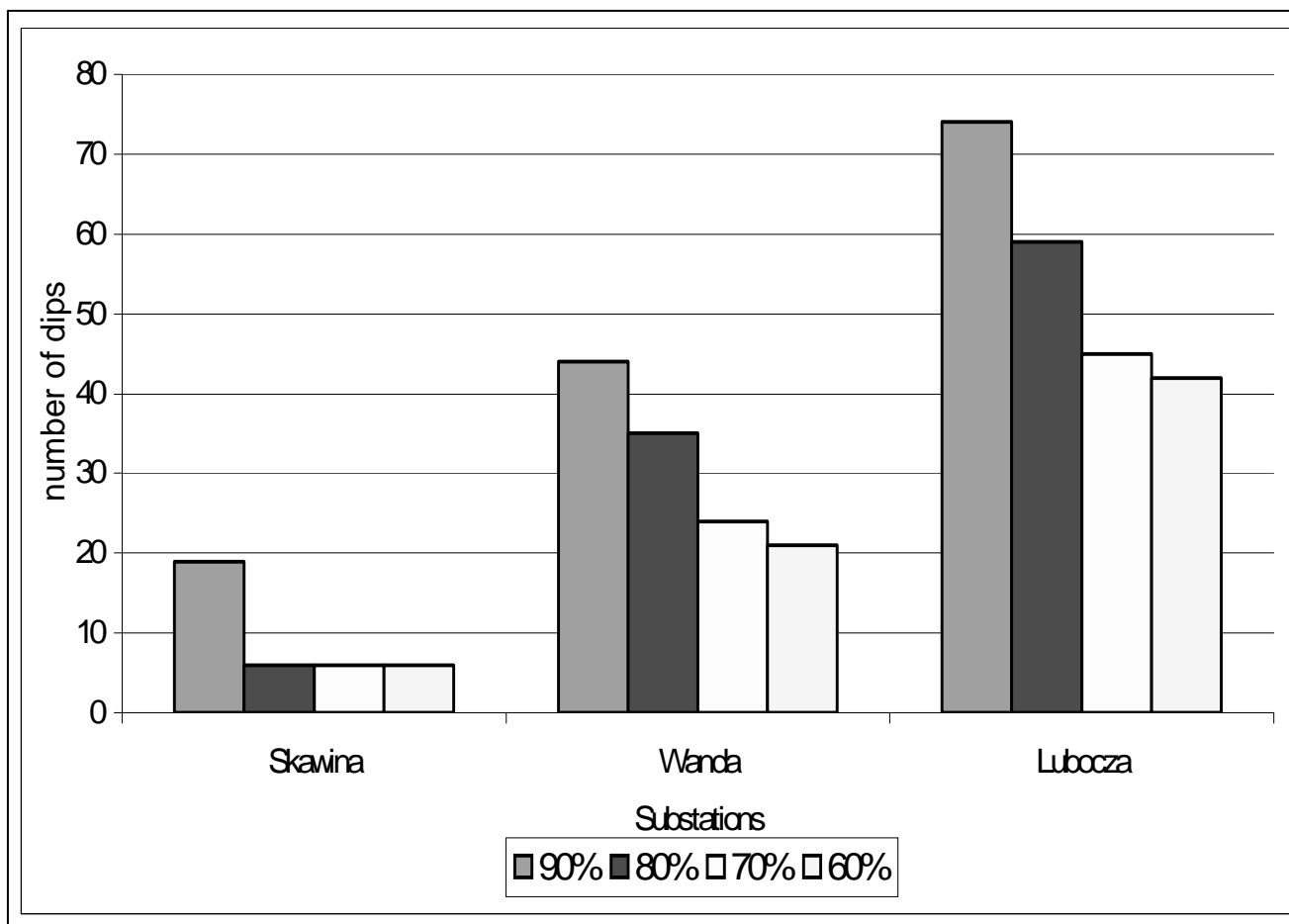

Decyzja 6:

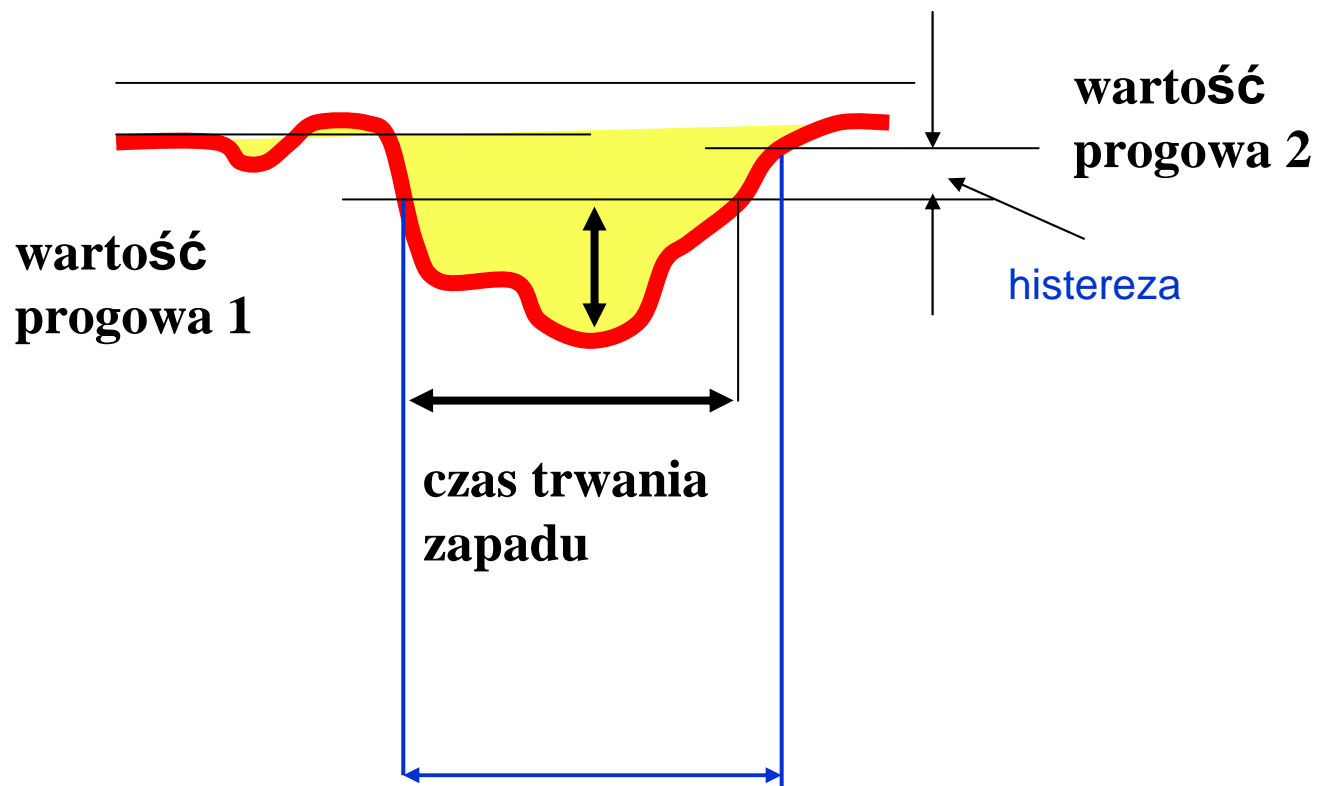
wartość progowa detekcji zaburzeń (90, 70 %)

Zależność liczby zapadów od przyjętej wartości progowej

Histeresa pomiarowa

Decyzja 7:

Rozróżnienie pomiędzy zapadem i krótką przerwą w zasilaniu

Krótką przerwa w zasilaniu

Nagłe zmniejszenie się napięcia we wszystkich fazach sieci elektrycznej poniżej wartości progowej, zakończone powrotem napięcia do wartości równej lub bliskiej wartości początkowej.

Decyzja 8:

Pomiar zapadów:

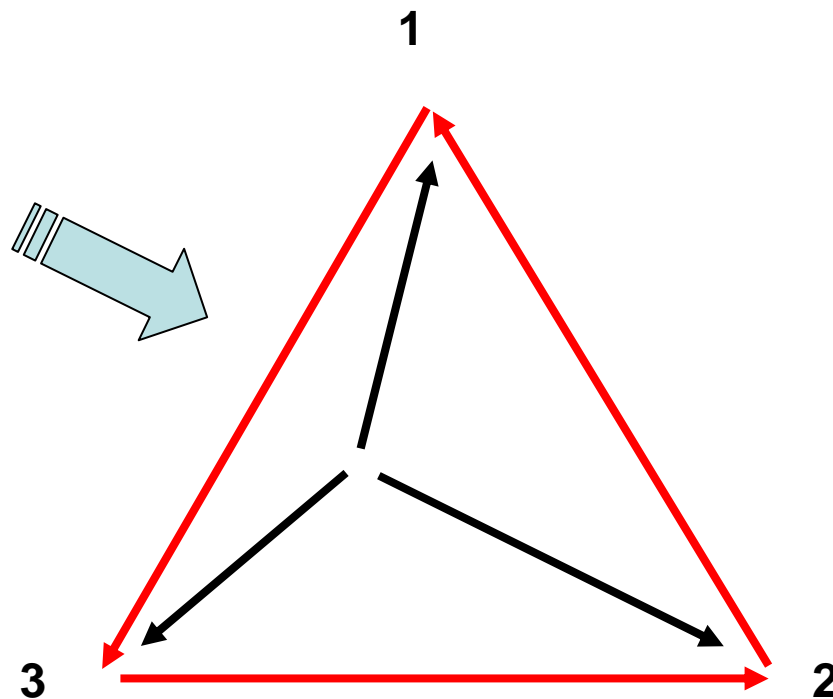
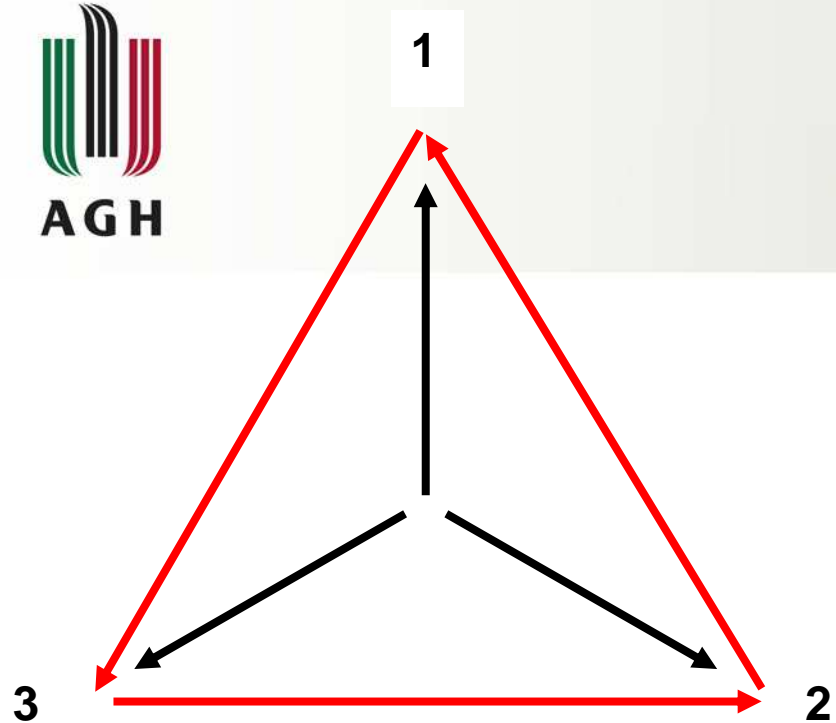
1-fazowe

3-fazowe

napięcia fazowe

napięcia międzyfazowe

Decyzja 8:

Decyzja 9:

Czas pomiaru

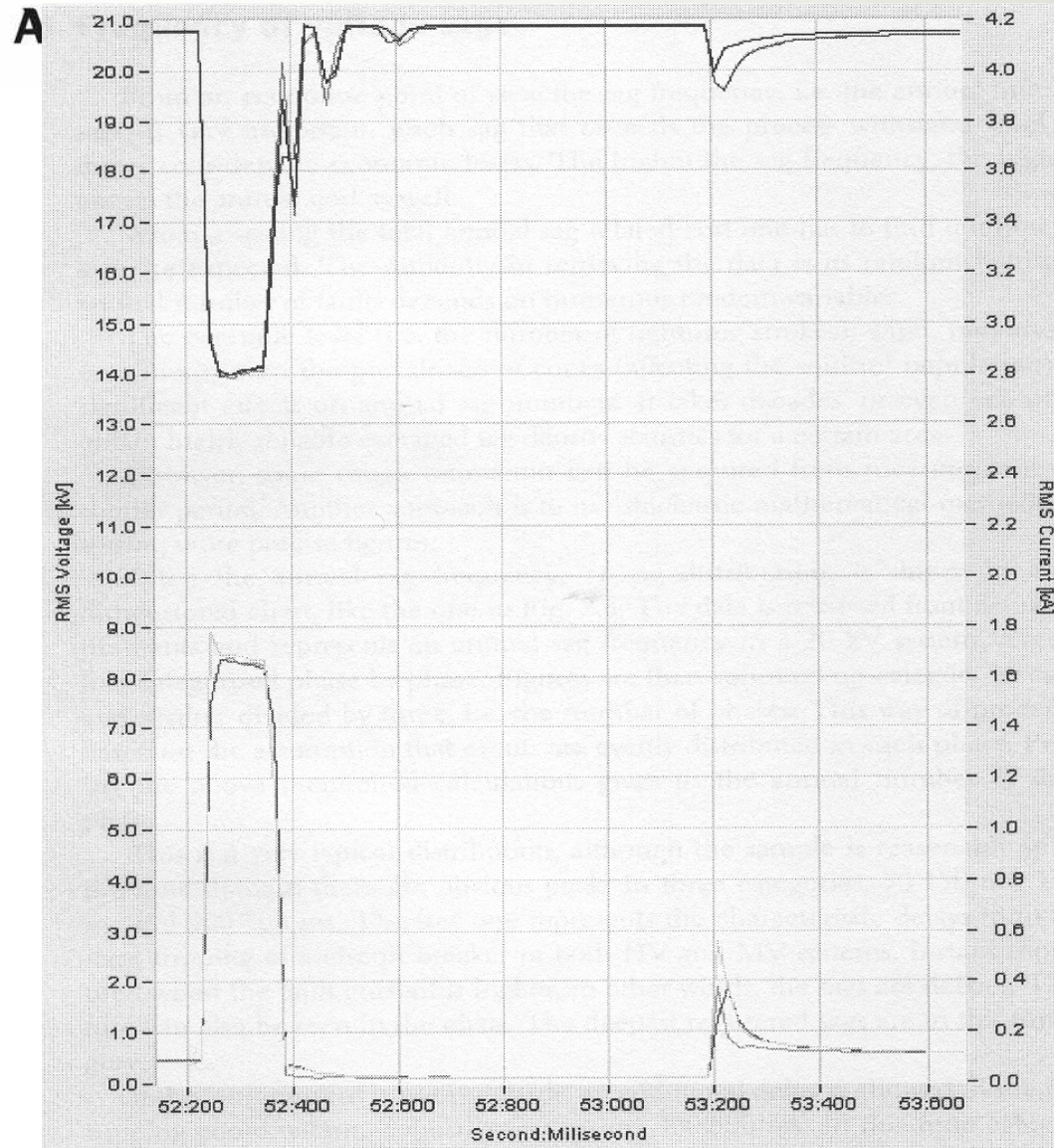
1/2 roku, 1 rok

Decyzja 10:

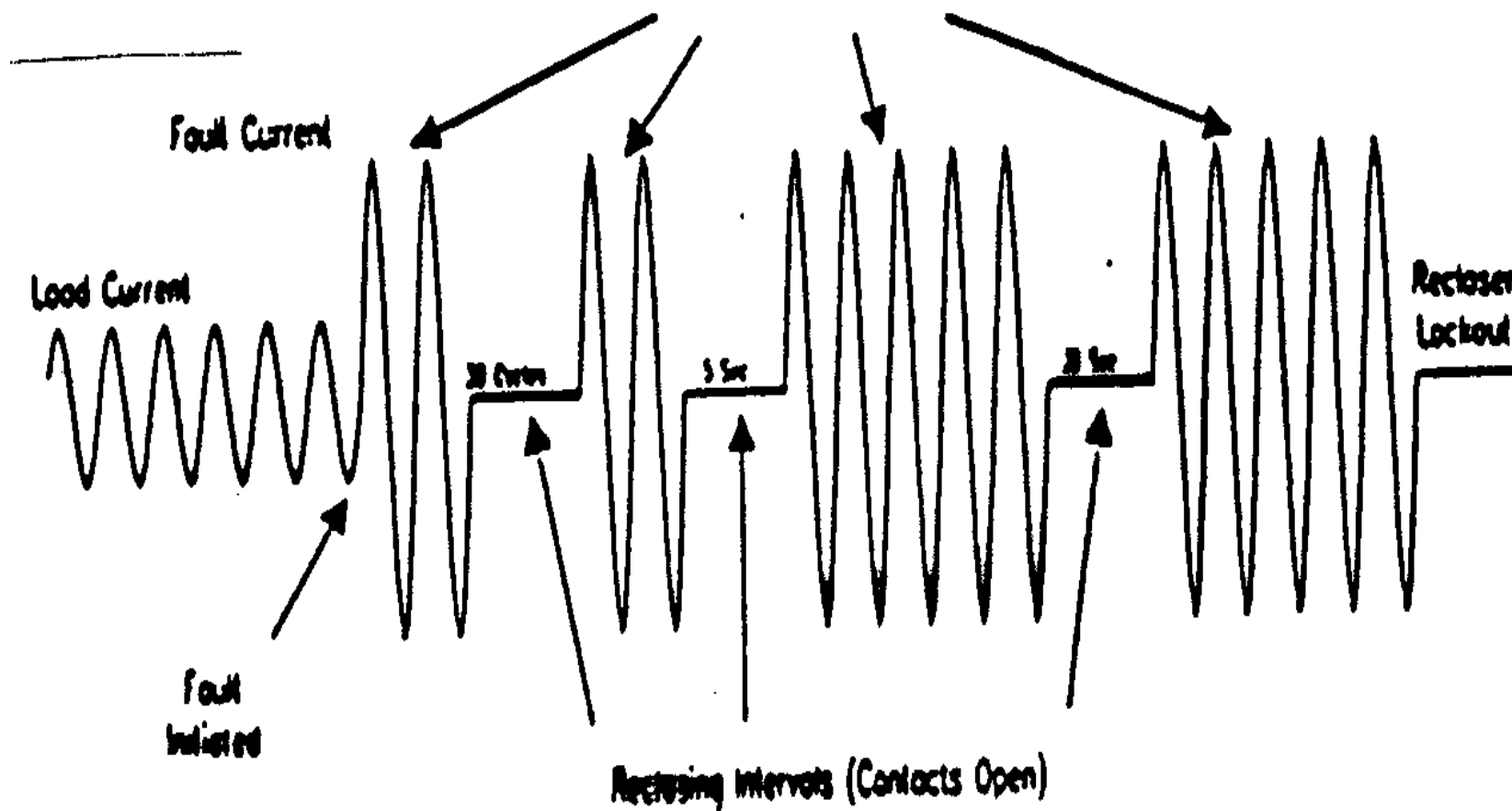
Agregacja czasowa

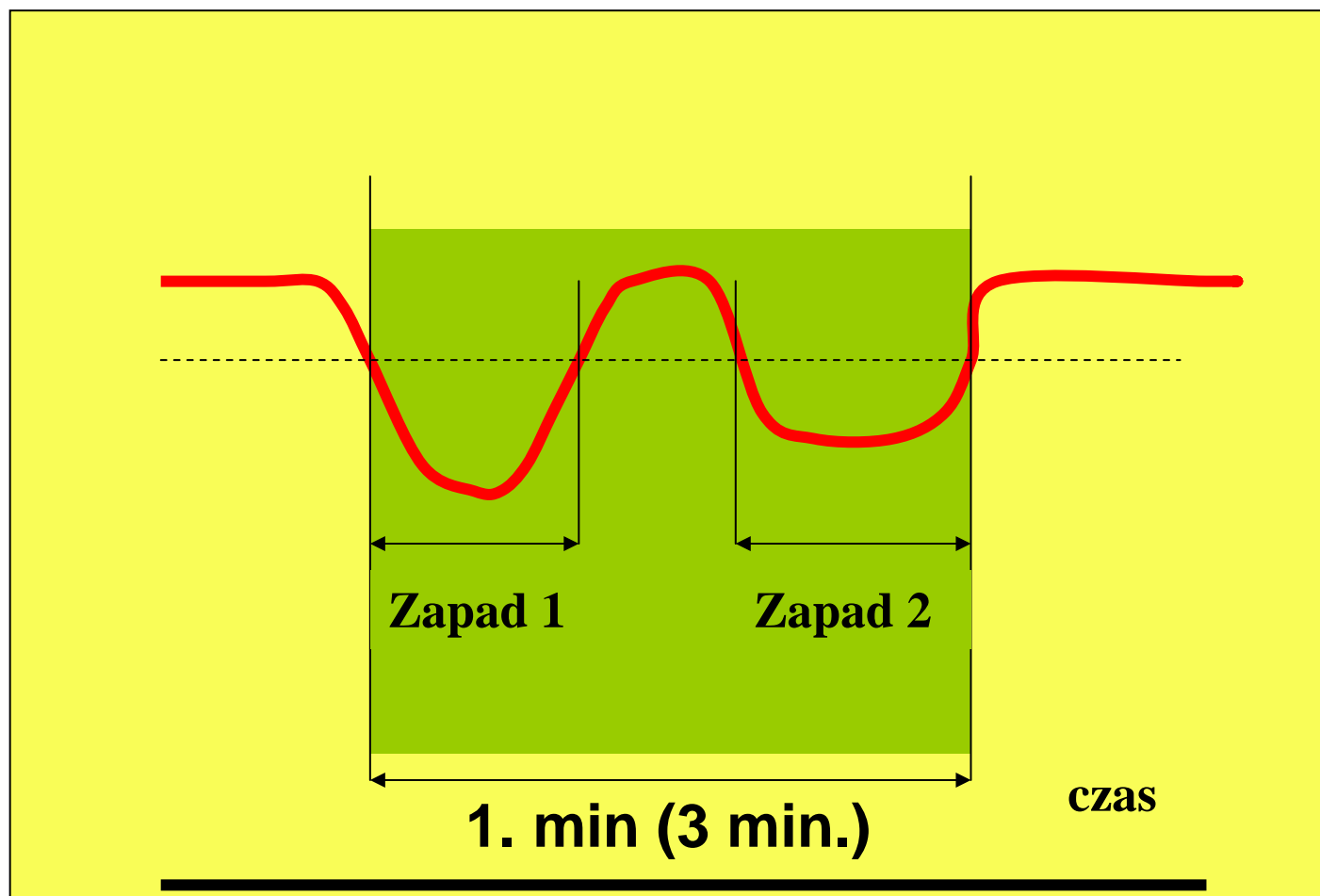
AUTOMATYKA SAMOCZYNNEGO POWTÓRNEGO ZAŁĄCZANIA (SPZ)

Agregacja czasowa

Agregacja czasowa

AGH

Agregacja 1-minutowa (WANDA)

Zapady [%]	10 - 100ms	100 - 500ms	500ms - 1s	1 - 3s	3 - 20s	20s - 1min
10 - 15	4	0	0	0	0	0
15 - 30	2	2	2	2	0	0
30 - 60	1	0	0	1	0	1
60 - 90	1	0	0	0	0	0
90 - 100	0	1	0	0	4	4

Liczba zarejestrowanych zapadów: 25

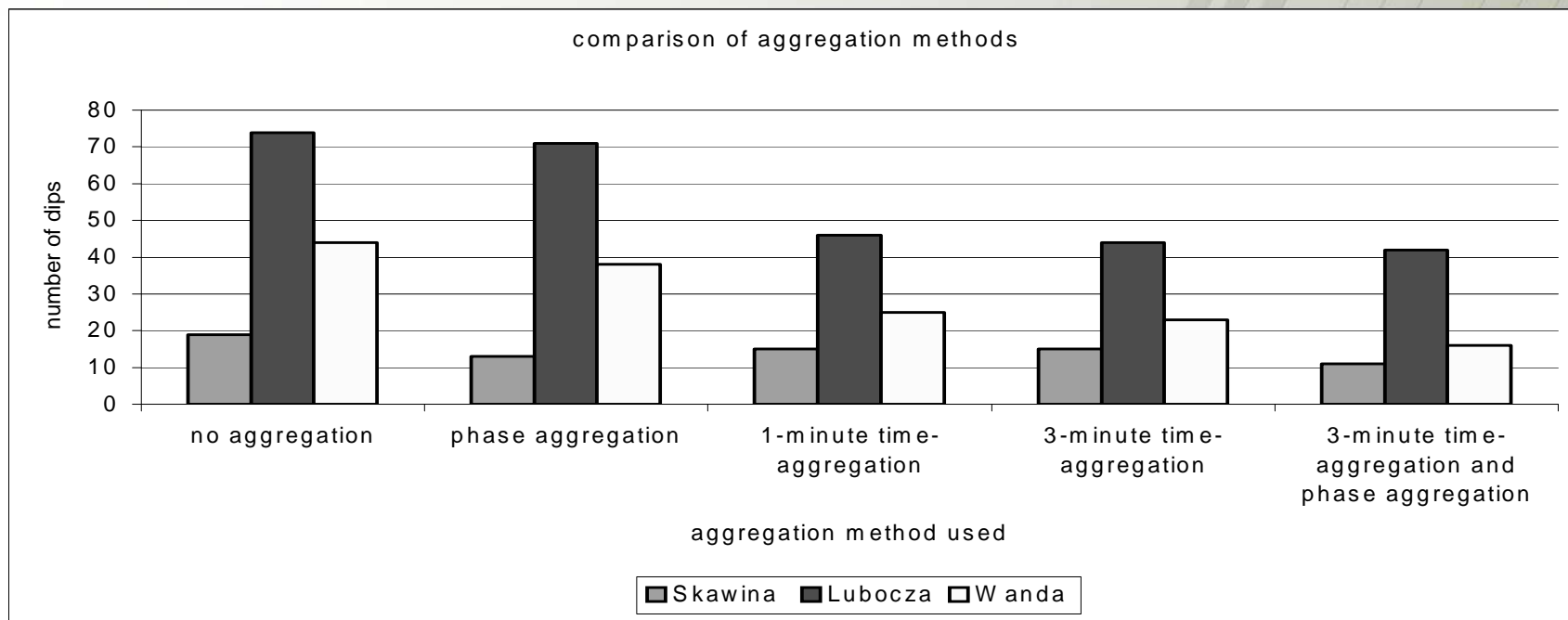

Agregacja 3-minutowa (WANDA)

Zapady [%]	10 - 100ms	100 - 500ms	500ms - 1s	1 - 3s	3 - 20s	20s - 1min
10 - 15	4	0	0	0	0	0
15 - 30	2	2	2	2	0	0
30 - 60	1	0	0	1	0	1
60 - 90	0	0	0	0	0	0
90 - 100	0	0	0	0	3	4
Liczba zarejestrowanych zapadów: 23						

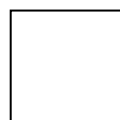
Zależność liczby zapadów od przyjętej metody agregacji

SKAWINA 19/13/15/15/11

LUBOCZA 74/71/44/43/41

WANDA 44/38/25/24/16

Decyzja 10:

Kryteria wyboru punktów pomiarowych i ich indywidualne charakterystyki

Liczba i lokalizacja przyrządów pomiarowych

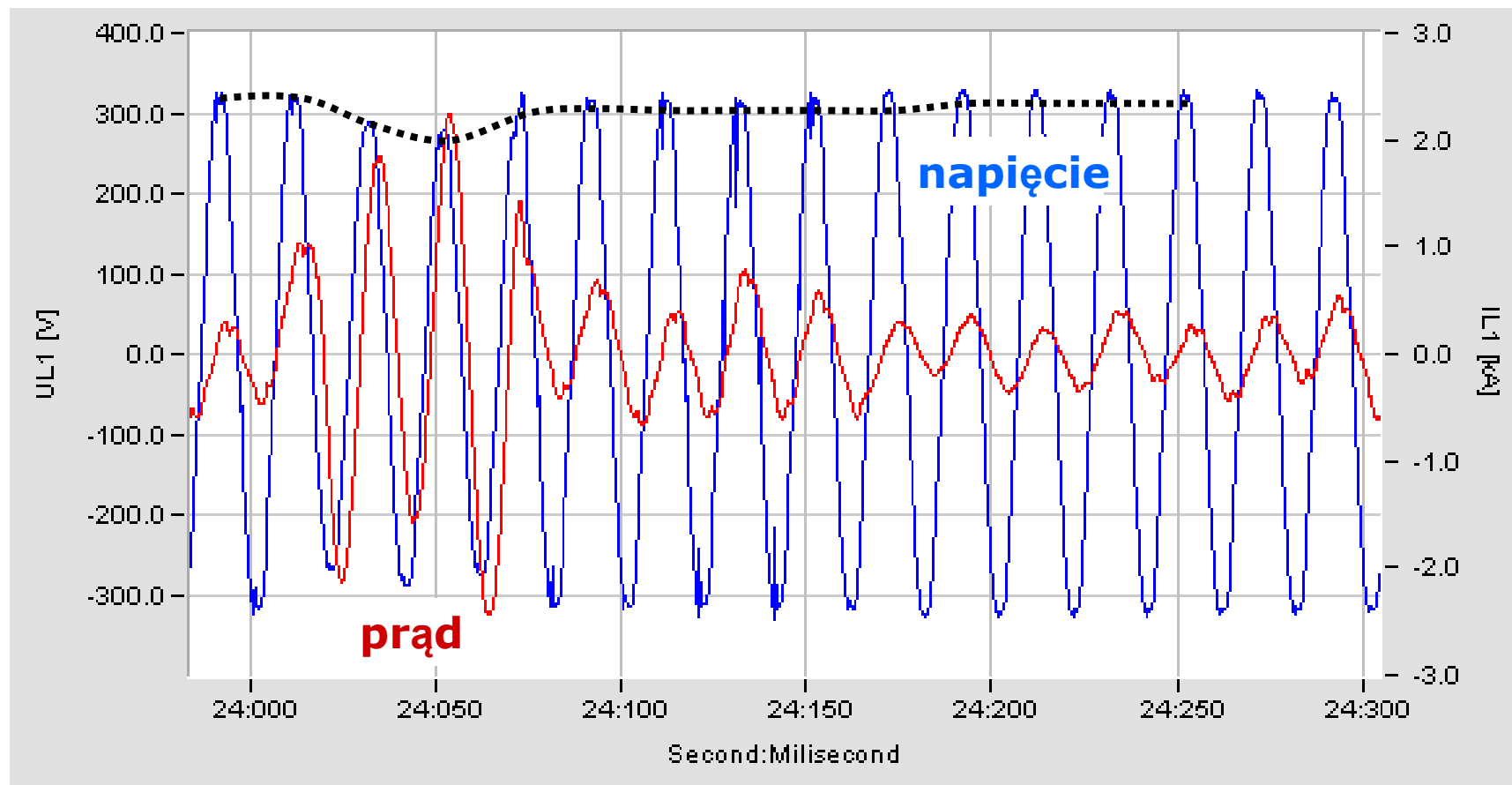
Rodzaj sprzętu pomiarowego

Prezentacja danych w V lub jednostkach względnych lub w ujęciu statystycznym

Prezentacja wartości max., średnich, percentyli lub innych indeksów statystycznych

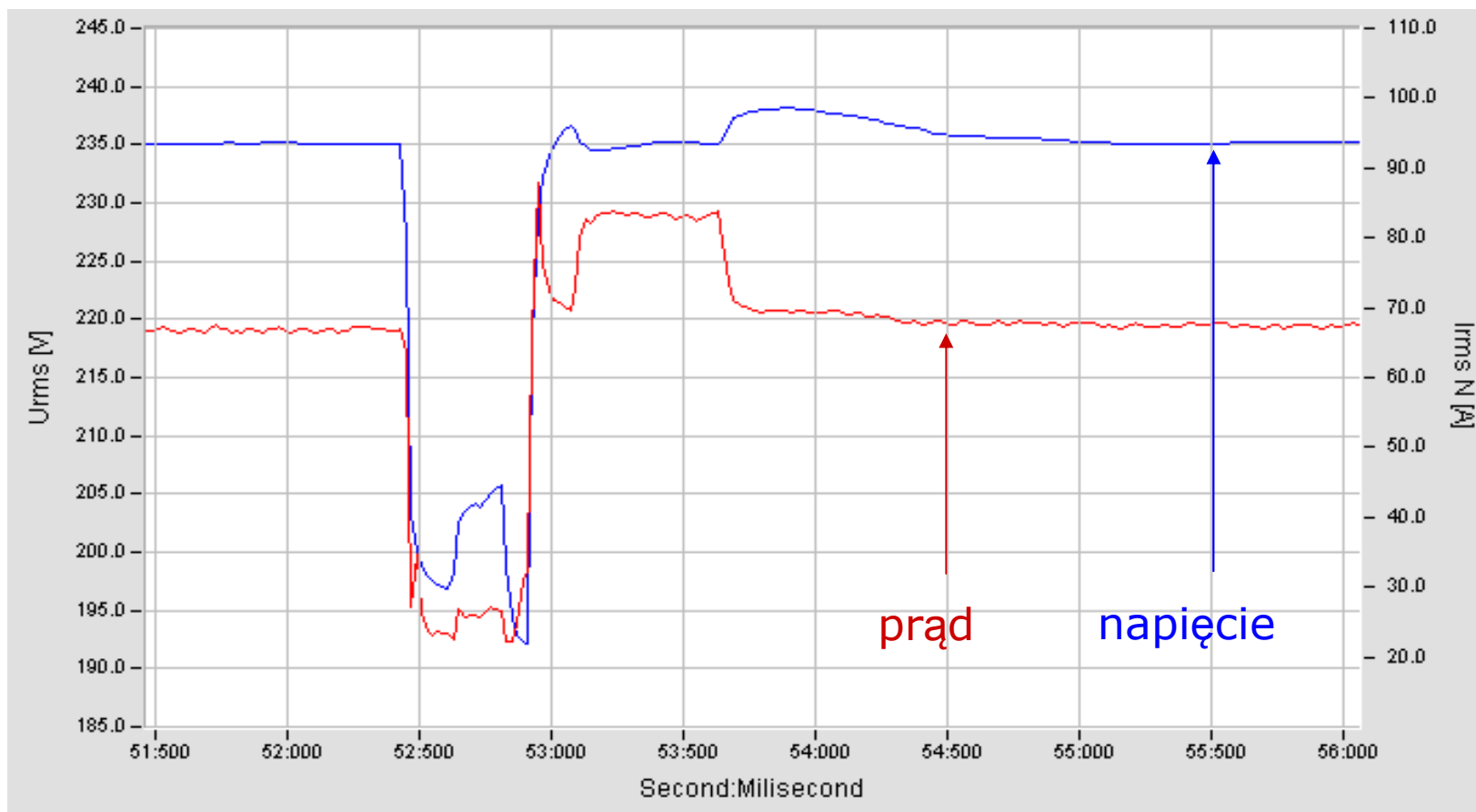
Decyzja 11:

Pomiar tylko napięcia czy także prądu?

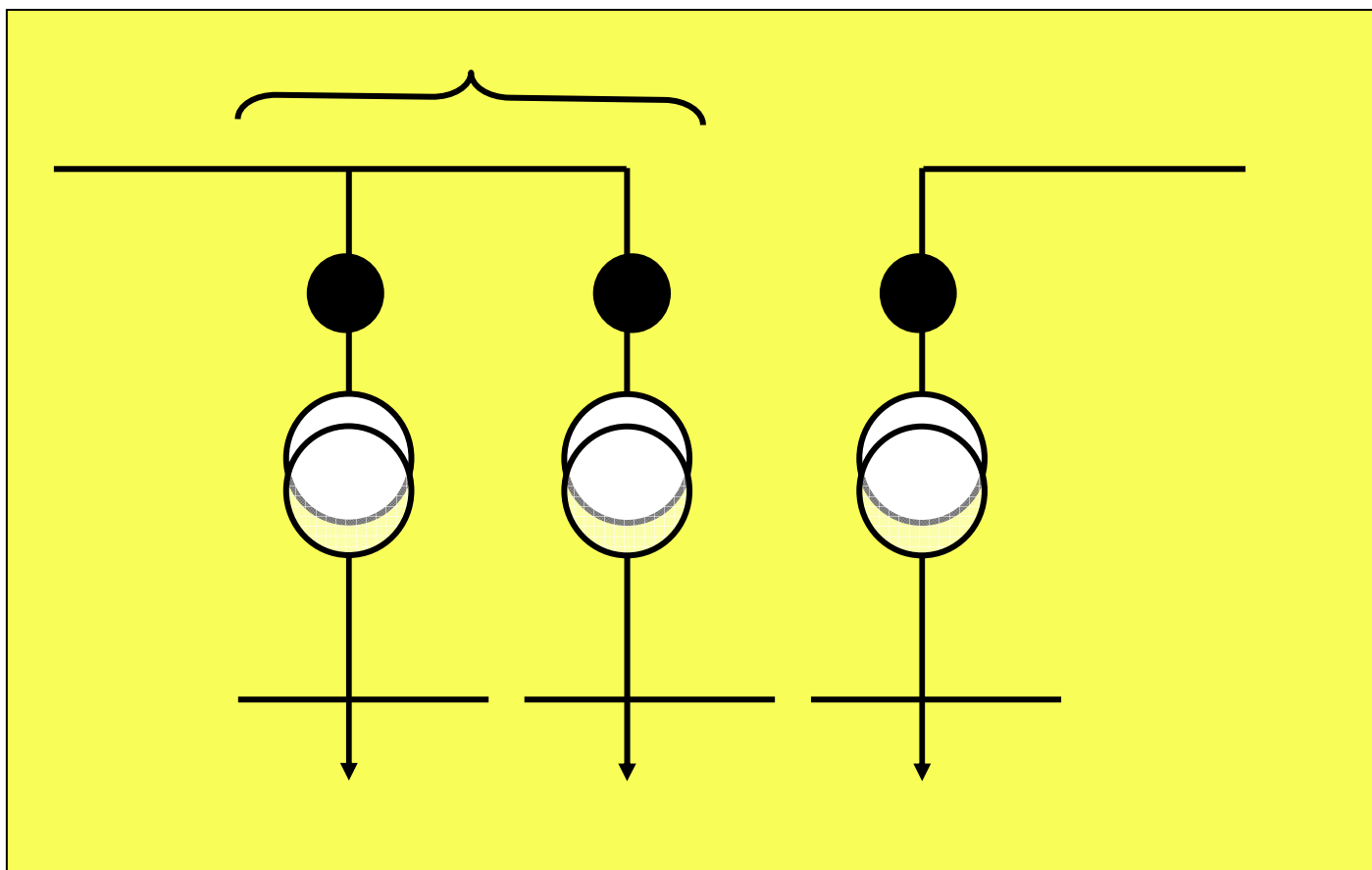
Decyzja 11:

Pomiar tylko napięcia czy także prądu?

Decyzja 12:

Agregacja lokalizacyjna

DZIĘKUJE ZA UWAGĘ . . .

**Zbigniew Hanzelka
Akademia Górniczo-Hutnicza
30-059 Kraków, Al. Mickiewicza 30
Tel.: 12 617 28 78, 12 617 28 01
E-mail: hanzel@agh.edu.pl**